

Miskolci Keresztény Szemle

ÖKUMENIKUS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

63. (XVII/1.) szám

2021

SZERZŐK

Bárcziné Sowa Halina

Boleratzky Lóránd

Czikora Ágnes

Csengey Gyusztáv

Dobos Zsolt

Illés György

Gyulai Ákos

Gyulai Éva

Holló Csaba

Keresztesné dr. Várhelyi Ilona

Kocsis Fülöp

Merkely Béla

Máger Ágnes

Mohos Gábor

Pfliegler György

Szarka János

Várhelyi Krisztina

Tartalomjegyzék

- CSENGEY GUSZTÁV (1842–1925): Emlékezés „A fogoly lengyel”-re (3)
MÓRA FERENC (1879–1934): Böske a telet keresi (4)
ILLÉS GYÖRGY: Jó utat, vándor! (8)
- ÉVFORDULÓK, ÜNNEPEK, ESEMÉNYEK •
- CZIKORA ÁGNES – VÁRHELYI KRISZTINA: Köszönet a gyógyítóknak 2020 (11)
MERKELY BÉLA: A „Köszönet a gyógyítóknak” című portréfilmben
elhangzott önvallomás (13)
PFLIEGLER GYÖRGY: „Köszönet a gyógyítóknak”
– néhány *online* gondolat... – (17)
- EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK •
- KOCSIS FÜLÖP: A trónon ülő Bárány (18)
GYULAI ÁKOS: Lehetőségek és képességek világa (27)
KERESZTESNÉ VÁRHELYI ILONA: Húsvét hite: a halálon túli élet (30)
MOHOS GÁBOR: Az Eucharisztia személyes életemben (32)
- EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM •
- MÁGER ÁGNES: Tölgyfa ültetés a nemzeti összetartozásért (41)
HOLLÓ CSABA: Kis magántörténelem mozaikjai (44)
DOBOS ZSOLT: „...minden malmunk újra járjon” (51)
BÁRCZINÉ SOWA HALINA: Magyar-lengyel keresztény gyökerek (54)
Bogdan atya, Isten veled! (63)
SZARKA JÁNOS: Tarnaszentmária Árpád-kori templomának
egyház történeti háttere (64)
BOLERATZKY LÓRÁND: Ordass Lajos püspök másodikori félreállítása (1958) (77)
- KÖNYVISMERTETÉS •
- ZSUGYEL JÁNOS: „A fogoly lengyel”-től a fogoly cárig (82)
GYULAI ÉVA: Történetek a miskolci Minorita templom életéből III. (84)
ZSUGYEL JÁNOS: Könyvismertetés Pelle János könyvéről (88)
- SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •
- E számunk szerzői (96)

CSENGEY GUSZTÁV (1842–1925)

Emlékezés „A fogoly lengyel”-re

Beh világos a cár palotája...
Emlékeztek a régi nótára?
Magyar ifjak, sokszor szavaltátok;
Büszkeséggel, szeretettel
Gondolok reátok

Hej azóta, hogy azt elregéltem,
félszázadnak nagy sorát túléltem.
Hogy' bukkott el lengyelek hazája,
Azt siratta Kosciuszko...
Emlékezem rája.

Bánatos volt a költő merengés:
Czári tréfa, gúnyos pohárcsengés,
fájó kérdés fűződött hozzája:
föltámad-e még valaha
lengyelek hazája?

Hát a mienk szabad lesz-e újra?
A dicsőség babérkoszorúja
fűződik-e hősök homlokára?
A független Magyarország
lesz-e vérünk ára?

Minket is a moszkó hada vert le,
Hogy a magyar honát védni merete,
Harczainkkal járt a balszerencse.
Bánatosan emlékeztünk
A „negyvenkilenc”-re.

De hisz ma már emlékezni sem kell,
Bírkózunk a régi küzdelemmel,
Hiszen újra harci hévben égünk
Reánk zúdult nagy hadával
Régi ellenségünk.

A Kárpátok szorosain áthat -
No de aztán ott fordított hátat,
futott, futott, többé vissza sem tért.
Megfizettünk fegyverünkkel
A negyvenkilencért.

Nagyot fordult az idő azóta...
Elavult tán az a régi nóta?
Nem avult el, most ragyog fel napja,
A lengyel hős Kosciuszko
Jutalmát aratja.

Lát a világ fényes nagy csodákat,
Nem fejlődik ez a kor, de vágat,
Mi azelőtt egy századig érett,
Egy év se kell növésehez,
Már tette kész élet.

Lám az orosz nem várt ily erőre,
Elvettük a lengyel földet tőle,
Bús lakói már többé nem szolgák,
Hála Isten újra van már
Szabad Lengyelország!

Hát az orosz? - Óh tanult a káron!
Bosszut állott - nem rajtunk: a czáron;
Mint a vihar, tört ki forradalma.
ím ledőlt a százados trón -
És a czár fogoly ma.

És te hazám? - Hős multadra nézek...
Tán hiába vérzik el vitézed?...
A mór mehet, elvégezte dolgát...
Nem, nem! hisz a vihar-nemtő
Ma büszkén gondol rád.

Zúg te vihar, pusztulj régi rabság!
Boldogabb kort teremt a szabadság,
Hősök vére nem folyt ki hiába...
Harsog már a nagy ítélet
S jön Isten országa!

(A költő hagyatékában megtalált kézíratos költeményről szóló írás lapunk Könyvismertetés rovatában található)

MÓRA FERENC (1879–1934)

Böske a telet keresi

Esett a hó sűrűn, nagy pelyhekben, a szél bömbölve szórta szét a csendes pusztaságon. Sem ember, sem állat semerre, ameddig a szem elláthatott. A nagy hófúvások úgy betemették az apró tanyaházakat, hogy csak a kéményük látszott ki, fekete füstfelhőket eregetve a fehér világba.

A nap alighogy kipillantott délfelé az ólomszín felhőkárpitok mögül, megint csak visszabújt aludni. Bágyadt világosságát eltakarta az alkonyat, égre, földre ráborulva lomha szárnyaival. Bent, a tanyaház szűk szobácskájában még hamarabb beesteledett, mint odakint. Kint világított legalább a hó, bent árnyék borult mindenre. A szegényes vacokra, ahol a nagyanyó didergett szellős takaródzója alatt, az öreg búbos kemencére, amelynek padkáján Böske meresztgette csillagszemét a terjedő sötétségbe. Drága a gyertyavilág, nem lehet pazarolni a szegény embernek.

Nincs is miért gyertyát gyújtani. Köhécselni, sóhajtozni, dideregni sötétben is lehet, azt mondja nagyanyó. Egyebet meg mit is lehetne csinálni ilyen cudar időben a tanyán egy beteg öregasszonynak meg egy gyámoltalan kisleánynak, amilyen a csillagszemű Böske?!

– Nem fázol, virágom? – kérdezte fáradtan, szomorúan a nagyanyó. – Nem sokat ért ennek a nagy kemencének az az egy-két marék szalma.

Böske sietett válaszolni:

– Ó, nagyanyó, engem ne féltsen. A kemence is melegít, meg a cirmos is melegít. Ne adjam oda a cirmost nagyanyónak?

Nagyanyó nem bírt szólni, mert a köhögés megint erőt vett rajta. Beletemette a fejét a vánkosba, s csak nagy sokára bírt megszólalni reszkető, fuldokló hangon:

– Jaj, csak ez a tél elmúlna már!

Aztán megint csend lett, csak a cirmos cica barátságos duruzsolása hallatszott. Hosszú hallgatás után szepegve szólamlott meg Böske:

– Nagyanyókám, mikor gyógyulsz már te meg? Főzök neked bodzateát?

– Ne főzz nekem semmit, galambom. Nem gyógyít engem meg, csak a tavasz. A jó meleg napsugár, az lesz az én orvoságom. Csak hozná már a jó Isten! De sose múlik el ez a goromba tél.

Nagyanyó szavát megint elfojtotta a köhögés, s Böskének majd meghasadt

a szíve. Istenkém, hát nem segíthet ő nagyanyón, akit a világon legjobban szeret? Jaj, ha el lehetne űzni ezt a goromba telet!

A szél megint nagyon süvöltött odakint, majd elvitte a tetőt, csikorgatta az ajtót, a hideg lehelete becsapott a törött ablak papírral beragasztott fiókján. Böske megborzongott, de abban a percben hirtelen tűz járta át kicsi testét. Or-cája kigyulladt, szeme ragyogott a sötétben, mint a parázs. Elkezdett suttozni:

– Tudom már, hogy kell meggyógyítani nagyanyót. Elmegyek hetedhét ország ellen, megkeresem azt a goromba telet, s elkergetem, hogy helyére jöhessen az áldott szép tavasz. Jó lesz, nagyanyó, jó lesz?

Szeme lecsukódott. Ahogy lázas álmában ledobta magáról vékony kis takaróját, úgy érezte, mintha már menne is hetedhét ország ellen a telet keresni. Úgy, ahogy volt, mezítláb, hajadonfővel. A befagyott pitvarajtó nem akart kinyílni. Mikor nagy erőlködéssel fölszakította, úgy dőlt be rajta a hó, hogy térdig elborította. Nem törődött vele, töprengés nélkül, bátran nekivágott az éjszakának. Belépett apró lábával a hóba, mely szikrázó volt és szúrós, mintha csupa csillagmorszák hullottak volna az égből. S íme, ahova lépett, elolvadt a hó, lába nyomán rögtön kizöldült a pázsit, s kidugták sárga fejüket a földből a pimpimpárévirágok.

Ment Böske, ment sebesen, s a sárga virágos ösvény, amit a hóban taposott, hosszan kígyózott már mögötte, mint valami pántlika. A tanya, a gémeskút, a szélmalom mind messze elmaradt már, de a téllal még nem találkozott. Kérdezni se tudta kitől, merre menjen, hol keresse, mert senkit se látott a néma pusztaságon.

Ahogy megy, mendegél, egyszerre csak eléfeketellik egy kis nyárfaerdő. Szomorúan rázták leveletlen ágaikat a szegény fák, amikor Böske közéjük toppant, s átölelve az egyiknek jeges derekát, búsan kérdezte:

– Ó, ti kedves nyárfák, a jó isten áldjon meg benneteket, mondjátok meg nekem, hol találom meg a telet, hogy meggyógyuljon az én jó nagyanyám.

S egyszerre csak leolvadt a fákról a zúzmara, hajtásaik zöldültek, levelet, barkát termettek. Olyan pompás nyárfaliget zúgatta koronáját Böske feje fölött, hogy sose látott szebbet.

– Eredj, kislány, eredj csak – zizegtek a nyárfák –, megleled a telet búza-földek szélén: hóból koronája, jégcsap a szakálla, kegyetlen nézése, süvöltős beszéde, eredj csak utána!

Ment Böske, mendegélt, egyszer csak el is ért a búzamezők szélére. Arról tudta meg, hol járt, hogy szegény búbos pacsirták siránkoztak a fagyos göröngyökön. Könyörögve szólította meg őket:

– Kedves búbos pacstíráim, a jó isten áldjon meg benneteket, nem tudnátok megmondani, hol találom meg a telet, hogy meggyógyuljon az én jó nagyanyám?

Uram teremtőm, nagy darab mezőn, ameddig csak a Böske szava elhalaltszott, egy szempillantásban elolvadt a hó. Ingott-ringott a zöld vetés, s a vetés tövében megbújó pacstírák vígan fütyörésztek:

– Eredj, kislány, eredj csak, megleled a telet csacska patak mentén: hóból koronája, jégcsap a szakállá, kegyetlen nézése, süvöltős beszéde, eredj csak utána!

Ment Böske, mendegélt, kereste a csacska patakot. Meg is találta magas partjai közt, de alva, jég szemfödele, hóterítője alatt. Térdre borulva kiáltott le hozzája:

– Ébredj, patakocska, csörgő patakocska, áldjon meg az isten: mutasd meg az utat a télhez, hogy meggyógyuljon az én jó nagyanyám.

A hóterítő eltakarodott, jég szemfödél kettéhasadt, a csörgő patakocska vígan csörgedezte:

– De jót tettél velem, hogy felébresztettél halálos álmomból. De meg is szolgálom, fuss csak vélem versenyt: elvezetlek a tél királyához. Hatalmas úram az, hóból koronája, jégcsap a szakállá, kegyetlen nézése, haragos beszéde. Vigyázz, kisleányom, szépen beszélj vele.

Böske megrázta kibomlott hajtfürtjeit, ökölbe szorította parányi kis kezét, és dacosan toppantott fáradt kis lábával.

– Majd elbánok én veled, csak rátaláljak! Addig cibálom a szakállát, míg el nem szalad, csak hogy nagyanyókám meggyógyuljon.

Jaj, mikor odaértek a tél királyához, úgy megszeppent Böske, azt se tudta, hová legyen. Egy óriás oszlopforma magaslott előtte a hajnali szürkületben, csupa hóból, csupa jégből, a feje a felhők közt veszett el. Nem tudott Böske semmit se szólni, csak odaborult eléje. Átölelte a lábát, és sírt, mint a záporosó. S ahogy forró könnyei hullottak a jégóriásra, az elkezdett összéb-összéb töpörödni; feje, dereka, keze szétolvadt. Ami a Böske karjai közt maradt belőle, az is belecsúszott a kis patakba nagy loccsanással.

Ebben a percben hirtelen fölhasadt a hajnal, piros sugarai virágmezőkre hullottak, ibolyák hajtogatták fejcskékjüket a langyos szellőben, bogár zsongott, pillangó csapongott, sárgarigó vígan fütyörészett. Böske ujjongva kiáltott:

– Istenkém, itt a tavasz, meggyógyul nagyanyó!

Ezzel összeroskadt a virágos patakparton. Hosszú bolyongása közben hi-

deg elgyötörte, fáradtság elcsigázta, nem bírta tovább. Meddig feküdt ott, azt csak az Isten tudja, aki bizonyosan angyalokkal őriztette. Mikor fölnyitotta a szemét, otthon találta magát a tanyán szép kis fehér ágyában. A nyitott fehér ablakon át kék ég nevetett be, az eresz alatt gilice turbékolt, s gyöngyvirággillat áradott be a kis kertből. Puha vánkosán ott dorombolt mellette a cirmos cica, s följe a nagyanyó száz ráncsal barázdált, de boldogságtól ragyogó orcája hajolt.

– Megismersz-e, édes virágszálam? Ugye nem vagy már beteg?

– Én, nagyanyó? Nekem nem is volt semmi bajom, nagyanyóka volt beteg.

– Jaj, galambom, engem régen meggyógyított a tavaszi napsugár. Hanem te voltál nagyon beteg. Azon a csúnya téli éjszakán, mikor az a nagy hóföregteteg volt, megfáztál, s olyan beteg lettél, hogy már azt gondoltam, fel se épülsz többet. Éppen ma négy hete, hogy megbetegedtél. Akkor adta ki a mérgét a tél, másnap már elkergette a tavasz.

Böske boldogan mosolygott, s büszkén súgta a cica fülébe:

– Cirmos, én kergettem el a telet, de ne mondd meg nagyanyónak!

(Szokolay Sándor: A tavaszhozó kisleány című gyermekoperája

Móra Ferenc fenti írása alapján készült.

A mű bemutatója a Miskolci Operafesztiválon 2011-ben volt, a zeneszerző születésének 90. évfordulójára 2021. március 30-án emlékeztek.)

ILLÉS GYÖRGY

Jó utat, vándor!

Hegyeken rohant föl, lejtőkön zúdult le, erdők kanyargó szekéryomán sietett, s térdig érő sárban dagasztott. Rongyos csizmája szárából kifeslett nadrágja, s nyítt ködmöne széle rongyokban libegett.

Nyitra felé tocsogó meg szikes föld váltotta egymást. Az ég átlátszó kék volt. Néhol kisebb erdő vagy patakparton sorakozó fűzes bolygatta meg a rendet, néhol falu állta útját.

A falvakban csönd volt.

Hullámos, dombos legelőkön húzott át. Egyik délután messze füst látszott, amely egyre magasabb s terjedőbb lett. Mintha erdő vagy lábon álló élet égne. S azon túl egy falu vagy város...

Kálmán már elérte az égő település szélét. A gyenge szél harangszót szűrte ide.

Se ember, se jószág nem mutatkozott az égő faluban. A házak egy része elhamvadt. A fák gőzben álltak. Az égett hús büze meg a meleg kibírhatatlan volt.

Az egyik házban, a küszöbön keresztül hanyatt egy asszony feküdt. A ruhája foszlányokban lógott rajta, keze-lába szétvetve... Kálmán letakarta a szerencsétlen, megerőszakolt fiatalasszony hulláját... S köpenyét vetette rá... Más házban is talált legázolt asszonyokat. S akadt olyan viskóra, amelynek fala tövén szétvert fejű csecsemő hevert.

– Nem ember a tatár – nyögte maga elé Kálmán. – Szegény asszonyokat s csecsszopó gyerekeket...

Úgy tántorgott ki a büzös, égett falak alól, s leölt asszonyok s gyerekek teteme mellől az utcára, mint a részegek.

A falun túl lepihent. Az eget nézte. Azt várta, tán beborul, és elmossa könnyeivel ezt a veszett gonoszszágot. De csak kék maradt, irgalmatlan világoskék.

Szólanul taposta tovább a földet, délre, egyre délebbre.

Egy kis eldugott, hegyi falu temploma mellett pihent le. Hirtelen tatárok zúdultak a főterre. Jobbról-balról fegyveres lovasok vágattak körbe. Kálmán a bokrok mögé bújt, onnan figyelt.

– Hajtsátok ide a falut – dörgött a parancs.

A templom szomszédságában állt a paplak. A tatárok vezetője berúgta a kaput. Három fegyveres utána dobogott.

– Hun a pap? – üvöltött a tatár főúr. – Hallod-e te szoknyás dög, gyere ki...

Az udvarra nyíló ajtóban sápadtan megjelent a pap. Ősz haját borzolta a szél. Ismerte az ellenséget, és tudta, hogy szörnyű pillanatok következnek. Az utcáról láрма, ordítózás, futkosás hallatszott. Valahol sikoltottak, valahol egy asszony rimázkodott. A magas, sovány pap lesietett a tatárok elé.

– Kegyelmed... kegyelmed nem fél az Úristentől? – kérdezte felindulva.

A vezér szájon vágta. Kifordított keze fejével ütötte meg a csontos, vékony arcot. A pap eldőlt. A tatár berohant a szobába. A ládákat feldöntötte. Szegény, árva volt a paplak.

– Vigyétek – jött ki fújtatva.

Három tatár felemelte a roskadt embert. A templom előtti térre hurcolták, ahol a rengeteg népet lovasok kerülgették. Terelték az embereket. Az embererdő sűrűjébe cipelték a papot, s deresre fektették. A betörő alkony miatt fáklát gyújtottak s fénye alatt dolgozott a pálcás, mongol ítéletvégrehajtó. A vezér szétvetette lábát, egyik kezével kardját nyomorgatta, a másikkal barna szakállát simogatta. Egyik alvezére hátratulolva sastollas fővegét, és fújtatva számolgatta az ütéseket.

– Nem elég még, papom? – hajolt a botozott fölé a vezér. – Tizenöt volt már.

– Megmondod vagy nem mondod? – ordított a sastollas. – Hun az aranymarha? – de mert feleletet nem kapott, kiragadta a pálcát a tatár katona kezéből, megfordult a sarka körül, és úgy suhintott a papra.

Egyetlen véres jajgatásba tört ki a nép. Az asszonyok levetették magukat a földre, és sírva imádkoztak. Erre újra leszakadt a sastollas csapása.

A pap nyögött. Hab jött ki a száján. Felvetette szemét.

– Mondod vagy nem mondod? – tudakolta a vezér.

Csak a fejével intett a botozott: igen.

Két tatár felemelte, és a templomba vitte. A vezér és a sastollas utána sétáltak.

Az oltár elé vonszoltatta magát a pap. Kőlépcsők alatt rejtett lejárót mutatott. Drága miseruhák, arany, ezüstserlegek, tálcák, gondos ötvös kéz formálta kézmosó vödörök s otyatartók garmada volt a rejtéküregben.

– Jó kegyura a templomainak Béla király őnagysága – nevetett a vezér. – Látod papom, bolond vagy, miért ellenkeztél?

Két kis hordó bor is előkerült. Felgurították az oltárra, és odacipelték a papot. A tatárok fáklásan körbeálltak. A kis templomban egyszeriben világosság támadt.

– Igyunk – mondta a vezér, leemelte övéről buzogányát, beverte a hordó tetejét és beleivott. – Jó... jó, szentelt aszúbor, igyál cimborá. – A sastollas két kezére fogta az apró hordót, nagyokat kortyolt belőle. Ura rászólt. – Ne te, még beiszod mind, a papnak is kell...

Hanyatt fektették az oltáron a szentatyát, és így öntötték a bort a szájába.

A tatárok kihordták az utcára a zsákmányt, s a parancsnok urak is utána indultak.

Néhány házzal odább megrakott parasztszekereket tereltek ki udvaraikból a fegyveresek. A szekerekre feldobált holmi tetején asszonyok, gyerekek ültek. A szekerek mögé teheneket, borjúkat kötöztek. A lovak mellett gubásan a családfő haladt. Az utca világos volt. Öt jobbágyházat ürítettek ki a tatárok, s négy sarkán meggyújtották mind az ötöt.

A vezér felült a lovára. Végigügetett a lángra borult utcán. Megnézte új szolgálait is. Süvegüket kezükben tartva álltak szekereik mellett a parasztok. A gyerekek anyjuk mögé

húzódva sírtak. A tatár főúr intett a katonáinak. Tíz lovas fogta körül a szekereket. Így indultak Szepesvár felé.

– Béla király öngyásága lemondott rólatok – kiabált utánuk a tatárok vezére.

A máglyasor végén, házaik alatt csákányokkal, vizesvödörrel álltak az emberek.

– Kinek a jobbágyai vagytok? – szólt rájuk a vezér.

– A tatáré!

– Karóba húzat Batu kán, ha nem dolgoztok neki – kiabált a sastollas és közibük ugrott. – Batu kán jobbágyai vagytok.

A paraszt térdre esett. Mellette a felesége emelte magasra a gyermekét. De a tatárok könnyöretesek voltak és elnyargaltak.

Az utca fölé mindjobban visszaszállt a sötétség. Füst és korom terjengett. Tehenek bőgtek, lovak nyerítettek, kakasok szóltak, csak emberi hang nem hallatszott.

Kálmán a fogát csikorgatta: miért nincsen itt most vagy két tizedalja embere...

Jó darabig a szekérúton ment, aztán átvágott toronyiránt a földeken. Gyorsan, könnyen haladt.

A lőcsei klostrom tornyával egy magasságban járt már. Dombokon törtetett. Már látzott Túróc, és idevillogott a magas várbástya csúcsáról a szélkakas. Odébb ekébe fogott ökrök cammogtak. Az erdő alatt, szétvetett lábakkal állt egy paraszt, kötényébe markolt, utána szétlegyezte karját. Tovább lépett, újra szétvetette lábait... Olyan volt messziről ez a vető ember, mintha csirkéket etetne.

Őszi vetés... S énekelt is a paraszt. Csak messze volt nagyon, légyzümmögésnek hatott a danája.

Az ökrös jobbágyok kitértek Kálmán előtt. Meg is süvegeltek.

– Melyik út vezet Lengyelföldre? – kérdezte egyiküket Kálmán.

– Arra ne menj... – mormogta egy öreg, tehene nyakát átölelve.

Kálmán nevetett.

– Aztán miért ne menjek?

Körülfogták, szóltanul vizsgálgatták az emberek.

– Te a királyunk seregéből vagy? – csodálkozott az öreg.

– Abból. Krakkóba mennék...

– Oda ne! ... Lerombolta a várat az ellenség, feldúlták a környéket.

– A hercegi udvarról mit tudtok?

– Pozsonyba menekültek a magyar főurak. Még időben! – magyarázták többen is.

Kálmán megköszönte a felvilágosítást. Megfordult és sebes léptekkel Pozsony felé indult.

– Jó utat vándor! – kiabált utána az öreg. Bajsza csapzottan nyúlt le szájára.

(Részlet a muhi csata emlékét feldolgozó regényből.)

2021. április 12-én a csata 780. évfordulójára emlékezhetünk.)

• ÉVFORDULÓK – ÜNNEPEK •

CZIKORA ÁGNES – VÁRHELYI KRISZTINA

Köszönet a gyógyítóknak 2020

Különösen nagy jelentősége van annak a programnak, melyet az egészségügyben és szociális területen dolgozók megbecsüléséért tart több mint egy évtizede néhány miskolci szerveződés. A világjárvány miatt a hagyományoktól eltérően az idén nem ünnepi rendezvény, hanem filmösszeállítás köszöntötte a gyógyítókat.

A rendezvény célja, hogy a civil társadalom megbecsülését, tiszteletét fejezze ki az orvosoknak, ápolóknak, gyógyszerészeknek és a szociális területen dolgozóknak áldozatos és gyakran veszélyekkel járó hivatásukért, munkájukért. Az Éltető Lélek Alapítvány együttműködve a Keresztény Értelmiségiek Szövetségével, a Miskolci Akadémiai Bizottsággal és a Magyar Orvosi Kamarával együttműködve szervezi a tiszteletadó programot Szent Lukács evangélista emléknapjához közeli időpontban, (aki maga is nagytudású orvos volt).

Az egy órás műsorban orvosok és közéleti személyiségek nyilatkoztak és a témához kapcsolódó helyi vonatkozású dallamok csendülnek fel.

Hagyományosan Dr. Berkő Péter professzor úr a Miskolci Akadémiai Bizottság alelnöke a rendezvény fővédnöke. Védnökök Csöbör Katalin országgyűlési képviselő és dr. Csilek András, az Orvosi Kamara elnöke.

A népszerű program korábbi díszvendégei, a meghívott professzorok, és előadók munkájukról, hivatásukról életutjukról, küldetésükről beszéltek. Tisztelettel említjük az utóbbi évek előadóit, Kellermayer Miklóst, Velkey Györgyöt, Pfliegler Györgyöt, Csókay Andrást, Surján Orsolyát, Jánvári Annát, Hortai Ritát.

Az idei rendezvény díszvendége Merkely Béla professzor úr a Semmelweis Egyetem rektora.

A Miskolci Akadémia Bizottság székházában a rendkívüli helyzet miatt, most film segít az aktuális üzenetek tolmácsolásában. A műsorban hangsúlyosan Merkely Béla kardiológus professzor portréja rajzolódik ki, aki egyetemi tanárként, a Semmelweis

Czikora Ágnes

Várhelyi Krisztina

Egyetem Kardiológiai Központjának igazgatójaként, a Semmelweis Egyetem rektoraként szerepet kap a járványhelyzet leküzdésében. Megható pillanatokot idéz meg a filmben Berkő Péter professzor, a MAB alelnöke, a Miskolci Egyetem professor emeritusa. Olyan történeteket mond el, melyekben a hála különösen mutatkozott meg. Napjaink orvosokat érintő kihívásairól beszél az összeállításban dr. Csilek András, a Magyar Orvosi Kamara Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területi Szervezete elnöke, infektológus és Csöbör Katalin országgyűlési képviselő. A köszönet a gyógyítóknak program születéséről dr. Berkes László plébános beszél. A rendezvényt tehát az Éltető Lélek Alapítvány tartja ébren. Erről a munkáról szól röviden a program vezetője dr. Várhelyi Krisztina.

A megszólalásokat olyan különleges, helyi vonatkozású darabok színesítik, melyek az orvosláshoz is kapcsolódnak és Flach Antal zeneművész kutatásai nyomán kerültek elő. Kuriózum ezek között Pfliegler Imre: Sajó partján című műve. Az orvos-szerző nehéz, ám magával ragadó zongoradarabja igazi felfedezés. Pfliegler Imre az I világháború idején pusztító kolerajárvány idején teljesített orvosi szolgálatot.

Emellett Szent-Gály Gyula: Albumlap vagy Zerkovitz Béla: Lillafüredi emlék című művei is elhangzanak. Flach Antal zongorán, dr. Soós Gábor hegedűn, Kolozsi Balázs énekkel közreműködik. Bárdos-Simon Katalin borsodi népdalokat tolmácsolt.

A filmet a Miskolc Televízió 2020. október 31-én szombaton sugározta, majd köz-kívánatra megismételte november 25-én és karácsonykor december 25-én. Ezen kívül személyes megszólítással, valamint meghívóval és modern információ megosztással hívtuk fel a figyelmet az ünnepi eseményre.

A program, melyet a Sanofi-Aventis, Magyarország vezető gyógyszervállalata, Miskolc Város Önkormányzata, a Bethlen Gábor Alapkezelő mecénásként felkarolt nemcsak az orvosok és gyógyítók számára tartogat értékes üzeneteket, hanem minden kultúraszerető néző számára vonzó lehet. A filmet a BleuPixel Kommunikációs és Produkciós Iroda forgatta, rendezte Czikora Ágnes.

*(A Miskolci Keresztény Szemle e számának
Évfordulók - Ünnepek rovata közli
a Merkely Béla professzorról szóló portréfilm, valamint
dr. Pfliegler György előadásának szövegét.)*

MERKELY BÉLA

A „Köszönet a gyógyítóknak” című portréfilmben elhangzott önvallomás

A családfánkban van híres orvos. Az ük-nagybátyám Fodor József, a Semmelweis Egyetem előd egyetemén, a Pesti Egyetemen végzett orvosként. Azt követően itt volt egyetemi tanár, nagyon híres epidemiológus. Tulajdonképpen az egyetemnek nemcsak tanzékevezető tanára, hanem dékánja és rektora is volt, így nem én vagyok az első rektor a családban, hanem csak a második. Egyszer volt alkalmam elolvasni rektori beiktatási beszédét, ami olyan küldetésstudatról árulkodott, amelyet a mai rektor is megirigyelhet.

Merkely Béla

Nyilvánvaló ezek mind számítottak a szakma választásakor. Sokáig egyébként én magam is tanárnak készültem, esetleg közgazdásznak, de ahogyan egyre több élményem lett, tágult a szemléletem, és tulajdonképpen nem találtam annál szebb szakmát, minthogy beteg embereken segítsek. Együtt laktunk egy nagy házban a nagyszüleimmel és láttam nagyapámat, aki nemcsak belgyógyász volt, hanem foglalkozott a lelki és a testi betegségek kapcsolatával, úgynevezett pszichoszomatikus kórképeket is gyógyított. Ez az orvos beteg kapcsolat természetesen gyermekkorunkban, sőt fiatal felnőtt korukban is hatott ránk. Gimnáziumi 3. osztály közepén úgy döntöttem, az orvosi egyetemre fogok jelentkezni. Váloztattam fakultációt, biológiával és fizikával kezdtem el behatóbban foglalkozni. Első alkalomra felvettek a Semmelweis Egyetemre. Ott nem volt olyan tantárgy, amit ne szerettem volna, tehát lehetett az anatómia, lehetett az élettan, lehetett belgyógyászat, sebészet még akár a kórbonctan is, és nagyon érdekes az emberi betegségek megjelenése, annak kórképét világosan magunk elé tudtuk képzelni ezekkel a tantárgyakkal. Tanulmányaim befejezése előtt, hatodévbén nehéz döntés volt megfelelő szakmát választani, mert egyszerre akartam 6-8 diszciplínát végig vinni. Végül a belgyógyászat környékéről a szívgyógyászatot választottam. Akkoriban még a szívgyógyászat egy úgynevezett konzervatív szakma volt, ami azt jelentette, hogy a szívgyógyászok nem operáltak.

Amikor végeztem, akkor elnyertem egy ösztöndíjat a heidelbergi egyetemre. A heidelbergi egyetemen lehetőségem volt a modern szívgyógyászattal megismerkedni, aminek az a lényege, hogy a szív betegségeit már sokkalta kisebb megterheléssel - a beteg szempontjából kisebb megterheléssel -, nagy precizitással el lehet végezni. Ezek az úgynevezett szívkatéteres a műtétek. Amikor én elkezdtem, akkor gyakorlatilag még

csak egy vagy két műtét típust tudtunk katéteres úton kiváltani, ez azt jelenti, nem kellett megnyitni a mellkast és nem kellett a szívet külön leállítani. Sokkal inkább a mozgó szíven, megfelelő képalkotó berendezések segítségével tudtunk gyógyítani.

Ma már alig van olyan műtét, amelyet ne lehetne kiváltani katéteres módon. Most, éppen amit a legrszevesebben csinállok, ami a legnagyobb kihívást okozza nekem az a mozgó szíven történő szívbillentyű plasztika, műtét, csere. Valóban azt gondolom, hogy komplex anatómiai ismeretet, funkcionális ismeretet, a szívnek sok szempontból magunk elé képzelését követeli meg.

Amikor egy röntgenfelvételen, egy 3 dimenziós ultrahang felvétel jelenik meg a kép, ezt a fejünkben fuzionáltatni kell, és milliméteres pontossággal kell elvégeznie a műtétet. De tulajdonképpen azt lehet mondani, hogy akkor a küldetésem és feladatomban egy olyan műtéti technika kidolgozása, továbbfejlesztése, megtanulása volt, amely nagyon nagyszámú szívbeteget úgy tud segíteni, hogy a legkisebb megterhelés mellett a legnagyobb segítséget nyújtja. Ez az úgynevezett komplex szívgyógyászati tevékenység kiterjedt a szívinfarktus kezelésére, a szívritmus-zavarok kezelésére, a hirtelen szívhalál kezelésére, a szívbillentyű betegségek kezelésére és hát természetesen a szívelégtelenség kezelésére is. Így globálisan azt kell mondanom, hogy valóban a szívbetegségek legrszevesebb formáit nagyon is jól tudjuk ilyen módon kezelni és gyógyítani.

Szabó Zoltán professzor úr szívsebészként volt az első főnököm. Ő vett ide a Városmajorba 29 évvel ezelőtt. Ő szívsebészként gyógyította a szívet. Az ő idejében az volt a nagy lépés, amikor el tudták végezni az első motoros szívűműtétet, azaz le tudták állítani a szívet, ki tudták cserélni egy billentyűt, vagy adott esetben át tudták hidalni koszorúér elzáródásokat. Az ő idejében ez volt az aranykor. A mi időnkben már ennél is nagyobb technikai lehetőségek vannak. Az ő útján tovább haladva már ún. intervenciós szívgyógyászként - tehát a minimál invazív műtétet katéteres úton végző orvosként -, jutottunk el oda, hogy altatás nélkül képesek vagyunk nagyon komplex műtétet elvégezni a mozgó szíven. El lehet képzelni, hogy ez nem lehet olyan nagyon egyszerű, és nem is az.

Az szívgyógyászat fejlődésének iránya egyértelműen a sokféle képalkotó technikának a műtét alatt történő alkalmazása, megadva a különböző műtét elvégzéséhez a lehető legnagyobb biztonságot, a legnagyobb segítséget. Tehát nem elég csak kézzel, manuálisan jónak lenni, hanem a műtét közben szinte magunk elé kell képzelni azt a mozgó szívet, amelynek egy-egy alkotó részén a műtétet elvégezzük. Ez lehet egy ritmuszavar, amelyért a szív egy bizonyos területén lévő sejteknek nem megfelelő elektromos tevékenysége a felelős, de lehet ez természetesen a koszorúéren egy elzáródás, lehet egy rossz billentyű. Tehát számos megbetegedésnek van egy új dimenziójú gyógyítása.

Ma már eljutottunk oda, hogy a korábban kezelhetetlen ún. szívelégtelenségben is tudunk újat hozni. Ezek a szívtranszplantáció és a műszív komplex műtétei. Ezeket még ma is szívsebészek végzik. Tehát azok a szívsebészek, akik képesek egy szívet motor mellett rosszról egy jóra kicserélni. vagy képesek arra, hogy elromlott szívet egy speciális motorral megerősítsék és az a motor egy elektromágnes motorként a keringő vért fenntartja és megakadályozza, hogy a többi szerv károsodjon. Ezt a feladatot

már biztosan nem fogják tudni szívgyógyászok átvenni, és azt gondolom, ebben van igazság. Tehát szívgyógyászok katéteres úton szívátültetést nagy valószínűséggel nem fognak tudni elvégezni.

De azért vannak összejt terápiás lehetőségek. Én magam is végeztem több olyan műtétet, amikor összejteket injekcióztunk a szívizom gyengébb területeire, azzal is erősíteni a szívizmot és ottani ún. sejtek által kibocsátott hormonális, humorális hatások révén erősíteni a szívnek a tevékenységét. Ez az egyik lehetőség. Vannak ebben már kisebb lépések, de még nem beszélhetünk áttörésről. És ma már vannak, olyan ún. műszív terápiás lehetőségek, amelyeket katéteres úton juttatunk bele a szívbe és biztosítják egyelőre még átmenetileg - egy-két hétig - a keringést. Hosszú távon nem, hosszú távon csak szívsebészeti módszerekkel lehet ide eljutni.

Beszéltem már az egyik főnökömről és mentoromról Szabó Zoltán professzor-ról, de meg kell említenem egy Juhász Nagy Sándor professzort, aki kutató orvos volt. Szemben a klinikával, rögtön itt a kertben van az ő nevével fémjelzett Szív és Keringésélettani Laboratórium. Itt nagyon sokat tanultam tőle az egész szervezet keringéséről és a szív működéséről. Ezek az ismeretek nélkülözhetetlenek voltak ahhoz, hogy a későbbiekben, a katéteres szív műtétekben olyan speciális újításokat, újításokat tudjunk világszínvonalon biztosítani, amit remélhetőleg még a jövőben is nagyon sokat fognak használni.

Éppen most, a Nemzeti Szívprogram keretében új katétereket fejlesztettünk, amelyek hatékonyabbak az eddigieknél, amelyek a szív-infarktus kezelésében sokkal hatékonyabban tudják pl. vérrögöt az adott elzáródás szintjéről eltávolítani. Mindig van a minimál invazív kezelésben új lehetőség, amellyel hatékonyabbá válik a mindennapi munkánk, amivel biztonságosabb lesz a kezelés a betegek számára.

Ha egy kicsit hátra nézek, azt kell mondanom, hogy valószínűleg nagyon sok embert gyógyítottam már meg a saját kezemmel. Éves szinten kb. 1500 műtétet végzek átlagosan, ha ezt figyelembe vesszük, akkor ez sok 10 ezer ember műtétjét jelenti. De mégsem olyan nagy szám, amire pl. Fodor József üknagybátyám hatással volt, aki közegészség-tanásként, a törvényszék tanáraként képes volt hatni, mert egy egész rendszert változtatott meg. Ő volt az, aki a csatornázást a fővárosban és a nagyvárosokban megtervezte és járványügyi szempontból javasolta. És el tudta érni a rendszer szintű változást. Ő volt az, aki az iskola orvosi rendszert Magyarországon bevezette. Ő volt, aki a testnevelést bevezette az egészségmegőrzés szempontjából.

Tehát egy idő után, amikor egy szívgyógyász elgondolkodik, mit lehet még tenni, akkor azt kell mondani, hogy rendszer szinten kell hatni. Rendszer szinten hogyan tudunk hatni? Egy nagy klinika vezetőjeként tudunk hatni: az egész magyarországi szívgyógyászat megszervezésével, a szívinfarktus rendszer szintű ellátásának megszervezésével a transzplantáció rendszerszintű megszervezésével, annál is inkább, mert az itteni klinika Európa második legnagyobb szívátültető központja.

És akkor jön egy olyan kihívás, mint amilyen a márciusi új típusú koronavírus járvány, ahol rektorként a multidiszciplináris egyetem vezetőjeként állok szembe egy ilyen epidemiológiai járványügyi helyzettel, ahol az egész ország szempontjából jele-

netős diagnosztikus, terápiás és járvány megelőző feladatot lehet végezni a kollégáimmal együtt. Ebben a helyzetben felvetődik, hogy mit lehet még tenni. Egy nemzeti átfogó screening-et, azaz koronavírus szűrőprogramot lehet nagyon nagy sikerrel megszervezni a másik három nagy egyetem részvételével egy nagy nemzeti összefogással. Jelentős eredményt lehet elérni és ténylegesen jól megcsinálni annak érdekében, hogy minél kevesebb magyar állampolgár fertőződjön meg és minél hatékonyabb és jobb stratégiánk legyen, hogy a megbetegedések száma redukálódjon, a súlyos megbetegedések száma csökkenjen, és mihamarabb eljussunk oda, hogy magyar emberek ismételten, biztonságban legyenek. Innentől kezdve a manuális szakmát végző orvos elkezdett epidemiológia kérdésekkel foglalkozni. Az epidemiológiai kérdés pedig azt jelenti, hogy az egész nemzet gondolkodását formáló kutatási témákkal foglalkoztunk. Ezt a tudást megfelelő módon próbáltuk diszszeminálni, publikálni, eljuttatni a magyar nemzet számára, abból a célból, hogy összességében a leghatékonyabb járványügyi védekezést tudjuk Magyarországon megteremteni.

Most abban a lakásban lakom, ahol a nagyapám lakott, ahol rendelt. Mi itt az előszobában az üvegajtó mögött néztük és hallgattuk a beszélgetést. A három unoka - három fiú unoka volt - izgatottan próbálta kitalálni mi történhet, hogyan történhet a gyógyulás. Emlékszem, mikor a beteg kijött, akkor mindig nagyon boldog volt. Mindig megtelt erővel, gyógyulási vágygal. Az a legérdekesebb, mikor bement egy kicsit félve a beteg, és amikor kijött, nagyapa kísérté ki, és akkor érezhetően sokkalta energiadúsabb, gyógyulni vágyó, vagy már meggyógyult beteg jött ki. Hiszen nagyon sok múltott azon, hogy a beteg hogyan tud meggyőződni, hogy ebből a nehézségből ki tud-e kerekedni vagy sem.

Azt az üzenetet szeretném továbbadni amit a nagyapám mondott nekem, amikor az orvosi egyetemre jelentkeztem. Ő azt mondta, az a legfontosabb, amikor egy beteget kezelünk - legyen egy ambuláns, legyen osztályos, vagy műtéti kezelés -, akkor a teljes figyelmünkkel forduljunk felé. Soha ne foglalkozzunk mással, csak a beteggel. Ha teljes egészében odafordulunk, figyeljük az ő tüneteit: a hanghordozását, milyen gyorsan beszél, azt hogy elakad-e a beszéde, hogy van-e benne valami olyan, ami jellegzetes bármilyen kórképre, az segít minket abban, hogy a legjobb döntést hozzuk meg. És ezt nagyon is megtartottam. Ha bemegyek a műtőbe, mindegy hogy rektor vagyok, vagy éppen milyen feladatom van, abban a pillanatban mindent el kell feledjek. Egyetlen dolog számít nekem, hogy ott fekszik a beteg az asztalon, és annak a betegnek mi a betegsége, milyen esetleges szövődményekkel kell számolni, csak és kizárólag arra az esetre koncentrálok. Ha onnan kimegyek, akkor lehet foglalkozni az egyetem gondjaival, a klinika gondjaival, a járványügyi helyzettel, bármivel. A műtőben csak a beteggel. A legfontosabb üzenetem az, ha beteggel van dolgunk, ha gyógyítjuk, a teljes figyelmünkkel, akaratunkkal rá kell koncentráljunk.

„Köszönet a gyógyítóknak” – néhány *online* gondolat... –

Immáron tizenharmadik éve, hogy Szent Lukács, az orvosok védőszentje ünnepén Miskolcon köszönetet mondanak a „gyógyítóknak”. Dr. Berkes László atya kezdeményezését az Éltető Lélek Alapítvány, a Miskolci Akadémiai Bizottság, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége és a Magyar Orvosi Kamara folytatja. Elszármazott miskolciként az a megtiszteltetés ért, hogy néhány éve én is meghívott lehettem, amire büszkén emlékszem vissza, különösen, ha arra gondolok, hogy – a teljesség igénye nélkül – olyan emberek társaságába kerülhettem, mint például Csókay András idegsebész vagy Velkey György a Bethesda Kórház igazgatója, az idén pedig Merkely Béla a Semmelweis Egyetem rektora... Az ünnepség megálmodása, szervezése most már hosszú évek óta Várhelyi Krisztina munkája, aki – többek között – oly sokat tett, tesz pl. annak a Kelemen Didáknak boldoggá avatásáért is, akinek a Tiszántúl (re)katolizálását, iskolákat, templomokat és rendházakat köszönhetünk a Rákóczi-felkelés hagyta/okozta rettenetes pusztítás után...

A nagyapámtól örökölt néhány kottát (sajnos a zenei képességet már nem) Flach Antal művész úr kérte el és választotta ki közülük a *Sajó partján*-t és ajándékozott meg vele minket. Az ünnepség, amin most *online* vehettünk részt, „békeidőben” az Erzsébet téren, a Miskolci Akadémiai Székházban kerül megrendezésre. Érdekes véletlen, hogy a pompás palota építéséhez dédapa tevékenyen hozzájárult, hiszen az, eredetileg a Kereskedelmi és Iparkamara székházának épült, aminek akkortájt ő volt az alelnöke. Az épület lépcsőfeljárójánál állt egész alakos festménye, amit 45 után kidobtak, s amit egy ismerősünk felvett, hazahozott, ma is Péter öcsémék lakásának falát díszíti. Festője Halász Elemér híres *magyarországi* portré festő volt, aki előbb Hradil, majd Halász, aztán Halász-Hradil végül Hradil szignót használt a képein – mintegy lenyomatát adva XX. századi történelmünknek...

Száz kilométer távolából hallgattam a magvas és megható mondatokat az estét létrehozó szervezeteket képviselő Berkő professzortól, Berkes plébános úrtól és az orvosi kamara megyei vezetőjétől Csilek főorvos úrtól. A rendezvény rangját jelezte, hogy Csöbör Katalin személyében országgyűlési képviselő is elmondta gondolatait. Gyógyító munkájának hitvallásában Merkely professzor úr mintegy érintőlegesen megemlítette üknagybátyját, Fodor Józsefet, amúgy a közegészségtan magyar megalapítóját és nagyapját, akinek otthon volt a rendelője, s minthogy egy házban laktak, testvéreivel a betegek közt nőtt fel. Eszembe jutott ekkor édesapám, akit sokszor elkísértem betegeihez, sőt boncolásokra is. Orvos nagyapám, akinek keringőjét hallhattuk az eszperantónál sokkal nemzetközibb nyelven, a zene nyelvén ugyanazt üzenté, amit a Merkely nagyapa szóval: az orvoslás művészet és teljes embert kíván. „Ha beteghez készülsz fiam, akkor tedd magad kényelembe, készülj rá teljesen, és fordulj felé minden figyelmiddel.”

Köszönet a gyógyítók nevében az estért.

KOCSIS FÜLÖP

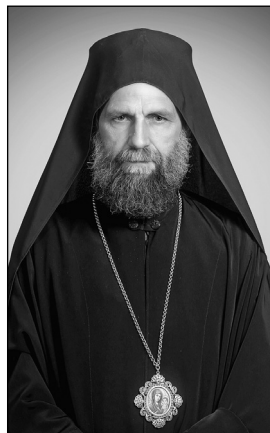
A trónon ülő Bárány

Ami remélhető, hogy értékes, és szellemet és lelket formál, az az egyházunknak a gazdagsága, értékei, kin-
csei. Ezt próbálom átadni, az Eucharisztíának egy bizo-
nyos megközelítési módján keresztül. Itt most a szim-
bólumok nyelve, a szimbólumok világa nagyon hang-
súlyos, éppen ezért ebben a tanításban sokat fogok
beszélni magának a szimbólumnak a keleti egyházban
való megjelenéséről az Eucharisztíára fókuszálva. Ennek
segítségével próbálok arról szólni, hogy mit jelenthet-
ne, mit kell, hogy jelentsen az Eucharisztíán keresztül
Jézus Krisztus az életünkben.

A Jelenések Könyvéből néhány mondat, a 19. fejezetből:

„...és hallottam, mint hatalmas tömeg moráját, mint nagy
vizek zúgását, mint zengő mennydörgés robaját. Alleluja.
Megkezdte uralmát Urunk, Istenünk, a Mindenható. Örül-
jünk, ujjongjunk és dicsőítsük, mert eljött a Bárány menyeg-
zőjének napja, menyasszonya felkészült, megadatott neki, hogy ragyogó fehér patyolatba
öltözzék. A patyolat a szentek igaz tetteit jelenti. Ekkor hozzám fordult: ird: boldogok,
akik hivatalosak a Bárány menyegzői lakomájára. Majd folytatta. Istennek ezek a szavai
igazak. Lába elé borultam, hogy imádjam, de ő így szólt: vigyázz, ne tedd! Szolgatársad
vagyok neked és testvéreidnek, akik tanúságot tesznek Jézusról. Az Istent imádd, mert
Jézus tanúsága a prófétaság lelke.”

Van Eyck híres képét hoztam indítóképnek és záró képnek. A Bárány menyegzője,
a Bárány imádása, a titokzatos Bárány. Ez a címe ennek a képnek, amely próbálja
megjeleníteni azt, amit a Jelenések Könyvében hallhatunk, vagy annak leírásakép-
pen a gondolatainkban megjelenik. Még néhány más részletet is fel fogok olvasni
a Jelenések Könyvéből, amely inspirálhatta a németalföldi festőt ennek a képnek a
megalkotására. A Jelenések Könyvének tanítása, képe, világa hiányzik, hiányosan van
jelen a hitünkben, az egyházi életünkben, a gondolkodásunkban. Úgy sejttem, hogy
a Római Katolikus Egyház ebben egy picit előrébb van bizonyos értelemben, mert
vannak olyan szakaszok, amit a szentmisében felolvasnak a Jelenések Könyvéből. Ná-
lunk nincs, mi nem olvasunk belőle. Nem azért, mert nem fontos, hanem a Jelenések
Könyve annyira rejtélyes, annyira misztikus, nehezen érthető, nehezen felfogható,
hogy valami miatt a keleti atyák nem merték a hívek elé tárni. Egyetlenegy olyan ol-

Kocsis Fülöp

vasmányunk nincs, sem vecsernyében, sem más szertartásban, Eucharishtiában, amiben felolvasnánk a Jelenések Könyvéből bármit is.

Mégsem mondom, hogy hiányzik. Nagyon is jelen van, csak más módon, más formában jelenik meg. Nagyon fontos, hogy ne hiányozzék. Hiszen amit a Jelenések Könyve leír, a paruzia, a beteljesült Isten országa, az, amit elhozott Krisztus, az nemcsak a jövőben van, nemcsak majd elérkezik valamikor, hanem itt van. Krisztus második eljövetele a földi folyamatokra érvényes. Az Isten országában mindez már beteljesült. Az Isten országában csak most van, csak jelen van, nincs múlt, jövő, nincs idő, csak az örök jelen van.

Amikor azt mondjuk, hogy jöjjön el a te országod, akkor ez nem csak a jövőre vonatkozik, hogy ó, de jó lenne, ha már eljutnánk oda, hogy, az Isten országa megjelenjen.

Vannak szekták, amelyek erre élezzik ki a hitéletüket, hogy jöjjön el, hogy jussunk már el oda, hogy végre beteljesüljön az Isten országa. Szent Pál úgy fogalmaz, hogy amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte egyszülött Fiát, aki asszonytól született. Beteljesedett az idő – énekeljük a karácsonyi antifónában. Mi már a beteljesült időben vagyunk. Krisztus eljött és megváltott minket. Nincs mit hozzátenni. Amit hozzátehetünk, az a mi hozzáadásunk, hogy én minél inkább vegyem ki a lételem ebből a már megkapott isteni ajándékból.

Jézus egy másik helyen azt mondja, aki hisz bennem, nem hal meg, hanem már átment a halálból az életbe. Elkezdődött az örök élet. Itt van a kezdete számunkra, és odaát ér. De nemcsak majd valamikor eljön, hanem itt van. Ez alapvetően meghatározza az Istenhez való kapcsolódásomat. Hiszem-e azt, hogy már most meg vagyok hívva az Isten országába? Hogy már most polgára vagyok az Isten országának? Nemcsak egy jegyet kaptam, amit fel tudok mutatni a kalauznak, ha kéri, és csak utazzunk, és majd a végállomáson leszállunk, és de jó, megérkezünk, hanem már most, itt van. Mi már ennek a kettősségében élünk.

A teológia úgy fogalmaz, hogy a *már és a még* feszültsége. *Már* beteljesült az Isten országa, de *még* nem értékeljük a maga teljességében. Csakhogy úgy értékelem, attól félek, hogy a mai katolikus, keresztény gondolkodásunkban nem értékelhető ez a feszültség, mert ez a *már* hiányosan van jelen. Minél inkább megéljük ezt a már beteljesült isteni valóságot, isteni országot, annál inkább érezzük ennek a feszültségét, hogy még nincs itt.

A nagyböjt küszöbén a bizánci egyház a nagyböjt előtti vasárnapra odateszi Ádám kesergését, hogy elveszítette az édent, s vágyik oda vissza. Valóban, az embernek van egy nagy vágyakozása, vissza az édenbe. Csakhogy Jézus Krisztus nemcsak visszavisz kézen fogva bennünket az édenbe, hanem lábaival letiporja az alvilág hatalmát és kiemel bennünket onnan, az Isten országába emel fel. Amikor megváltott minket, föltámadása után negyven nappal fölment a mennybe, és felvitte a mi emberségünket. Már ott van a mi emberségünk a mennyek országában. Minél személyesebb a kapcsolatom Jézus Krisztussal, minél valóságosabb az életem az Istenben, minél inkább átélem az Isten jelenlétét a hétköznapjaimban, annál

valóságosabb ez a már beteljesült idő.

A keleti egyház úgy éli meg a hitéletét, hogy megpróbálja átadni ezt a már most beteljesült valóságot. Olvasom a következő szakaszt, ami egy kicsit már ekkleziasztikusabb, közelebb áll talán a mi mennyország felfogásunkhoz. „Új eget és új földet láttam. Az első ég és az első föld ugyanis elmúltak, és tenger sincs többé. Akkor láttam,

A Hagia Szophia, a bizánci templomoknak anyja

hogy a szent város, az új Jeruzsálem alászállt az égből, az Istentől. Olyan volt, mint a völegényének felékesített menyasszony. Akkor hallottam, hogy a trón felől megszólalt egy hangos szózat ezt mondván: *Íme, Isten hajléka az emberek között. Velük fog lakni, és ők az Ő népe lesznek, és maga az Isten lesz velük. Letöröl szemükről minden könnyet. Nem lesz többé halál, sem gyász, sem jajgatás, sem fáradtság. Mert az elsők elmúltak. Akkor a trónon ülő megszólalt: *Íme, újjá teremték mindent. Majd hozzám fordult: *Írd fel, ezek a szavak hitelesek és igazak. Aztán folytatta: megtörténtek. Én vagyok az alfa és az ómega, a kezdet és a vég. A szomjazónak ingyen adok az élet forrásának vizéből. Ez lesz a győztes öröksége, az Istene leszek, és ő az én fiam lesz.*”**

A képen látható templom sajnos ma múzeum, évszázadokon át mecset volt, a Hagia Szophia, amely a bizánci templomoknak anyja, a Szent Bölcsesség székesegyház, amelyet Justinianus császár a VI. évszázadban építtet, és mintául szolgált sok-sok későbbi bizánci templomnak. Mert a templom mintegy a földi megjelenítése az Isten országának. Aki belép a templomba, fontos, hogy érzékelje, hogy valami egészen más létmódba lépett át. Nemcsak egy különleges tér, egy olyan ház, ami eltér a többitől, hanem az Isten országának megjelenítője. Ezért a templomban minden ragyog. Mindennek csodálatos, tündöklőnek kell lennie. Nem azért csorog az arany a falakról, mert azt akarjuk fitogtatni, hogy milyen gazdagok vagyunk. Az arany a mennyország színe. Az arany az a titokzatos szín, amely nem hasonlít semmi másra. Nincs benne a szivárvány hét színében. Az arany egy olyan szín, ami az ember számára egészen más színélményt jelent, mint bármelyik más szín. És ez csak egy egészen picike kis elem a templom különlegességéből, misztikusságából.

A keleti templom pontos szabályok szerint épül fel. Pontosan meg van határozva, hogyan kell felépíteni. Bizonyára hallottak az ikonok világról, az ikonok kánonjáról, az ikonográfiai előírásokról. Nem mindegy, hogyan festünk ikont, mert az kicsiben

ugyanaz, mint a templom. Az ikon a rajta ábrázolt személynek megjelenítője. Amikor az ikonon ábrázolt Krisztusra tekintek, akkor Krisztust látom. Rejtélyes, titokzatos módon Krisztust jeleníti meg. Nagyon nem mindegy, hogyan van ábrázolva Krisztus. Nem a festőművész egyéni elképzelése szerint van ábrázolva, hanem az egyház tanítása szerint. Ma az ikonok reneszánszát éljük, nagyon sok esetben a nyugati világ is szívesen fordul az ikonokhoz. Ez nagyon dicséretes és sokat adó. Csakhogy ha nem veszik figyelembe az egyház előírásait az ikonok megalkotásakor, akkor sok esetben rossz ikonok születnek. Hihetetlenül veszélyes, mert az ikonnak tanító ereje van. Nem az értelmünkre hat csupán, hanem az egész lényünkre. Mikor egy ikon előtt állok, akár személyt ábrázol, akár egy üdvtörténeti eseményt, akkor szereplőjévé válok annak az eseménynek. Társává válok annak a szent személynek, akit szemlélek. Belépek a terébe és azon keresztül érzékelem az Istennek az önközlését, a személyen, vagy az üdvtörténeti eseményen keresztül. Ezért fontos, hogy az ikonfestő alázatos, imádságos ember legyen. Figyeljen oda, hogy az egyház mit tanít, az egyházzal együtt lélegezzen, együtt éljen. Akkor tud szép ikonokat festeni.

A templom pedig az Isten országának, vagy, ami majdnem ugyanaz, az egyháznak az ikonja. Itt hatványozottan érvényes, hogy milyen a templom, hogy minek kell abban benne lennie. Hogyan épül fel, mi hogyan van benne elhelyezve, hiszen ezen keresztül érzékelem, hogy milyen az egyház. Hogy milyen az Isten országa. Aki belép a templomba, az tanítást, üzenetet kap, hírt kap, hogy milyen az Isten országa. Részévé válik annak.

Néhány szót, kicsit lebontva szeretnék szólni a templomról, hogy még érzékeltetőbbé tegyem azt a szimbólumvilágot, amely átvezet bennünket a lényegre, a Krisztussal való találkozásra, a megtestesült Istennel való egyesülésre. A templomnak három elkülönített része van. Előcsarnok, a hajó és a szentély. Az előcsarnokba léphetnek be azok, akik még nincsenek megkeresztelve, csak szeretnének megkeresztelkedni – a katekumenátusnak a helye –, mert a templomhajóba azok léphetnek be, akik az egyház tagjai. Vannak olyan részek, amikor a katekumenek bejöhettek a templomhajóba, hiszen a tanítást meghallgatják, együtt imádkoznak, együtt zsolnároznak. Végül is azért katekumenek, mert az egyház be akarja őket vezetni az egyházba, viszont van egy pillanat, amikor ők már nem lehetnek jelen. A Szent Liturgiában a diakónus így szól: *az ajtókat, az ajtókat! Bölcsességben figyelmezzünk* – és utána a hívek elkezdik imádkozni a Hitvallást, a Hiszekegyet. A hit megvallása már csak a megkeresztelteknek a sajátja, erre készülnek, ezt tanulják a katekumenek. Az ajtókra való figyelmeztetés azt jelenti, hogy ki kell küldeni a jelölteket, bezárják az ajtót, mert attól kezdve elkezdődik az eucharisztikus áldozatbemutató. Tehát az igeliturgián még részt vehetnek a katekumenek, de az áldozatbemutatói részen már nem.

Volt olyan irányzat, hogy ezt már hagyjuk ki, mert most már nem küldjük ki őket. Mégis, fontos jelentősége van annak, hogy van a liturgiának egy olyan határpontja, ami után már csak azok lehetnek bent, akik élő tagjai az egyháznak. Ennek fontos üzenete, ereje van, hogy mi ide tartozunk. Meghívottjai vagyunk az Istennek, és meg-

hívottjai a Bárány lakomájának. Tehát beléphetünk a templomba, részt vehetünk az eucharisztikus áldozatbemutató liturgiáján.

A harmadik rész a szentély, amelyet elválaszt egy nagy fal, az ikonosztázion. Egy fal, ami mögé nem is lehet belátni, csak néha, csak kicsit. Van egy ajtó, az ajtón függöny van, és ez az elrejtettség azt képezi, hogy valami olyan dolog van az ajtó mögött, amiből én most ki vagyok zárva. Jó lenne oda bemenni. Ahogy a hitjelöltek kint ülnek, és várnak arra, hogy belépjenek az Isten országába és otthon lehessenek az egyházban, a templomhajóban, ugyanúgy az egyházi életünk lényege, hogy mi arra várunk, hogy beléphessünk a szentélybe, az Isten országába, ahová most még nem mehetünk be. Ha itt nem volna egy fal, nem volna ikonosztázion, nem volna ajtó és függöny, akkor nem éreznénk hogy az, ami egészen különleges, ami egészen más. Vannak templomaink, ahol nincs, még nem épült meg az ikonosztázion, meg lehetne magyarázni, hogy itt egy vonal, ami mögött a szentély van, de egészen más, ha elénk tárul az ikonosztázion, a sok ikonnal.

Nagy jelentősége van annak, hogy milyen az ikonosztázion, és hogy mi van mögötte. A szentélybe tehát nem lehet belépni, csak a felszentelt személyek léphetnek be, vagy azok, akiknek valamilyen szerepük van az áldozatbemutatóban. Eredetileg papok, diakónusok, alszertpapok léphettek be. Az egész templom felépítése olyan, hogy ez a hármastagság megjelenik nemcsak horizontálisan, hanem vertikálisan is. Fönt, a templom kupolájában a Pantokrátor, ahová vágyunk, de erre most nem térek ki. Az egész templomi szimbólumrendszer arra van felépítve, hogy vágyjunk oda, be a szentélybe. Vegyük tudomásul, hogy ez még nem lehet az osztályrészünk, de titokzatos módon mégis ott a helyünk. Valamiképpen eljutunk majd oda.

A szentélyben van az oltár. Az oltár egyben az úrvacsora asztala, amin a kenyérből és a borból Krisztus teste és véreként részesülünk az Eucharishtiában. Ha rajta van az Eucharisztia, rajta van az Isten, akkor ez egyben az Isten trónszéke. Az oltár az a hely, ahol Krisztus feláldozza magát. Kenyérként megy fel az oltárra, és Istenként jön le onnan. Az oltár a Golgota, a keresztrefeszítés helye. Krisztus önfeláldozásának színhelye.

Sok szimbolikus réteg van egy-egy tárgyban, ami a templom része. Az oltár a templom központi része, de a szentélyben nemcsak ez az egy asztal van, hanem két másik is. Az egyik az előkészületi asztal, a másik a diakónusi asztal. Az oltár mögött egy kis fölkében, kendővel letakarva találjuk a Szent Liturgia előtt a kelyhet, a diszkoszt, a tányért és a többi eszközöket. Itt látható egy ikon, Krisztus a vőlegény. Ez a nagypénteki ikonunk, a feláldozott Krisztus. Az az ábrázolás is ismert, amikor az Istenszülő vállára hajol, mintegy kifejezve az együttérzését szenvedő Fiának. De gyakoribb, és teológiailag is helyesebb a karácsonyi ikon, amely megjeleníti azt, ami itt történik. Karácsonykor az Ige megtestesült. El tudjuk képzelni a karácsonyi történetet, hogy ott van az istálló, a jászágók, ott van Mária. Józsefnek a megtestesülésben alig van szerepe. Rajta van az ikonon, de Máriának van központi szerepe a megtestesülésben. A jászol valójában egy kőkoporsó. A bepólyált gyermek is sokkal inkább síri leplekben van begöngyölve, mert az Isten Fiának megtestesülése ugyanaz a kenózis, ugyanaz

az Isten kiüresítése, Isten alázata, mint ami nagypénteken folytatódik. Nagypénteken az Isten végképp megalázza magát. Nemcsak a földre száll le, hanem az emberi élet minden részletével azonosul, még a halált is magára veszi, a bűnt kivéve. Ennek meg kell jelennie a karácsonyi eseményben.

Amikor előkészítjük a kenyeret és a bort, az áldozati adományokat, akkor olyan imádságokat mondunk, amelyek egyszerre utalnak a megtestesülésre és az önfeláldozásra, a karácsonyra és a nagypéntekre. A kenyérből az úgynevezett lándzsával kivágjuk a kenyér közepét, és elhelyezzük az aranytányéron. Mindaz, ami az Eucharisztiaival érintkezésbe lép, a keleti egyház előírása szerint aranyozott felületű kell, hogy legyen. Nem lehetséges fa, vagy cserépedény, vagy olyan rézedény, amin nincs arany. Ezeket az edényeket csak fölszentelt személyek foghatják meg. A sekrestyés néni, vagy a ministráns nem viheti oda a kelyhet, vagy a diszkoszt. Ez érvényes a liturgián kívül is. A liturgia nem egy színpadi esemény, amely, ha felgördül a függöny, elkezdődik, hanem állandóan van. Ezek az elemek életünk állandó részei. Látni mindenki láthatja, de nem foghatja meg a föl nem szentelt személy. Még egy akolitus sem foghatja meg, csak diakónus, vagy pap.

Erre a diszkoszra, aranytányérra helyezzük el ezt a nagy kenyérdarabot, aminek az a neve, hogy Bárány, és ebből részesülünk. Utána megfelelő rend szerint helyezzük el a további részecskéket. Középen van a Bárány, amin rajta van egy pecsét, bele van sütvé a kenyérbe. Az van ráírva, hogy Jézus Krisztus győz. Nem győzött, múlt időben, nem győzni fog, jövő időben, hanem győz, jelen időben, ő, a Bárány. Aki köré odatesszük a mennyország lakóit. Merthogy a diszkosz a mennyországot jelképezi. Amikor egy háromszög alakú kis kenyérdarabot vág ki a pap a lándzsával a kenyérből, akkor a 44. zsoltárból idéz: a királyné jobboldalán áll, aranyos ruházatban, körülvetetve sokszínű ékességgel. A Bárány jobbjára helyezzük el a királynét jelképező háromszög alakú kenyérdarabkát.

A másik oldalra pedig szép sorban kilenc kis részecskét helyez el a pap, különböző szentek csoportjának, az angyaloknak, a prófétáknak, az aszkétáknak, vértanúknak, az apostoloknak, egyházatyáknak, ingyenes gyógyítóknak, és az aznap ünnepelt szentnek. Ezeket keresztül a mennyei seregeket, a kilenc angyali karnak a képét. Tehát a Bárány jobboldalán a királynő, baloldalán pedig a szentek közössége. Ezután a pap apró részecskéket, morzsákat, úgy szoktuk mondani, margarétákat helyez el az élőkért. Először a pápáért, aztán a püspökért, utána a paptestvérekért, aztán a pap a saját szüleiért, vagy testvéreiért, akikről megemlékezik, aztán azért a személyért, akiért felajánlja a szentmisét, és még sok-sok emberért, akikért imádkozni akar. A hajléktalanokért, a háborúkban szenvedőkért, fiatalokért, dolgozókért. Tehát sok-sok részecskét kitesz. Van, amelyiket név szerint megnevezve, van, amikor csoportonként megemlítve. Utána a halottakért. Az elhunyt pápáért, az elhunyt püspökért. Érdekes, hogy amikor a paptestvérekkel beszélgetek, ők is ugyanígy csinálják, ki az az elhunyt pápa, püspök, akiért az első részecskét teszik. A legutóbb elhunyt pápa II. János Pál, mert az ő helye már a szentek között van. Az elhunytak közül a még nem szentté avatott pápák egyike I. János Pál pápa. Aztán tehát a püs-

pökökért, papokért, a pap elhunyt családtagjaiért, akiket meg akar említeni. Végül egy szemecskét a pap önmagáért is tesz.

Azt mondtam, hogy ez a diszkosz az Isten országát jelképezi, amelyben ott van az Istenszülő, a szentek, és valamiképpen mi is ott vagyunk. Amikor a pap elhelyezi ezeket a részecskéket – a hívek nem tudnak erről, mert nem ismerik, hogy ez jelen van az egyházi életünkben –, már jelképesen ott vagyunk a Bárány körül. Természetesen itt még a kenyérről van szó. Elvégzi ezt a pap, és még sok imádságot is mond, és még egy mozzanat: amikor elhelyezte a Bárányt, a lándzsával beleszúr egy kis részecskébe és idézi az evangéliumot: egy a vitézek közül lándzsával megnyitotta az ő oldalát, amelyből nyomban vér és víz jött ki. Amikor ezeket a szavakat mondja, bort önt a kehelybe és egy kevés vizet. Hiszen elővételezi a nagy pénteki eseményt, lándzsával megnyitotta az ő oldalát. Az egyik tisztelendő asszony, amikor hallotta ezt a katekézist, otthon megkérdezte a férjét, hogy te tényleg megszurod az Úrjézust jelképező kenyeret azzal a lándzsával? Igen, mondta, ez előírás, de azt a lándzsadöfést valóságosan is megtettük, a mi bűneinkért szúrták át. Ez nem egy játék, a valóságos eseménynek a megjelenítése. Mi szúrtuk át bűneinkkel az Úrjézus testét, szívét, amelyből valóban vér jött ki és víz az egyház életetésére, s ebből a vérből részesülünk, ebből a testből részesülünk.

A pap elvégzi ezeket az imádságokat. Még nem kezdődött el a Szent Liturgia nyilvános része, s ekkor nyílik ki a függöny, elhangzik a kezdő áldás, és utána az igeliturgia és utána az áldozati liturgia. Megvolt a felszólítás: az ajtókat, az ajtókat! A hitjelöltek távoznak a templomhajóából, megvalljuk a hitünket és elkezdődik az áldozatbemutató rész.

Az áldozati rész az úgynevezett nagybemenettel kezdődik. Van egy kisbemenet, amikor a pap az evangéliumos könyvvel körbejár az oltár körül, kimegy a templomhajóba a szentélyből, kihozza az evangéliumos könyvet, ez Krisztus tanítói útját jelképezi, és azon a ponton, ahol majd az evangélium elhangzik és a homília, a magyarázat, felemeli magasa a diakónus és azt mondja: bölcsesség igazhívók, itt az evangélium. Az evangélium is ikon, Krisztusnak a megjelenítője. Abból olvassuk fel az Isten ígését. Azután visszaviszi a szentélybe. Onnan jön ki az evangéliumos könyv, onnan szól ki hozzánk az Isten ígéje a tanításon keresztül.

A nagybemenetben azt az adományt, amit előkészített a pap, ünnepélyesen kihozza a templomhajóba és ott vannak ezek a részecskék a diszkoszon, a Bárány, és mindaz, amik fel vannak téve. Itt a pap megemlékezik a pápáról, a püspökről, az egyházi rend tagjairól, akiről meg akar emlékezni. Emlékezzék meg rólatok az Úristen az ő országában mindig, most és örökkön örökké, és ezen szavakkal beviszi a szentélybe, az Isten országába a minket jelképező kenyérdarabokat. Ikonikusan már beléptünk a szentélybe. Nem vagyunk még bent, de még egy mozzanat, amivel a belépésünket, az odatartozásunkat kifejezi a liturgia. A Szent Liturgia csúcspontján elérkezik az a pillanat, amikor újra kinyílik a királyi ajtó, és már nem a kenyér van a diszkoszon, hanem az Eucharisztia, valóságos teste és vére Krisztusnak, és a királyi ajtón a szentélyből kijön hozzánk és kiosztja a kenyeret és a bort, pontosabban Krisztus testét és vérért a szentáldozásban részesülőeknek. Ez a legszorosabb kapcsolódási pont. Nem

megyünk be a szentélybe, az Isten országába még nem mehetünk be, de onnan kijön a Bárány, kijön Krisztus hozzánk, és megtörténik az egyesülés. Ez az egyesülés már valóságos, nemcsak jelképes. A Bárány egyesül velem. Aki önmagát feláldozza, aki a bűneimért odaadta magát nekem, és én megesezem, lenyelem, részemmé válik. Úgy mondják az atyák, hogy nem én emésztetem meg az Eucharisziát, hanem az Eucharisztiá, az isteni test emészt meg engem, és részévé válok az Istennek. Ennél valóságosabban már nem lehet belépni az Isten országába. Az Istennel való egyesülés az Isten országával való egyesülés.

Az Isten országa maga az Isten. Nem egy hely, ahol ő a nagy gazda, s mondja, gyertek be minél többen, hanem amikor azt mondja Jézus, térjetelek meg, mert az Isten országa közel van, akkor ezt magára vonatkoztatja: én vagyok az Isten országa.

Ez a nagyon érdekes ikon, az utolsó vacsora, vagy a titkos vacsorának a liturgikus ábrázolása, Krisztus két alakkal a kenyeret és a bort osztja szét az apostoloknak. Ez az ikon a szentélyben szokott lenni, az oltár háta mögött, vagy az ikonosztácion fölött, hogy láthassuk, ennek vagyunk mi is részesei. Nemcsak az utolsó vacsora asztaláról van szó, hanem arról az oltárról, ahol maga Krisztus a fölállózó, és aki fölállóztatott. Az elfogadó, és aki kiosztatott. Ő az, aki cselekszik, aki mint pap, feláldozza az adományokat, és ő az áldozat is, akiből részesülünk.

Az Euchariszián keresztül egy olyan táplálékot kapunk, amely az Isten országából jön le hozzánk. Az Isten országa táplálékát vesszük magunkhoz. Még nem mehetünk, nem nézhetünk be a már megjelenő isteni valóságba, nem teljes mértékben van itt jelen. De amikor az Eucharisziában részesedünk, akkor a legvalóságosabban kapcsolódunk az Isten országához. Ezért lényeges dolog, hogy ezzel táplálkozzam. Amikor a Miatyánkban Jézus tanít minket: mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, az nem a pékárúkra vonatkozik. A Miatyánk hét kérésének a csúcán, középen helyezkedik el, mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. Ez a kenyér

Van Eyck: A Bárány menyegzője

az Eucharisziára vonatkozik. Ennek napi táplálékunknak kell lenni, de legalábbis az életünk állandó részének.

A Bárány tehát feláldoztatik, nekünk adja magát. Amikor részesülünk az Eucharisziában, és magunkhoz fogadjuk az Isten szent testét és véré, nem is az értelmünkön keresztül, hanem az ízelésünkön keresztül, az egész testünk érzékelésén keresztül veszünk részt benne. Nem szabad arról elfeledkezni, hogy ennek mi volt az ára. A Bárány feláldozta magát, nekünk adta magát, a mi bűneinkért szenvedett. Ezért amikor közeledünk az Eucharisziához, ne felejtsem el, mit fizetett értem Jézus. Önmagát adta áldozatul. Amikor én részesülök az Eucharisziában, akkor az Isten teljes önfeláldozását kell magamévá tennem. Egészen átalakíthatja az életemet, az Istennel és az emberekkel való kapcsolatomat, ha egy pillanatra sem feledkezem meg arról, hogy én a Bárány vérében, a Bárány testében részesülök, aki feláldozta magát értem. Ennek állandó jelenvalóságának kell hogy legyen az életemben. Nemcsak a nagy Isten országa, a szentek közössége, a gyönyörű kép, a virágos rét, a gyönyörű templom, amelynek része vagyok, hanem az értem önmagát feláldozó Bárány vagyok a része, azzal azonosulok, és így adom életemet oda, így élem meg a kereszténységemet, Krisztussal egyesülve.

Még egy részletet hadd olvassak fel a Jelenések könyvéből, amellyel szeretném ennek a lényegi üzenetét átadni. Az Isten országa köztetek van, az Isten országba benetek van, ennek az evangéliumi örömhírnek állandó valóságnak kell, hogy legyen az életünkben. *„Megmutatta nekem az élet folyóját. Kristályhoz hasonlóan ragyogott, Isten és a Bárány trónjából fakadt. Az utca közepén és a folyam két partján az élet fái álltak. Tizenkétszer hoznak gyümölcsöt, vagyis minden hónapban teremnek. A fa levelei meg a népek gyógyulására szolgálnak. Atok többé nem lesz benne. Az Isten és a Bárány trónja áll majd ott, és szolgálói hódolnak neki. Látni fogják arcát, és a homlokukon lesz a neve. Nem lesz többé éjszaka, és nem szorulnak rá a lámpa világítására, sem a nap fényére. Az Úr, az Isten ragyogja be őket, és uralkodni fognak örökkön örökké.”*

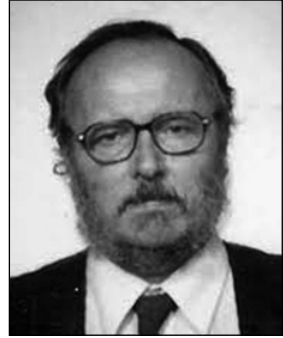
*(2020. február 19-én, a Pécsi Egyházmegye szabadegyeteme keretében
tartott előadás szerkesztett változata)*

GYULAI ÁKOS

Lehetőségek és képességek világa

KÍSÉRLET A VILÁGMINDENSÉG EGYSÉGES MEGFOGALMAZÁSÁRA

Kérek egy kis gondolkodást az anyagi világunk megértésére a háromdimenziós világunkban, amelyben az egyik paramétere az idő. Lehetne ezt a negyedik dimenzióknak nevezni, mint ahogy a világunk valamely pontjának állapotát a tér és idő együtt határozzák meg. Az anyagi világunkat a relativitás elmélete szerint se nem részecskékkel, se nem hullámokkal, se ezek együttesével nem lehet leírni, hanem sokkal inkább a képességekkel és lehetőségekkel, illetve ezek kölcsönös együttesével.

Gyulai Ákos

Foglalkozunk egy egyszerű megközelítéssel, hogy rövidebben lezárhassuk az anyagi világunkkal kapcsolatos felvetést, mármint a négy kölcsönhatás egyikének problematikáját. Tehát válasszuk most csak az elektromágneses kölcsönhatást (erőt). Az elektromágneses tér egyik fontos eleme a foton, amely egyrészt leírható, mint a legkisebb elemi részecske (kvantuma), másrészt viszont hullámtermészete is van. De milyen részecske az, amely tömegtelen és elektromos töltése sincs. Másrészt elkövetünk egy kis pontatlanságot, mert az „is” szócskával azt jelezzük, hogy az elsődleges szerepe (jellege) a részecskének van, márpedig ez csak annyiban igaz, hogy először a részecske közelítést ismerték fel. Hiszen a fényt egyszerűbb úgy megérteni/magyarázni, mint olyan parányi részecskéket, amelyek világítanak. Aztán felfedezték, hogy a fény egy kis lyukon áthaladva szóródni képes. Viszont mint elemi részecske tovább nem osztható (Akkor hogyan tud szóródni), másrészt arra is rájöttek, hogy ez éppen a hullámtermészetét igazolja. A hullám rendelkezik azzal a képességgel, hogy ha akadályba ütközik, annak minden pontja egy új elemi hullám kiinduló pontja lesz. (visszaverődik és/vagy szóródik). Viszont magunk is megtapasztalhatjuk, hogy a hullám terjedésének közvetítő közegre van szüksége, egy tó esetében ez a víz, amely részecskékből áll. Mi lehet a közvetítő közege az elektromágneses hullám egyikének a látható fénynek, mint hullámnak. Részecskékből nem állhat, mert a részecskék inkább akadályozzák, mint segítik a terjedését. A fény a hullámhossza miatt nem képes áthaladni a falon (bár egy másfajta elektromágneses hullám igen, hiszen így hallgatjuk a szobában a telefonunkat is), másrészt megtapasztalhatjuk, hogy nem csak a fény, hanem az általunk nem látható elektromágneses hullám viszont képes áthatolni a részecske nélküli vákuumon. Tehát mondhatjuk, hogy a foton (fény) részecske, mondhatjuk, hogy hullám, helyesebb azonban azt mondani, hogy kettős természetű valami.

Ennél kicsit jobb megközelítés, hogy a foton egy hullámszerűen változó képesség, azaz periodikus mozgásra való képesség. Ebből az is következik, hogy össze lehet/van kötve az idővel és a térrel is. Amíg nem volt a világ vagy foton, addig nem létezett sem az idő sem pedig a tér. Mennyire fontos a Bibliai teremtés első mondata: Isten a sötétséget a fénytől elválasztotta. (A fény a foton.)

Az elektromágneses hullám elektromágneses mezőként terjed a térben (ez a lehetőség a számára). A tér lehet a vákuum is, hiszen a relativitáselmélet számol a fény vákuumbeli terjedési sebességével. Ez az jelenti, hogy az elektromágneses mező egy kölcsönhatási lehetőség, amelyet úgy kell értelmezni, hogy ha elektromos töltést helyezünk/helyeznénk abba, akkor azzal kölcsönhatásba lépne, tehát a mező egy lehetőséget jelent, egy lehetőséget hordoz magában..

Legáltalánosabban megfogalmazva az anyagi világunkat a képességek és lehetőségek együttese jelenti.

A természettudományos kutatás kitűzheti céljaul a képességek és lehetőségek minél jobb megismerését, de a teljes megismerés, amely a birtoklást (teremtést) is jelentené már nem lehetséges.

Kívánatos, hogy a Kutatók és Mindenki ennek szellemében végezze munkáját, és ne akarjon a Teremtő Isten szerepében gondolkodni/ tetszelegni. A feladatuk egészen másvalami, a KÖZ szolgálata a jó érdekében, a szeretet Isteni parancsa szerint. Itt azonban nem állhatunk meg.

Ízlelgessük azt a kifejezést, hogy a világunk a képességek és lehetőségek együttesét jelentik. Az anyagi világunk addig tart, amíg/ ameddig a természeti törvényekkel kapcsolatos képességek és lehetőségek együttesen léteznek. Bármelyikük hiányzik, az anyagi világunk ottl akkor megszűnik. Ha tovább megyünk ezen az úton, abból az is következik, hogy a képességek és lehetőségek egymással csak szimbiózisban létezhetnek/ léteznek.

Nézzük, mit jelent ez a fotonra (a fényre) nézve. A világ teremtésekor, amikor a foton megjelent, egy képesség és lehetőség együttese valósult meg. De gondoljuk el, hogy bármelyik fogalom létezéséről lenne-e értelme egyáltalán önállóan beszélni. Létezhet-e képesség úgy, hogy nem kap lehetőséget. Én úgy gondolom, hogy nem.

Tegyünk ezen az úton tovább egy lépést. Az anyagi világban a teremtéssel megjelent az ember. És azért ember, mert elsősorban szellemi lény. Hogyan is lehet az előbbi kettősség a szellemi világban. Leegyszerűsíthető-e úgy a válaszuk, mint az anyagi világra tettük, azaz az emberi élet is a képességek és a lehetőségek együttesét jelenti. Vizsgáljuk ezt egyetlen szempontból, a teremtés szempontjából.

Az ember, akit Isten a saját képmására teremtett, megkapta a szeretet képességét és a hit lehetőségét. A szeretet, a hittel ugyancsak szimbiózisban él, ahogy a későbbiekben a szeretetet érteni fogjuk (azaz Isten által indukált szeretetként) és a hit nélkül nem létezhet. Így értethetjük meg a szabad akarat lényegét. A szeretet és hit szimbiózisát a szabad akarat jelenti.

Ha tovább gondoljuk a képesség és lehetőség kölcsönös szimbiózisa a teremtett világra nézve általánosan elfogadható. Az ember vonatkozásában különösen is nagy szerepe van a tovább élés szempontjából, az egész teremtés célját beteljesítve.

Már csak azt a kérdést kell feltenni, hogy van –e ilyen kettősség magánál a Teremtőnél, vagyis köthető-e az Isteni szeretet bármihez, ami egyben azt is jelenthetné, hogy arról mint képességről beszélhetnénk. A válasz egyértelműen nem. Az Isteni szeretet korlátlan (és nyilván öröktől való). Gyakran hallani, hogy Isten a szeretet, és ez a kifejezés aligha vitatható. Hogy a mondat ne szoruljon további magyarázatra, és önmagában is teljes legyen, én hozzátenném, hogy Isten maga az Isteni szeretet, és nem hasonlítható egyetlen teremtmény szeretetéhez sem. Ahogy említettem a teremtmények esetében a szeretet képesség, melynek gyakorlása feltételhez kötött bármely dimenzióban.

Az Isten szeretete viszont nem nevezhető képességnek és pláne nem szükségeltetik hozzá a képesség lehetőség szimbiózisa mint a teremtmények esetében. Az Isten mindenható.

Hogy szeretetből világot teremtsen, ehhez nem volt szüksége semmiféle lehetőségre. A TEREMTÉST kizárólag csak a szeretetéből eredtettem. Nevezhetném ezt teremtő szeretetnek, de az is jelentene valamiféle korlátot. Ezért nevezem inkább én Isteni szeretetnek. Jelentheti ugyanazt, hogy Isten a szeretet, de akkor a teremtmények szeretetére kellene valamilyen megkülönböztetést tenni. Minden magyarázat nélkül fogadjuk el, ha az Istent szeretetként definiáljuk, abban az esetben valamilyen megkülönböztetésre a teremtmények szeretetére vonatkozóan szükség van.

A képességet és lehetőséget az Istennél nem tudnám értelmezni, a teremtményeknél pedig nem tudnám nélkülözni/leválasztani.

Elfogadom Swinburne azon filozófiai (nem teológiai) megközelítését, hogy Isten teljesen szabad és ezt a szabadságát a szeretetéből eredeteti és nem fordítva.

Jómagam azzal a megközelítéssel, hogy a teremtett világunk a képességgel és lehetőséggel leírható, illetve írható le (ez a relativitás elmélet óta igaz) csak a természettudományban találkoztam.. Ahogy írom, ez a képesség-lehetőség szimbiózis az én felfogásom szerint az emberre is igaz és igaz a nem evilági dimenzió összes teremtményére. Ez szerintem kizárja, hogy a Szentháromság Egy Istenen kívül más teremtő/vagy isten is létezzen. A mindenható Isten (Isteni szeretet) uralja az egész Világmindenséget, mint Isten Országát, benne az anyagi világunkat is.

Minden teremtményben fizikailag egyértelműen „szétválík” a képesség és lehetőség, bár kölcsönös szimbiózisban feltételezik egymást. Ez a szétválásztása a képességnek és lehetőségnek a teremtéskor egyben azt is jelenti, hogy egyetlen teremtmény sem válhat Isteni teremtővé, vagy másként kifejezve az anyagi világunk teljes pusztítójává sem, noha szabad akaratot kapott.

Isten úgy nyilatkoztatta ki magát: „VAGYOK AKI VAN”: vagyok a Szeretet, vagyok a Teremtő, vagyok a Megtestesült, vagyok a Kegyelem, vagyok az Irgalom, vagyok a Megbocsátó, vagyok az Örök, vagyok a Jelen, vagyok a Múlt, vagyok a Jövő, vagyok az Ítélet, Vagyok, hogy Téged a Bűnöst is tudjam szeretni, Vagyok a Szentháromság Egy Isten, a Mindenható.

Húsvét hite: a halálon túli élet

Az emberi lélekben „genetikailag” kódolva van a tapasztalaton túli világ iránti érdeklődés. A magukat ateistának gondoló emberek is hisznek a halál utáni élet lehetőségében, a világban működő csodálatos energiákban. A parajelenségek, horoszkópok, ufók, a meditáció és megvilágosodás, a spiritizmus, a lélekvándorlás vagy reinkarnáció, mind mind olyan téma, amiről pillanatokon belül élénk diskurzus alakul ki a legkülönbözőbb társaságokban. Kell lennie valaminek, mondják, a fizikailag érzékelhető, a tudományosan megismerhető világon túl. Hogy is ne lenne, hiszen a Föld is csupán apró része egy alig ismert nagy Rendnek! Ám amikor Jézus Krisztus feltámadása és a mi feltámadásunk kerül szóba, mintha bezárulna a hit számára fenntartott „kiskapu”, s maradnak a tévútra vezető, nehezen elfogadható, tudálékos, okkult magyarázatok.

Keresztesné Várhelyi Ilona

Látszólag más a helyzet a vallásos keresztény embereknél. Jézus Krisztus feltámadása tény, tanult, elfogadott, ünnepelt esemény számukra, amelynek történeti rétegzettségé bizonyítva van, beszél róla a Biblia is, de régészeti, történeti, irodalmi források is alátámasztják. Jézus az ószövetségi népnek az egyiptomi fogságból való csodálatos megszabadulása ünnepén támadt fel. A húsvét tehát történetileg és tartalmilag kettős értelemben is az „átvonulás” ünnepe: a Vörös-tengeren a zsidók, a Golgotán Jézus új szövetségének népe kap lehetőséget a kivonulásra, rabságból a szabadságba, halálból az életre. Krisztus egyháza sokféle módon, gazdag hagyományaival, jelképes szertartásaival, kulturális kötődéseivel segít az ünneplésben. A hitre vágyó (és nemcsak vallásos) embert mélyebben is megérintheti a húsvét. Krisztus feltámadásában saját „átvonulását”, újjászületését, megtérését is átélheti, s hite megtelik étellel. Az *élő* hit Krisztus jelen idejű, eleven érintésével ajándékozta meg az embert.

Az *élő* hit a mába helyezi az utolsó vacsorát; Jézus ünnepi asztalához ülhetünk, ahol személyesen és barátilag beszélhetünk vele. Pilátus udvarát és a keresztutat igazi, mai emberek népesítik be, közömbösek, kárörvendők, gyűlölködők, siránkozóak, haszonlesők, szánakozók, parancsot teljesítők, gúnyolódók, látványosságot keresők, tehetetlen vigasztalók, együttérző segítők, s mindegyikükben van egy kicsi belőlünk is. A Golgota Krisztusában elsírathatók saját fájdalmaink, a minket ért méltánytalanságok, de a mi cinkos gyávaságunk, mentegetőző tagadásunk, önző hazugságunk és áruló hallgatásunk is.

Ártatlan egyéni szenvedéseink éppen úgy Krisztushoz kötnek, mint szándékos sze-

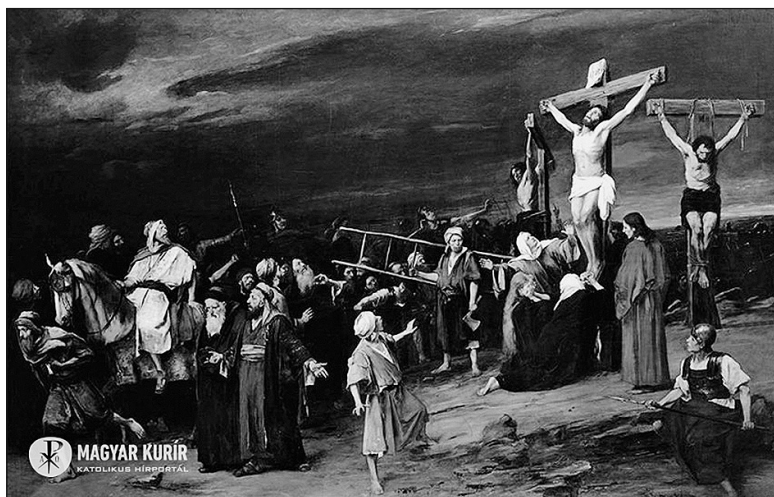
mélyes bűneink. S minél erősebb ez a kötés, annál szabadabbá válunk a bűntől is, a szenvedéstől is. Így lesz ő tényleges szabadítónk, személyes megváltónk. Ez már nem megtanult dogma többé, nem tekintélyelvű vallásosság, nem valami belénk nevelt keresztény kultúra, nem kiérdemelt, hanem Istentől ajándékba kapott, személyes érintettség: élő hit, az élet hite.

Az élő hit cselekvővé teszi a szenvedőt. Értelemmel ruházza fel az értelmetlennek látszó testi-lelki gyötrelmet, célt, távlatot, jövőt ad a céltalannak látszó halálnak. A szomorúságból, gyászból kivirágzik az életöröm, a sötétségben fény támad, a megalázottságból kibontakozik az ember méltósága.

Nem a jog, nem a szociális gondoskodás, nem a politikai értelemben vett szabadság, nem is a tudomány vagy a kultúra adja az ember méltóságát, hanem csakis az istenarcúság: a teremtésben kapott emberarc isteni hasonlósága és a Jézusban megalázott istenarc emberképűsége. Ezen nyugszik az emberiség testvér-közössége, amelybe mindenkit nevéen szólítva hív meg Isten, hogy szeretetének követe legyen. Amikor ezt a meghívást elfogadjuk, életre kel bennünk a lélek, újjászületik, növekszik, és másokat is éltet. Önközpontúságunkat kinőve istenközpontúvá válunk, önmegvalósításunk a szolgálatban Isten szándékának megvalósításává érik, s lesz célja, iránya és mércéje életünknek. Nem kell ehhez kolostorba vonulnunk, állást változtatnunk, Semmit sem kell tennünk, csak hagyni, hogy egy új, világos értékrend átrendezze életünket.

A húsvéti hit igazi életkedvet ad. Örök-élet-kedvet!

Nincs jobb szavunk rá: Alleluja!

Golgota

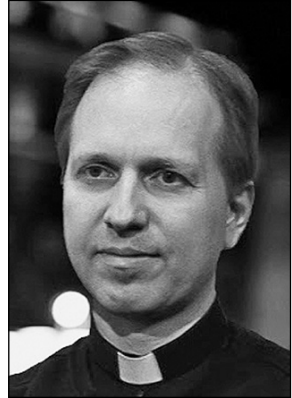
MOHOS GÁBOR

Az Eucharisztia személyes életemben

Azért vagyunk itt, hogy az Eucharisztikus Kongresszus évében az Eucharisztjáról elmélkedjünk, és nézzük mit jelent személyes életünkben, aztán a közösség életében is. Hogyan vezet bennünket Jézus arra, hogy mindazt a hatalmas csodát, amit a vele való találkozás, és a vele való közös élet – amire hív bennünket – jelent, azt megosszuk minél többekkel. A vele való személyes kapcsolat természetéből fakad, hogy nem tarthatjuk meg magunknak. Talán az sem véletlen egybeesés, hogy az Eucharisztikus Kongresszusra való készülletnek a hároméves folyamata is pont ezekre a szakaszokra épül. Ebben már a missziónál tartunk, de nem árt felidézni, hogy mit jelent nekünk az Oltáriszentség a személyes életünkben. Amikor én ezt a felkérést megkaptam az előadás címevel együtt, nagyon örültem, mert arra készítetett engem, hogy az Eucharisztiaival való kapcsolatom, amely sokszor, ha nem is így mondanám, hogy ösztönös, de nem teljesen tudatosan reflektált, hanem az ember éli, hogy egy kicsit jobban végiggondolja. A kapcsolatom történetét, alapjait részben szeretném megosztani, részben ebből fakadóan általánosabb következtetéseket levonni belőle, és kérdéseket is feltenni magunknak.

Azzal kezdem, hogy mi, vagy ki is az Oltáriszentség számunkra? Tegnapelőtt halottam a Mária Rádióban az erdélyi Mária Rádió egyik átvett adását, amely az Oltáriszentség-csodákról szólt, de olyan csodákról, amelyek nem pusztán régi idők csodái, hanem a közelmúlt, akár a XXI. századnak a csodái a világ különböző tájain, és ezeknek az az érdekessége, hogy a mai technikai eszközökkel sokkal mélyrehatóbban lehet tudományosan vizsgálni. Amit ebből szeretnék kiemelni, az, ami egyébként az Oltáriszentség-csodáknak sokszor a közös vonása, amikor a szent ostya átalakul, átváltozik, akkor általában emberi szívizom az, amit a tudományos vizsgálatok kimutatnak. Az egyik csodánál a vizsgálatok szerint az emberi szívizom és az ostyának az anyaga olyan csodálatos módon vált eggyé, amit az ember nem tud megmagyarázni, és ami az ember számára megvalósíthatatlan, hogy az emberi szívizom rostjai és az ostyának a molekulái hogyan kapcsolódtak egymásba. Ez a csoda sokat elárul arról, hogy mit is jelent számunkra az Oltáriszentség. Az Oltáriszentség Jézus dobogó szíve, amelyet itt hagyott köztünk. Találkozhatunk vele, sőt, a szentáldozásban eggyé válhatunk vele.

Örülök annak, hogy Magyarország, Budapest megkapta a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus megrendezésének a jogát, mert ezt kezdettől fogva nagy ajándéknak élem meg. Ott voltam a történet legelején, amikor nem mi kerestük magunknak ezt

Mohos Gábor

a lehetőséget, hanem a Szentszék keresett meg bennünket, hogy nem kívánunk-e erre az alkalomra pályázni. Szívem mélyén meg vagyok győződve arról, hogy a Gondviselés talált meg bennünket ezzel az ajándékkal, hogy Jézus valóságos jelenlétét jobban tudatosíthassuk. A felkészülés ideje alatt országszerte, sőt határainkon túl is sok helyen tudatosabbá vált számunkra, hogy mekkora ajándékot hordozunk. Mekkora ajándékunk van minden templomban, minden szentmisén, hogy Jézus fizikai valóságában is itt van közöttünk. Pont az a Jézus, aki kétezer évvel ezelőtt itt járt, az a Jézus, aki az Atya jobbán ott van az örökkévalóságban, a mennyben a megdicsőült testével. Ugyanaz a Jézus, ugyanolyan valóságosan itt van közöttünk.

Egy ismerősöm egy másik keresztény felekezettől jött át a katolikus egyházba, egyszer azt mondta, hogy ti, akik beleszülettetek, nem is értékelitek igazán, nem is fogjátok fel igazán, hogy milyen gazdagság rejlik a szentségekben. Ott van az Oltáriszentség, amivel táplálkozhatunk. Milyen is ezzel a szentséggel, illetve Jézus személyes jelenlétével a kapcsolatunk?

Onnan kezdem az én személyes kapcsolatomat az Oltáriszentségben lévő Jézussal, hogy hálát adok Istennek, hogy hívő családba születtem, egész kicsi, egy-két hetes koromban megkereszteltek. (Látom, hogy ez ma kitolódik, hívő családokban is hónapokig, akár egy-két évig is kitolódik a keresztség, mert hogy ezt meg kell szervezni, keresztszülőt kell találni, mindenkinek rá kell érnie...) Régen ez nem így volt. A keresztség a lehető legnagyobb ajándék, amit egy újszülöttnak adhatunk, ne húzzuk-halasszuk a kisgyermeknél sem.) Én vagyok az első gyermek a családban, egy gyereknél még egyszerűbb elmenni a templomba, mint három kicsivel. Velem jártak templomba, misére, karonülő gyermekként. Amit elmeséltek erről az időszakról, hogy nagyon sírós gyerek voltam, nem nagyon tudtak mellettem aludni, volt olyan is, hogy kihívták egyszer az ügyeletet, hogy nincs-e valami bajom, annyira sírtam. Az orvos szerint csak hisztiztem. De amikor elvittek a templomba, a szentmisén soha nem sírtam. Az Oltáriszentség talán egy picit gyereket is megérint. Nyilván nem tudatosan. De azért hallgassuk Jézusnak minden szavát az evangéliumból. Az egyik az, hogy engedjétek hozzám a gyermekeket.

Engedjük Jézushoz a gyermekeket. Ennek sok szép példája van, amire most nem térek ki, de hallottam, több helyen elindult a gyermekek szentségimádása, ami teljesen más, mint a felnőtteké. A gyermekek az oltáriszentségi Jézus jelenlétében vannak, és higgyük el, hogy Jézusnak van képessége arra, hogy a gyermekekhez úgy szóljon, ahogy az nekik szükséges, hogy úgy hasson rájuk, ahogy szükséges, mert ebből is épül a személyes kapcsolatunk az Oltáriszentséggel. Vannak olyan helyzetek, amikor jobb, ha a szülő kiviszi a gyermekét a templomból, vagy ahol meg lehet oldani, hogy ne zavarja a többiek részvételét, de jó, ha tudjuk a kisgyermeket az Oltáriszentséggel megismertetni, hogy vele kapcsolatba kerüljenek.

Egy másik példa: azt mondja a szülő, hogy leghátul vannak a templomban, és az egyik hároméves korú gyerek össze-vissza mászkál, ami őket is zavarja, mert ők se tudnak odafigyelni a szentmisére és másokat is zavar – a gyerek látszólag nincs ott. Elhangzik a prédikáció, majd telnek a napok és szerda este, három nappal később,

az imádságban a gyerek elmond egy olyan gondolatot, amit sehonnan máshonnan nem vehetett, mint a vasárnapi prédikációból. A gyerek mégis ott volt, valami mégis megérintette. Tehát jó, ha egész kicsi korban tudjuk személyes kapcsolatunkat az Oltáriszentséggel kezdeni, erre a környezetünk, családunk, szüleink lehetőséget biztosítanak. Nem baj, ha a kisgyerek számára ez még nem tudatos.

Ahogy haladunk előre az életszakaszokban, a következő az az én életemben, amikor elkezdtem hittanra járni. Egy-két év alatt felkészültünk az elsőáldozásra. Személyes emlékem az, hogy annak idején egyfajta tudást adtak át a hittanon, egy ismeretet kaptam arról, ami a magam akkori szintjén valamit jelentett, hogy mi is az Oltáriszentség. Az egyház azt mondja, az járuljon szentáldozáshoz, aki meg tudja különböztetni az Oltáriszentséget a közönséges kenyértől, ostyától, hogy tudja azt, hogy abban valami más is van. Én elég racionális típus vagyok, de az értelmekkel nem tudtam ezt a titkot megragadni. Valamit tanultam róla, szavakkal el tudtam mondani, de nem értettem igazán. De tudtam, hogy itt valami különleges dolog van, és a szentáldozásban valamiféle élményt kerestem, hogy megérintsen. Ott van Jézus, akkor legyen valami nagy élmény. De ilyen nagy élményeim nem gyakran voltak, nem biztos, hogy elsőre sikerült a személyes találkozáshoz eljutni, amit Jézus szeretne, és amiért az Oltáriszentségben itt van köztünk. A személyes életünkben úgy van jelen, hogy ő is személyesen szeretne ott lenni. A rendszeres szentáldozásnak igazi célja, hogy Jézussal személyes kapcsolatba tudjak kerülni és ez folyamatosan erősödjön, növekedjen, érlelődjön. Az egész örök élet erről szól, hogy Istennel végtelen, kimeríthetetlen mély szeretetkapcsolatban lehessünk. Ez az örök élet, erre teremtett bennünket az Isten.

Ahhoz, hogy az Istennel való személyes kapcsolattá válhasson az Oltáriszentséggel való kapcsolat, a szentmisén való részvétel, sokszor segítségre is van szükségünk, egy nyitottságra, hogy Istennek az egészen személyesen nekem szóló hangját, érintését valamilyen megszólítását észrevegyem, felismerjem. És ez nem olyan egyszerű. Miután személyes kapcsolatról van szó, az mindannyiunk esetében valahol, valamilyen módon egyedi. Vannak általános jellemzői, természetesen, de valahol egyedi. Két ember között sincs soha két egyforma kapcsolat. Akárhány jó barátunk lehet, ismerőseink, mindegyikkel egyedi a kapcsolatunk. Ugyanígy Jézus mindegyikünkkel személyes, egyedi módon szeretne kapcsolatba kerülni, és erre nincs recept. Valahol a saját szívünk nyitottságában és keresésünkben, törekvésünkben kell megtalálnunk.

Nemrégén olvastunk Sámuel első könyvéből, amikor a kis Sámuel a templomban hallja az Isten hangját, de még nem tudja, hogy az. Élneked kell felismernie, hogy fiam, téged az Isten szólít, legközelebb majd válaszold, hogy szólj Uram, mert hallja a te szolgád. Ez a mi felelősségünk, akár papként, akár hitoktatóként, akár szülőként a gyermekek felé, hogy felismerjük, hogy a gyermeket Isten hogyan érinti meg, és segítsük abban, hogy ő ezt Isten személyes szavaként, hívásaként tudja fölismerni, és meg tudjon nyílni a szíve erre a személyes kapcsolatra.

Az Istennel való személyes kapcsolatnak a sajátossága, hogy mindig az Isten kezdeményez. Nem úgy van, hogy én akarom ezt a személyes kapcsolatot, én kieroszakolom valahogy, hogy szóljon hozzám. Kicsi koromban tudat alatt én akartam, hogy

Isten valamilyen élményt adjon, de Ő nem így közeledik hozzánk. Azt várja, hogy legyek nyitott arra, hogy akárhogyan közeledik is, azt felismerjem.

Egy rövid kitérő: a szentségimádás is olyan sokféle lehet. Olyan sokféle formájával találkoztam a közösségi szentségimádásnak is az egyházon belül, és ez egy gazdagság. Nem kell egy előre eltervezett módon találkozunk Istennel, hanem hagynunk kell azt, hogy Isten találjon rám. Januárban Augsburgban hangzott el az egyik előadásban az, hogy az előadó tizenvalahány éves lányát életében először elvitte az operába. Nem mondta meg, hová mennek, csak annyit, öltözzön fel szépen. Elutaztak Münchenbe és az volt furcsa, hogy a lánya nem kérdezte meg, hogy hová mennek. Ő kérdezte meg a lányt, hogy nem kíváncsi, hova mennek? Azt válaszolta, hogy apa, jó veled lenni, és hagyom, hogy meglepjél. Ahogy ennek a lánynak van egy édesapja, úgy nekünk is van egy mennyei Atyánk, és mi is hagyhatjuk, hogy megleljen minket. De ehhez kell egy olyan készség, mint ami ebben a kamaszlányban volt, hogy hagyom, lepjen meg az Isten. Ha személyes kapcsolatról van szó, abban sok mindennek van tere, a meglepetésnek is. Isten a meglepetések istene.

A legszebb istenélményeim azok, amelyeket nem vártam, hanem váratlanul, Isten ajándékként érintettek meg. Akár a szentségimádás közben, akár más alkalmakkor, akár a szentmiseáldozat bemutatása közben. Az Istennel való személyes kapcsolatban hagynunk kell teret az Isten spontaneitásának, ha szabad így fogalmaznom. Mi az, ami a mi részünk ebben? Isten kezdeményez, de mi az, ami az én részem, feladatom? Az, hogy legyek nyitott. Ez egy elég összetett dolog. Nemcsak azt jelenti, hogy – evangéliumi szóval élve – éberség. Nemcsak a földi dolgokon jár az eszem, hanem természetfölötti, az élet igazi értelmét, értékét figyelő szívem, gondolataim is vannak. Erre keresek teret a mindennapjaimban, a hetemben. A vasárnap ebben kiemelt helyet kap. Keresem a teret, ez a nyitottságnak egyik eleme, hogy Istenre figyeljek, a vele való találkozásnak teret adjak.

Nem mindegy, hogyan élek a mindennapokban. Ide tennék egy másik elemet. Az az érzésem, hogy sajnos a mai világ, és azon belül mi, keresztények is talán túlságosan külön választunk egymástól dolgokat. A mindennapi életem és annak erkölcsi tisztasága. Ha erkölcsileg nem az egyház tanítása szerint élek teljesen, ha kompromisszumokat kötök, hogy erre nem vagyok képes, meg az egyház tanítása itt meg ott elavult, ma már a világ egészen más – ha elkezdünk ilyeneket mondogatni, azt jelenti, hogy erkölcsileg lejjebb teszem a mércét, megalkuszom, és nem oda teszem, ahová Jézus teszi.

Jézus erkölcsileg nagyon igényes. Ha elolvassuk az evangéliumokat, nagyon kemény kifejezések vannak benne, arra vonatkozólag, hogy ha az ember nem erkölcsösen él. Az Istenre való nyitottságomnak elválaszthatatlan, szerves része az, hogy a mindennapokban próbálok tisztán, erkölcsösen élni, minden területen. Anyagiakban, gondolatokban, döntésekben, emberi kapcsolatokban, mindenben. Jézus azt mondja, hogy boldogok a tiszta szívűek, mert meglátják Istent. Istent a szívemen keresztül látom meg, a vele való személyes találkozás a szívemen keresztül történik. Ha a szívem nem tiszta, akkor nem vagyok nyitott az Istennel való kapcsolatra, vagy

csak töredékesen. Ez mind szükséges ahhoz, hogy az Isten igazán rám tudjon találni, igazán meg tudjon érinteni.

Már a hittanulmányaim alapján, és később is gyakran a hitet is, az Oltáriszentséget, vagy a szentmisét próbáltam értelmileg felfogni, megérteni. El kellett jutnom egy pontig, amikor beláttam, hogy az egy misztérium. Erről a fogalomról lett valamilyen elképzelésem, hogy misztérium. Amit úgy szoktunk magyarra fordítani, hogy titok, vagy hittitok, mert ez nem az a fajta titok, amit más szóval szoktak a latin, vagy nyugat-európai nyelvekben használni (például angolul secret), nem olyan titok, amit elrejtnek valaki elől, hanem hittitok. Azért titok, mert nem tudom az emberi agyammal teljesen felfogni, mert meghaladja képességemet. De nem elrejtve van előlem, hanem Isten szeretné feltárni és bevezetni ebbe a titokba, amelyet kutathatok, amelyben elmélyülhetek, amelyből egyre többet érthetek, de a maga teljességében értelmileg átfogni nem tudom. De a szívemben a hit által mégis tudom, hogy így van, tudom, hogy igaz. Az Oltáriszentség egy ilyen titok, amit ha elkezdek megsejteni, akkor tudja átjárni az életemet, akkor tud igazán formálni engem. Ahova elvezet ez a titok, az Oltáriszentség titka, az nem más, mint hogy Jézus valami egészen természetes módon van jelen köztünk. A tabernákulumból nem sugárik fény, nincs ott glória sem, nem látványos, fizikai módon mutatja meg a jelenlétét. Pontosan úgy van jelen az Oltáriszentségben, mint ahogy Názáretben. Szelíden, hétköznapi módon. Teszi azt, amit ott Názáretben egy hétköznapi emberi tevékenység. Nem tesz különleges csodákat, nem látják benne az Istent a közvetlen környezetében, mert rendkívül természetes, egyszerű, rejtett módon van jelen. Így van jelen az Oltáriszentségben is. Amilyen természetesen van jelen, olyan természetesen van módunk találkozni vele. Odamegyünk, Ő ott van, én ott vagyok és létrejöhet a találkozás.

Kicsoda ez a Jézus? Ahogy a hitünk tanítja, egészen Isten és egészen ember. Így a szentostya is szentostya, de mégis, egészen Jézus, teljes valóságában. Sehol máshol nincs jelen ennyire valóságosan, ilyen formában Jézus. Ő mindenütt ott van, a szívünkben is és az egyházban is ott van, de ennyire valóságosan, fizikai valóságában csak az Oltáriszentségben. Szent II. János Pál pápa írja egy helyen, hogy az Oltáriszentségben a jel és a jelzett valóság teljesen összekapcsolódik. Nemcsak jelzi Jézus jelenlétét, hanem Jézus tényleg jelen van, noha a hitem által tudom csak megragadni ezt a jelenlétet, hit nélkül nem. Egyáltalán Istennel hit nélkül nem tudok találkozni. A hit alapja annak, hogy az Istennel találkozom, hogy így az Oltáriszentségben is találkozhatok vele.

Visszatérve a személyes kapcsolatra, az én személyes életemre, a következő újabb szakasza a Jézussal való kapcsolatomnak az volt, amikor a pannonhalmi bencés gimnáziumba mentem, mert ott a kollégiumban, az otthontól távolabb, az ember keres új támpontokat, kapcsolatokat, másrészt ott egy nagy, apátsági épületkomplexumhoz tartozik a gimnázium és diákotthon, és ki se kellett menni, az épületeken keresztül át tudtunk menni a bazilikába. Volt a diákotthonban is egy kis kápolna, de a bazilikában minden este be lehetett kapcsolódni a bencés szerzetesek vesperásába, s nem egyszerű jó volt ott lenni. Jó volt akár még a vesperás után is egy kicsit még a templomban maradni. Még akkor ezt én így nem tudtam, hogy ez egy csendes szentségimádás,

vagy mi, de ösztönösen jó volt ott lenni, és tudva azt, hogy ott van Jézus, megosztani vele egy-két dolgot, ami az ember szívében volt. Kihívást, nehézséget, vagy éppen örömet, aggodalmat, bármit. Ezzel épül egy személyes kapcsolat. Minél több időt töltök valakivel, annál mélyebb a kapcsolat. Ez az emberi kapcsolatokban is így van. Ha valakivel ritkán találkozom, ritkán beszélgetek, akkor az a kapcsolat felszínebb lesz, mintha valakivel nap mint nap megosztom az időmet, az életem történéseit. Így vagyunk Jézussal is. Olyan mély lesz a kapcsolatunk, amennyi időt, figyelmet, energiát a vele való személyes kapcsolatomba befektetek. Ez rajtam múlik, mert Jézus mindig száz százalékgig nyitott felém. Ő mindig a rendelkezésemre áll, éjjel-nappal, bármikor. Rajtam múlik, hogy milyen személyes lehetőségeim vannak arra, hogy az Oltáriszentség előtt legyek, vagy szentáldozáshoz járuljak egy szentmisében. Ahogy az előbb mondtam, Jézussal a szívünk nyitottságán keresztül tudunk találkozni. Ugyanezt fogalmazza meg egy kicsit másképpen Jézus az evangéliumban, amikor a samariai asszonnyal beszél, s azt mondja, az Isten lélek, ezért lélekben és igazságban kell őt imádni, és így kell keresni, így kell vele találkozni.

A gimnáziumi évek számomra azt a lehetőséget biztosították, hogy jobban elmélyüljek lelkileg. Például akkor voltam először lelkigyakorlaton. Előtte kicsi is lettem volna hozzá, és akkor nem is voltak olyan lehetőségek erre, mint manapság. Ott minden évben volt lelkigyakorlat, és ez segített megint abban, hogy a kifejezetten Istennel való kapcsolatra szánt időben az ember egyfajta tükörbe nézzen, és a saját útját, hivatását is keresse.

Érettségi után jelentkeztem a szemináriumba, és amit innen először szeretnék kiemelni az, hogy számomra az Oltáriszentség az évek alatt egy olyan misztériummá vált, amelynek megsejtetem a szentségét. Ezt is fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy Isten szent. A szent azt jelenti többek között, hogy végtelenül tiszta. Annyira, hogy amikor Péter ezzel a szentséggel találkozik, azt mondja Jézusnak, hogy menj el tőlem Uram, mert én bűnös ember vagyok. Nem vagyok abban az állapotban, hogy a te végtelen tisztaságod előtt méltó legyek megjelenni. Tehát végtelenül tiszta, szent az Isten. Ez a tisztaság olyan erkölcsi tisztaság, amit hagynunk kell, hogy megérintsen, átforgalmazzon és minket is megszenteljen, alakítson, hogy szentek legyünk, ahogy a mennyei Atyánk szent, ahogy Jézus mondja. Ebből számomra az következett, hogy volt bennem nem egy távolságtartás, hanem egy tisztelet az Oltáriszentség felé. Például nem akartam soha áldoztatni addig, amíg a papképzés során akolitussá nem avattak, ami az Oltáriszentség körüli szolgálatot jelenti. Egyetlenegy kivétel volt, akkor már Rómában voltam seminarista, és egy misén az áldoztatáskor a plébános egyszerűen a kezembe nyomta a pikszist, hogy akkor áldoztassak, és akkor még nem voltam akolitus. Emlékszem, az akkor engem nagyon megrendített, hogy én még nem vagyok erre a szolgálatra felkészülve, tehát készületlenül ért engem, és az Oltáriszentséggel való kapcsolatunkban jó, ha készülünk is például a vele való találkozásra, akár a szentáldozásban, akár a szentségimádásban. Hogy rákészülök, hogy megérjek, ott legyek. Aztán persze a mindennapokban ez nem ilyen egyszerű. Sokszor szétszórta vagyunk, de mégis, a készületre törekedjünk, a vele való találkozásra.

Egy másik ilyen dimenzió, az én személyes utamban, amit nem akarok általánosítani, hiszen mindenkinek megvan a maga útja, és más utak nem rosszabbak, mint az enyém, de személy szerint én, mielőtt felszenteltek volna pappá, soha nem próbáltam el a szentmisét. Kiskoromban se miséztem, nem játszottam ilyesmit. A szentmise számomra annyira szent dolog volt, hogy azt gondoltam, hogy vagy rendesen bemutatom a szentmiseáldozatot, vagy nem csinálok ilyet, mert az nem szentmise. Tehát ennek a titoknak a szentsége, a misztérium szentsége mélyen megérintett és ez nagyon fontos. Ezt papként különösen mondom, mert több mint két évtized papsággal a hátam mögött tapasztaltam, nagyon kell figyelniük, hogy ne váljon rutinná és ne szokjunk bele. Gondolom, ugyanígy van hívóként is, hogy a szentmisén való részvétel ne monoton dologgá váljon, amelyről kijövök, és fogalmam sincs, hogy a szentbeszédben mi hangzott el, mi volt az olvasmány, vagy az evangélium, mert közben kikapcsoltam agyilag, vagy ezer más helyen jártam a gondjaimmal tele. Hogy jelen legyenek, mert Jézus jelen van számomra. Az Oltáriszentség azért van köztünk, hogy jelen legyen, itt és most, jelen legyen számomra valóságosan Jézus, és akkor találkozhatok vele, ha én is jelen vagyok valóságosan a számára. Tudatosan törekszem jelen lenni, a gondolataimat is próbálom öfelé irányítani, a jelenlétére, a vele való találkozásra, és mindenre, ami Isten ügye. Ha a saját életemből kerülnek elő nehézségek, problémák, feladatok, azt is próbáljam meg Isten előtt Isten szemével nézni, és ne csak a hétköznapi praktikus megoldási lehetőségeket kutatni az agyamban, hanem pont azért szeretnénk Isten elé vinni ezeket, hogy az Ő szemével is láthassuk. Istennel személyes kapcsolatban lenni azt jelenti, hogy a saját problémáimat is az Ő szemszögével is lássam, és így esetleg teljesen másképp látni egy-egy helyzetet, mint ahogy azt addig láttam.

Az Oltáriszentséggel való személyes kapcsolatomban nekem sokat jelentett, hogy harmadik évtől a papságra készülve kikerültem Rómába, egy olyan szemináriumba, ahol minden este, még a vacsora előtti időben egy órára ki volt helyezve az Oltáriszentség a kápolnában szentségimádásra. Nem volt ugyan kötelezően előírva nekünk, hogy ezt az egy órát ott kell töltenünk, de az ajánlott volt, hogy valamennyi időt töltsünk el ott. Volt, aki egy órát ott töltött, voltak, akik felet, voltak, akik negyedórát, és volt, hogy valamiért nem tudott valaki odamenni, de kialakult egy gyakorlat az emberben, hogy igen, én ha csak lehet, szeretnék Jézussal valamennyi időt ott tölteni. Ez egy csendes szentségimádás volt. Volt egy bevezető ének, kihelyezés, majd egy záró áldás, közben csend. Emlékszem rá, hogy itt Magyarországon, a szemináriumomban erre egyáltalán nem volt példa. Egészen ritka alkalmaktól eltekintve nem volt szentségimádás, kihelyezett Oltáriszentséggel. Ott volt a tabernákulumban, bemehetett az ember a kápolnába, de kihelyezett Oltáriszentséggel nem volt szentségimádás a szemináriumban. Hazajöve elmondtam az akkori egyik előljárónak, aki ennek kapcsán kezdte el bevezetni itthon is, először havi, majd heti rendszerességgel, és ő maga lepődött meg, hogy a kispapok milyen lelkesedéssel részt vesznek rajta. Mert a Jézussal való találkozásra ott van a szívünkben a vágy, és ha erre van lehetőség, akkor az ember arra is válaszol.

A csendes szentségimádásnak az a gyümölcse, hogy érleli az Istennel való kapcsolatot és érleli a szívemben, a lelkemben a hitnek a titkait. Az Oltáriszentséggel való személyes kapcsolat, a szentségimádás nem helyettesíti a hitoktatást, nem helyettesíti a teológiai ismeretek elsajátítását, de mindazt, amit én a hittanban és a teológiai ismeretekben tanulok, azt élővé, személyessé, bensővé teszi. Nem csak egy pusztán értelmi ismeret lesz, hanem egy belső, személyes tapasztalat. A hittitkok személyes tapasztalattá válnak a Jézussal való kapcsolatban. Utána már a saját szavaimmal is meg tudom őket valamelyest fogalmazni. Nem biztos, hogy teológiai kategóriákat fogok használni, amikor megfogalmazom a saját tapasztalatomat, de a személyes Istenkapcsolatomból ered, és innenről kezdve lesz egyfajta hitelessége. Nem biztos, hogy meg tudom élni minden napomat hitelesen, tökéletesen, emberileg hibázhatok, de a személyes Isten-kapcsolatból fakadó hitmegfogalmazásnak és tanúságtételnek mégis lesz egyfajta többlet hitele. Ezt nem lehet máshol elsajátítani, mint a Jézussal való személyes kapcsolatból, az Oltáriszentséggel való személyes kapcsolatból.

Számomra papként az Oltáriszentséggel való személyes kapcsolatnak kiemelt helye a szentmise, hogy bemutathatom a szentmiseáldozatot. Ennek van egy nagy előnye a hívőként való részvételhez képest, hogy mivel nekem kell olvasnom a szövegeket, és nekem kell a homíliára készülni, mégiscsak jobban odafigyelek, kevésbé vagyok szétszórt, mint ha csak hallgató lennék. Ezt néha tapasztalhatom, ha valamiért nem koncelebrálva veszek részt egy szentmisén és csak hallgatóként vagyok jelen, nem is könnyű mindig odafigyelni, könnyen elkalandoznak az ember gondolatai. Nagy áldás, hogy papként jobban rá van kényszerülve az ember, hogy jobban odafigyeljen, átnézze azokat a szentírási szakaszokat, mert a homíliában azokat kell megragadni, megfogalmazni és továbbadni. Ez segít abban is, hogy a Szentíráson keresztül az engem tanító Jézussal is találkozzak.

Jézus vágyik arra, hogy személyes módon találkozzon velünk. Ez Jézus szíve vágya. Ezért jött le a földre. Ezért lett emberré, hogy egészen személyesen találkozzon, hogy eggyé váljon velünk, hogy megossa velünk a sorsunkat. Hogy együtt érezzen velem minden egyes élethelyzetben és annyira eggyé váljon velünk, hogy a kenyérbe, vagy a szentostyába és a borba „bezárja magát”. Ezt mind vállalja és teljes mértékben kiszolgáltatja magát nekem. Megfoghatom a szentostyát, odébb tehetem. Jézus egészen a kezembe adja önmagát, kiszolgáltatja magát nekem, mert annyira vágyik rá, hogy találkozzon velem személyesen. Ezt a vágyat a végtelen isteni szeretet indítja, és erre az egyetlen megfelelő válasz az, hogy ha szabadon, önként az én szívemben is egy szeretetvágynak indul Jézus iránt és szeretnék én is vele találkozni. Jézusnak az, hogy megtestesüljön és végigélje az emberi sorsunkat, egy számunkra felfoghatatlan áldozat volt. A Szentírás utal erre, hogy ő tökéletesen boldog volt a mennyben is, és Szent Pál mondja, hogy Istennel való egyenlőségét nem tartotta olyan dolognak, amelyhez ragaszkodjék, hanem egészen kiüresítette önmagát és szolgálai alakot vett fel.

Jézusnak fölfoghatatlan nagy áldozat az, hogy velünk legyen, velünk találkozzon. Soha ne felejtjük el, hogy az Oltáriszentség egy áldozat, az értünk önmagát feláldozó Krisztus. A szentmise egy áldozatbemutató. Jézus áldozata teljesen valóságos, minden

egyes szentmisében ott és akkor megjelenik. Összekapcsolódnak térben és időben a Golgotával. Mintha helyszíni közvetítés lenne, de még annál is jobban. Mintha itt és most lenne Jézus áldozata, vagy fordítva, mintha én 2000 évvel ezelőtt tudnék ott állni a keresztnél. Minden szentmisében ez történik, teljesen, a legvalóságosabban. (Az igeliturgia ezért van végtelen távolságban a szentmisétől. Amikor nem szentmisét mutatunk be, hanem egy arra megbízott diakónus, vagy más megbízott személy az egyház részéről olvas a Szentírásból, imádkozik, még áldoztat is – nincs ott az áldozat.) Ez nem azt jelenti, hogy ez valami rossz dolog, csak vegyük észre, hogy mekkora kincs a szentmise, ahol valóságosan ott van Jézus áldozata. Ebből következik az, hogy ha én Jézussal szeretnék találkozni, akkor a szeretet logikájába úgy tudok belépni, ha én is képes vagyok áldozatot hozni. A Jézussal való személyes kapcsolat nem tud mélyülni áldozatok nélkül. Nem megy másképp. A szeretet nem tud mélyülni áldozathozatal nélkül. A személyes szeretetkapcsolat nem tud mélyülni, ha mindkét fél nem tud áldozatot hozni egymásért. Lemondani, engedni valamit azért, hogy ez a kapcsolat épüljön a másikért, akit én szeretek.

Ez Jézussal is így van. Ezek azok az áldozatok, amelyekről a mai világban nagyon nehéz beszélni, mert ez az egyik legnehezebben megragadható dolog, hogy miért hozunk áldozatot. Istenért még nehezebben hozunk áldozatot, mint más földi céljainkért. Csak azért nem mondok konkrét példát, mert ennek az előadásnak nem ez a célja, de lesz nekünk egy Eucharisztikus Kongresszusunk szeptemberben. Lehet, hogy ott is szükség lesz valamiféle áldozatokhoz. Eszembe jutnak felmenőim, például a nagyszüleim, akik a hitükért olyan áldozatokat hoztak, hogy a család teljes megélhetését kockára tették a hitük miatt. Ma nem szükségesek ekkora áldozatokhozunk, de sokszor kisebbeket is nehezen hozunk meg Jézusért. Talán ez az egyik akadály annak, hogy a vele való személyes kapcsolatunk mélyüljön.

(Az Egerben 2020 januárjában rendezett Országos Teológiai Napokon elhangzott előadás szerkesztett változata)

MÁGER ÁGNES

Tölgyfa ültetés a nemzeti összetartozásért

Körbeállva a kicsi tölgyfa körül, amelyet a CÖF KLUB Miskolc ültetett azzal a szándékkal, hogy emlékeztessen az igazságtalan döntésre - növekedésével pedig a nemzet újra éledésére - csendben vártunk. Vártunk, hogy megkonduljanak a harangok ... és megszólaltak, zúgtak, üzennek a harangok, mint 100 évvel ezelőtt! – a gyász napján. Palástjukon üzenetekkel „MAGYAROK NAGYASSZONYA KÖNYÖRÖGJ ÉRET-TÜNK.” „ISTENBE VETETT HITÜNKKEL ÉS EZER-ÉVES ŐSI ERÉNYÜNKKEL HIRESSE E KIS HARANG: NEM, NEM, SOHA!”

A harangzúgás alatt 100 évet visszamentünk. Az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződéssel a történelmi Magyarország területének kétharmadát elvesztette. Az elcsatolt területeken új államok jöttek létre, sok embert kényszerítettek szülőföldjének elhagyására. Az új államok szocialista-kommunista diktatúrái meghamisították a történelmet. Nemzedékek nőttek fel ISTEN-HAZA-NEMZET-tudat nélkül. Mikor a harangok elcsendesültek a kis tölgyfát megáldottuk, megöntöztük a nemzet emelkedésnek szimbólumává emeltük.

2010-ben Kövér László (FIDESZ) és Semjén Zsolt (KDNP) képviselők felvetésére az Országgyűlés törvénybe iktatta a NEMZETI ÖSSZETARTOZÁS melletti TANÚSÁGTÉTELT. Idézem a 4. paragrafust:

„A Magyar Köztársaság Országgyűlése kötelességének tekinti arra inteni a nemzet ma él ő tagjait és a jövőendő nemzedékeket, hogy a trianoni békediktátum okozta nemzeti tragédiára mindörökké emlékezve, más nemzetek tagjaiban okkal sérelmeket keltő hibáinkat is számon tartva, s ezekből okulva, az elmúlt kilencven esztendő küzdelmeiben az összefogás példáiból, a nemzeti megújulás eredményeiből erőt mentve, a nemzeti összetartozás erősítésén munkálkodjanak. Ennek érdekében az Országgyűlés június 4-ét, az 1920. évi trianoni békediktátum napját a NEMZETI ÖSSZETARTOZÁS NAPJÁVÁ nyilvánítja”. Ez a törvény 2010. június 4-én lépett hatályba.

Ha tölgyfát fentről néznénk, láthatnánk, mintha a Kárpát medencét formázná. Nőjön, terebélyesedjen a CÖF KLUB Miskolc által ültetett tölgyfa! Szimbolizálja, hirdesse a magyarság nemzeti összetartozását. Szívből kívánom, hogy Miskolc városának is legyen fontos egy Trianonra emlékező és nemzeti összetartozásunkat erősítő alkotás létrehozása.

Máger Ágnes

Trianonra emlékezve hallgassuk meg Kós Károly Kiáltó szó című, 1921-ben született írását:

„Kiáltó szó

Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros kétmillió magyarja, nem én mondom neked, de a megcsönkített Magyarország mondta ki a szentenciát rólunk: nem tehetek mást, elfogadom az ítéletet, mely akaratom és hitem ellenére fejemre olvastatt, kihirdetett és végrehajtatott: Én rólatok, akiket erőszakkal leszakítottak rólunk, lemondok.

Az ítélet végrehajtatott: Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros kétmillió magyarsága bekebelezetett Romániába...

Ez az igazság! Aki mást mond: hazudik az; aki mást hiszen: álmodik az; aki másban reménykedik: délibábot kerget az. Le kell vonnunk a tanulságot; szembe kell néznünk a kérlelhetetlenül rideg valósággal, és nem szabad ámítanunk magunkat. Dolgoznunk kell, ha élni akarunk, és akarunk élni, tehát dolgozni fogunk.

A régi Magyarország nincs többé számunkra; de Erdély, Ardeal, Siebenbürgen, Transsylvánia, vagy bármi nyelven nevezte és nevezi a világ: feltámadt és van, amint-hogy volt akkor is, amikor azt hittük mi magunk, mert akartuk hinni, hogy nincs, és csak Magyarország van. Akkor is volt, de most is van, és akárhogyan is akarja akármilyen akarat, lesz örökön-örökké.

Egy félszázados, szépséges útra eresztették le a sorompót; hogy tilos.

Ezeresztendős, erdélyi szerszámainkkal, próbált, ősi erőnkkel új utakat kell vágunk, de magunknak csupán. Régi szerszámokkal új fegyvereket kell kovácsolnunk, a lerakottaknál, az összetörteknél, a kezünkől kicsavartaknál jobbakat. Senki sem fog segíteni minket; de akkor senki se is sajnáljon minket.

Építenünk kell! Fogunk hát építeni új, erős várakat a régi Istennek. Aki oltalmazott, mind ezidáig és akit mi is megvédelmeztünk – magunknak. Elindulunk új utunkon, de magunkkal visszük a nagy temetés emlékét és egy szilánkot egy keresztre feszített ország keresztjéből. Két esztendeje, hogy sokan közülünk imádkozni tanultak és sokan átkozódnak is. És sokan álmodozni és sokan megtanultak sírni is, de a legtöbben a vizeket néztük, a mi vizeinket, akik harsogva sietnek hegyeinkből lefelé, ki az Alföldre. Sokan néztük a vizeket és közülünk sokan elindultak a vizek mentén le a hegyekből, ki, arra napnyugat felé. Hogy onnan soha vissza ne jöjjenek.

De az imádkozás ideje eltelt. És el az átkozódás ideje is. Az álmodozásnak is vége és a sírásnak is.

Fölebredtünk! Látni akarunk tisztán. Szembe akarunk nézni az Élettel, tisztában akarunk lenni helyzetünkkel. Ösmerni akarjuk magunkat. Szamba kell vennünk erőnket, szerveznünk kell a munkát, tudnunk kell a célt, amit el akarunk érni.

Aki fél, aki gyáva, aki nem bízik, aki nem hisz, aki gyenge, az lépjen ki a sorból. Az menjen! Senkit se sirassunk, aki elmegy innen. Senkit se tartsunk vissza, De biztassuk azt is, aki habozik; az igazodóknak sincsen helye itt most.

Nem keresünk árulókat, nem keressük a megalkuvókat, a bűnösöket, avagy a bűnbakokat. Nem vigasztaljuk magunkat gyáván azzal, hogy mást hibáztatunk. De viseljük sorsunkat, ahogyan az reánk méretett. Nem keresünk jogot, vagy jogtalanságot,

nem igazságot, vagy igazságtalanságot, nem várunk méltányosságot, sem kegyelmet. Nem is kérünk. Nem kutatjuk, hogy az a nélkülünk rólunk készült és kötött trianoni szerződés miféle koldusalamizsnát rendelt számunkra. Nincsen sok értelme ennek.

A mi igazságunk: a mi erőnk.

Az lesz a mienk, amit ki tudunk küzdeni magunknak. A bátraknak kiáltok hát, a harcolni akaróknak, a kötelességtudóknak, a látni akaróknak, az előre nézőknek. Álljanak elő, ne szégyenkezzenek, ne aludjanak, ne duzzogjanak. Az Élet nem vár, az Élet rohan.

Kiáltó szómmal ezt kiáltom!

Valóságokat akartam láttatni; igazságokat akartam kiáltani. Valóságokat és igazságokat, amik fájnak a gyávnak, elnémítják az árulót, megrontják az ellenséget, megállítják az elnyomni akarót. Amik bátorságot adnak a csüggedőknek, világot gyújtanak a sötétben tévelygőknek, fegyvert adnak a védteleneknek.

Ezt akartam kiáltani, és lehet, hogy kiáltó szó leszek a pusztában... Mégis kiáltok! Neked: Erdély, Bánság, Körös-vidék és Máramaros ezeresztendő magyarsága: Ébredj kétesztendő álmodból, szemedet nyisd ki, nézz széjjel, és állj az új életben tusakodni akarók közé! A rohanó idő füledbe harsogja: elég a passzivitásból. Ami eddig orvosság volt és védelem is talán, de mindenesetre becsület volt, mérge az ezen túl és gyávaság.

Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája. De kiáltom még egyszer azt is: aki gyáva, aki rest, aki alkudni akar, az nem közénk való; mert az a mi igazi ellenségünk: a mi árulónk.

Ezt kiáltom, és hinni akarom, hogy nem leszek mégsem pusztában kiáltó szó csupán...”

*(A beszéd a CÖF Klub Trianon-megemlékezésén
2020. június 4-én hangzott el)*

Normandiai utcарészlet

HOLLÓ CSABA

Kis magántörténelem mozaikjai

*A történelemírás mottója:
A történelem történetekből áll.*

Ismerjük a mondást, hogy a történelmet mindig a győztesek írják. Ezt tanítják a tankönyvekből, de a történelem valójában az egyes emberek történetei. Hiszen önálló entitásként nem létezik sem ország, sem nemzet, csak az ezeket alkotó egyének. A mérnökség sokaknak foglalkozás, sokunknak hivatás, meghatározza gondolkodásunkat, létfenntartásunk eszköze, de elsősorban emberek vagyunk mindnyájan és ilyen minőségben érint meg közvetlenül a történelem is.

A gondtalannak és boldognak érzett gyermekkor hatása egész életre szólóan kitörölhetetlen az emberből. Felnőtt fejjel szembesülhet azzal, hogy a való világról védő paravánt szülei milyen szenvedések, lemondások, sokaknál megaláztatások árán vonták köré, ami már csak akkor tudatosul, amikor mindezt már nem lehet megköszönni.

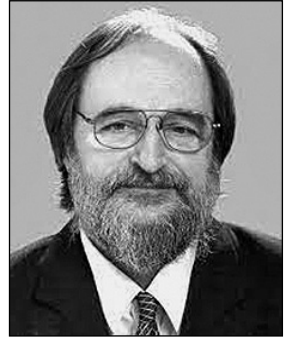
Az én magántörténelmemet a sors úgy alakította, hogy a világra rácsodálkozó kisgyermekkor egy szakaszában (az 1950-es évek eleje) kizárólag, később pedig gyakran idősebb emberek társasága vett körül, akik a XIX. század utolsó két évtizedében születtek.

Szívesen hallgattam a történeteket, a tátrai kirándulásokról, a Garam szeszélyességéről, a besztecebányai és zólyomi gimnáziumi kalandokról, a breznói vasgyárról, az aranyidai aranybányáról, az erdélyi havasokról, vadászatokról, a ravasz székely emberekről Mócsi viccekkel, a bácskai búzamezőkről és sok más csodás, békés városról, tájról, gyermek és ifjúkoruk színhelyeiről.

Akkor még nem hallottam olyan szavakat, hogy Trianon, vagy nemzetegyesítés. És valóban nem is volt szükség rá, mert csak azt kell újra egyesíteni, ami szétszakadt, márpedig a nemzet nem szakadt szét soha. Csak később szembesültem azzal, hogy voltak, akik elhagyták a nemzetet, volt, akikkel elhagyatták, amiről nem mertek, nem akartak beszélni („csak ne a gyerek előtt”, de ezt is németül mondták).

Aztán egyre fogytak a nagy ebédlőasztal körül ülők, egyre többet lehetett megismerni a XX. század valódi történelméből. Egyre inkább csak az emlékekben maradtak meg azok a mesés és lehet, hogy a valóságban már akkor is csak ifjúkor által idealizált helyszínek, melyek átsiklottak a magántörténetek világába. De ebben a más valóságban is a nemzet identitását megőrizve megmaradt „megfogyva bár ..”

A néhány felidézett kis történeti mozaiknak mi közük a mérnökséghez? Csupán annyi, hogy a szereplők legtöbbje mérnök, akik hivatásukat kiválóan gyakorolták,

Holló Csaba

gyakorolják, bármelyik országban is születtek, akiket magánemberként ugyanúgy érint az anyaországi, vagy kisebbségi sors, annak minden örömeivel és gyötrelmével együtt, mint minden sorstársát.

ELŐSZÖR KÜLFÖLDÖN

Kassa nincs 20 km távolságra a magyar határtól. 1944 őszén még (ismét) magyar többségű volt. Márai és az egész Grosschmid család (és még oly sok kiválóság) polgárvárosa, az első magyar nyelvű irodalmi folyóirat kiadásának helye, ami Észak-Magyarország gazdasági és kulturális központja volt Trianonig.

Már ifjúként tapasztaltam, hogy a bolti eladók, a járókelők nem néznek minket barátsággal, nem akarják érteni a kötelező közvetítő szláv nyelvet, az orosz sem, nemhogy a magyart. Ruccanjunk át kisiskolás fiaimmal, alig több egyórás autóútnál, ha már úgysis voltak velünk Borsiban a szülőházánál, nézzük meg II. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona nyughelyét. Síremlékének története úgy is egyik családi legendánk. Már eddig kétszer megjártuk együtt Erdélyt. Voltunk csíki faluban lagziban, a csíksomlyói búcsún, Tusnádfürdön, Gyergyón, fürödtek Ambrus Zoli bányafőmérnök barátom fiával a sóstóban Szovátán, hintáztak Korondon Páll Lajos festőművész kertjében, rokonságánál próbálták az agyagozást, óvatosan kellett ülniük Balogh Feri barátom dolgozó szobájában Kolozsvárott a „magyar sori” házukban apjától (Balogh Edgár) örökölt, Kós Károly faragta széken. Voltunk Szentimrén a 18 éves székelgyerekek miséjén, ahol mindenki természetesen módon viselte székelnépviseletét.

És akkor most átme gyünk Kassára, a szomszédos testvérvárosba. Sétáltunk a Hlavnán (Főutca), nézték a fiúk az embereket, az épületek feliratait, majd kértek néhány koronát, hogy a betanult mondattal önállóan vegyenek zmrzlinát (fagylaltot). Mikor ez sikeresen megtörtént, akkor elégedetten és a felfedezésüket átélve komoly arccal álltak elénk: „Ugye most először már mi is külföldön vagyunk?!”

Számomra ennek a kis történetnek szimbolikus jelentése van.

Néhai Balogh Feri barátom mindig azt mondta, hogy Kolozsvárott nem a magyarok létszámával, hanem létszámarányával van a probléma, mivel a csendes kulturvárosból román ipari metropolisszá alakították. Persze probléma még az is, hogy az értelmiségi és a művészvilág legjobbjai távoznak innen az ún. anyaországba. Villantsuk fel a lakossági arányok változását Kolozsvárott:

1910. év: 62.733 lakos, 82% magyar (51.192 fő)
1920. év: 85.509 lakos, 49 % magyar (42.168 fő)
1941. év: 110.956 lakos, 88% magyar (97.698 fő)
1948. év: 117.915 lakos, 58% magyar (67.977 fő)
1977. év: 262.858 lakos, 33% magyar (86.215 fő)
1992. év: 328.602 lakos, 23% magyar (74.871 fő)
2011. év: 324.576 lakos, 15% magyar (49.425 fő)

Érdekesség, hogy 2011-ben 22.884 fő (7%) nem nyilatkozott etnikai hovatartozásáról.

EGY KÖZÉP-EURÓPAI ÚRIEMBER

Néhai kedves pozsonyi barátunk és Magyarországon meg Szlovákián kívül Máltán, Angliában, Afganisztánban, Iránban és még a világ számos helyén szeretve tisztelt úriember Prof. Dr. Karol Kalderar, az MMK tiszteletbeli tagja, aki nekünk csak Karcsi volt és akiről szomorú szívvel írtam nekrológot 2019-ben a Mérnök Újságba, aki hivatalos iratai szerint szlovák nemzetiségűnek számított. A hat nyelven (köztük perzsául) kiválóan beszélő építész professzor édesapja cseh, édesanyja német nemzetiségű volt. Így eleve két anyanyelve volt és szerencsére az édesapja volt cseh, így nem telepítették ki őket Csehszlovákiából a Duna menti tanyáról, ahol édesapja az egyházi birtokokat igazgatta, amíg a néphatalom el nem vette. De ez olyan magyarlakta vidék volt még az erőszakos lakosságcsere és kitelepítések, betelepítések előtti időkben, hogy a családi házon kívül mindenkiel csak magyar nyelven érintkezhetett. Ahogy az a kisgyerekeknél természetes ilyen környezetben, anyanyelvi szinten megtanult magyarul is, bár állandóan szabadkozott idősebb korában is az egyébként nem lévő akcentusa miatt. Az iskolában tanult meg szlovákul, ami gyerekefjével éppen azért volt nehéz, mert nem volt magától értetődő mindig a csehtől való különbségtétel és persze az, hogy nem ez volt akkori életének természetes nyelvi környezete. De mire egyetemre került, már azt is anyanyelvi szinten beszélte, mint a mellette megtanult angolt is. Szlovákia több miniszterelnökének és államfőjének volt kíséretében, mint soknyelven beszélő szlovák egyetemi professzor-mérnök. De azért mi kissé mindig magyarnak éreztük, nem csak kassai magyar feleségét és természetesen magyar akcentus nélkül beszélő neves gyermek-szívsebész doktor lányukat. És ebben az érzésben minket az sem zavart, hogy a honfitársaik őket szlováknak tartották. Igazi Kárpát-medencei sors.

ARANYIDA, MINT NEMZETISÉG

A szocializmus építésének osztályharcral jellemzett és utána a valóságot mély hallgatással elfedő korszakának számomra egy életre szóló emléke is maradt. Nem kívánkozok a történelemkönyvekbe, hogy milyen hatások érhetek egy munkatáborban egy 3 éves gyereket, de olyan is, ami (pl. egy vérhas következménye) miatt soha nem kaphattam jogosítványt. (Már egyetemista koromban is többször próbálkoztam, de az első körök után a szemorvosok mindig kiszúrták a változtathatatlan problémát.) Így aztán mindig más segítségre szorultam olyan esetekben, ahová vonattal valamiért nem mehettem. (Így van ez a mai napig is.)

Így volt ez az általam szívesen látogatott (mert engem is szívesen láttak) szlovákiai mérnöknapok esetében is. Általában Kassa volt az indulóhely, ahová vonat, vagy feleségem vitt, innen autóztunk ottani barátainkkal az adott szlovákiai színhelyre, mert valódi barátnak mondhattam, mondhatom mindegyiket, a Magyarországon, vagy Szlovákiában született magyart és az idehelyezett szlovák nemzetiségűeket is, akik közül néhányan magyarul is beszéltek. Így volt ez egy pozsonyi út alkalmával Vladó barátommal is, aki vegyes házassága és gyermekkorának magyar környeze-

te hatására kiválóan megtanulta a magyar nyelvet is, bár mindig ősi szlovák (tót) család leszármazottjának tartotta magát. Egyidősek lévén egyidőben jártunk iskolába, egymástól kevesebb, mint 100 km-re, de közben húzódott egy határ, az egykori magyar körvasúttól délre. Ennek következtében egészen mást tanultunk a Felvidék történelméről. Bár sokat élcelődött a békeidők történelmén, elfogadta az igazamat, amikor a közösen szerkesztett műszaki emlékekről szóló könyvünkben átírtam a mai Szlovákia területén található történelmi mérnöki létesítmények magyarázataihoz a hivatalos szlovák történészek által írt kísérőszöveget és azt visszafordította szlovákra. A barátság kölcsönös és őszinte tiszteleten alapul, igazi családi barátság alakult ki köztünk észrevétlen természetességgel. Pozsonyban a második napon ebéd után odajött hozzám:

- Sajnos hamarabb kell indulnunk, ezért nem tudlak hazavinni, csak Tornaljáig, mert a nagynéném temetésére kell mennem Aranyidára.
- Aranyidára? De sokszor hallottam gyermekkoromban ezt a nevet. Apai nagyanyám családja sokáig élt ott is. Az öregek sokat meséltek az aranybányáról. Úgy emlékszem dédnagyapám bányamérnök volt ott, az irodán pedig asszonya mérte az aranyrögöket. Sajnos már kevésre emlékszem a gyermekkoromban hallott mesékből.

Hogy hívták nagymamád családját?

Kurián.

Ne mondd! A nagynénémet is!

Akkor mi rokonok lehetünk.

Az lehet, és akkor Te szlovák vagy!

Dehogyan vagyok én szlovák, Te vagy magyar származású.

Az nem lehet, de a Kurián család tényleg a vérrokonságom.

Lehet, hogy mindketten aranyidai nemzetiségűek vagyunk?

A nagyszülők korosztályából mindenki beszélt magyarul, tótul, németül és még a gimnáziumban is tanultak egy nyelvet a latinon kívül. Ez a korosztály így értett szót Miskolcon is a megszálló csehekkel (1919) és oroszokkal (1944) is.

Megbeszéltük, hogy néhány hét múlva együtt elmegyünk az aranyidai temetőbe, megnézzük a Kurián sírokat. Az egykori bányavárosból maradt faluban már senki nem beszélt magyarul, így az egykor soknyelvű lakossággal csak tolmácson keresztül lehetett értekezni. (Mivel én sem beszélek tótul – bocsanat, szlovákul –, de sajnos németül sem és latinul sem tanultam, ami nagy hiányosság a régi történeti tárgyú írások és irodalom tanulmányozása során.) Elgondolkodtató, hogy a mesterségesen meghúzott határ nem csak a földrajzi, hanem a nyelvi és kulturális összetartozás érzését is drasztikusan elvágta. Az aranyidai temetőben nem az lepett meg, hogy a keresztnevek és a feliratok egy bizonyos időpontig mind magyar nyelvűek, utána szlovákul vannak, hanem az, hogy sok olyan ismerős családnevet találtam, akik jól ismertek Diósgyőr-Vasgyárban és vélhetően az én nagyszüleim korosztályával települtek át a XIX. század utolsó harmadában az 1867-ben új helyre telepített vas- és acélgár adta munkalehetőségek reményében. Akik szintén aranyidai nemzetiségűek lehettek.

NEMZET ÉS NYELV, ELTŰNT ROKONSÁG

Már kora gyerekkoromban kitapasztalhattam, hogy a történetírás csupán nyelvemlékek alapján tévutakra vezethet. Ifjúkoromban olvastam László Gyula kettős honfoglalás és a magyar, mint a sztyeppei közvetítő nyelv elméletét, de Vámbéry Ármin és Hunfalvy vitáját is. Az utóbbi azért is érdekes, mert János nevű bátyjával együtt Miskolcon jártak evangélikus gimnáziumba, mint felvidéki cipszerek. Hunfalvy Pált Paul Hunsdirfer néven anyakönyvezték, a magyar ősnyelv kutatója lett és ő hívta Budára a német Josef Budenzet, aki akkor még csak tanult magyarul, majd a finnugor nyelvrokonság hirdetésének vált önjelölt vezérévé. Az ugor-török nyelvháború alapvetése volt, hogy a nemzet és a nyelv szoros történelmi kapcsolatban van. („A nemzetek etnikai eredetét az illető nyelv eredetével kell egynek tartani.” Ezt a XIX. századi elméletet alaposan megcáfolta a XX. század története, bár szerintem már a népvándorlás kora körül sem volt igaz.) Biológiaiilag lehetetlen, hogy ha egy meghatározott földrajzi területen egy nemzetiséget leigáz egy másik, általában kisebb létszámú nemzetiség, akkor azonnal az előbbi teljesen kihál és ugyanazt a területet egyidejűleg egy új, nagyobb lélekszámú nemzet népesíti be. A legújabb genetikai kutatások is kimutatták, hogy a népesség genetikai állományának döntő többsége egy adott földrajzi helyen (pl. a Kárpát-medencében) nem módosul, de többször változik a nyelve, és ez lehet mindkét irányú, átveheti az uralkodó kisebbség nyelvét a többség, vagy fordítva. Ezekre megvannak a jól ismert történelmi példák, általában az ókorból és a középkorból, pedig Magyarország XX. századi történelme is ezt a folyamatot bizonyítja. Nyilvánvalóan impériumváltozásoknál vannak nemzetiségi mozgások is, legtöbbször erőszakos módon (népirtás, kitelepítés, betelepítés), melyek jelentősen módosítják az ország etnikai arányát, de a lakosság nem elhanyagolható része az uralkodó nemzet nyelvét veszi át politikai, vagy egzisztenciális megfontolásból. Ezt követően a nyelvváltók jellemzően az átvett nyelvhez tartozó nemzetiségűnek is vallják magukat. (asszimiláció.) Elősegíti ezt olyan demokratikusnak éppen nem mondható intézkedés is, amit hazug szóval repatriálásnak (visszahonosítás) hívtak, de valódi jelentése éppen az ellenkező volt a magyarság számára, az új hatalomnak tett hűségnyilatkozatot kellett érteni alatta az eredeti nemzet megtagadása árán, vagy vállalni a szülőföldről való elűzést.

Ez a kényszer Csehszlovákia esetében mindkét világháború után megvolt, és ezen múlt családok megélhetése, vagy elűzése. (Persze megvolt ez Erdélyben is Trianon után, más szörnyűségek mellett.)

Tekintsük Kassa lakosságának és ezen belül a népszámlálási bevallás szerinti összetételének történelmi fordulatok időpontjaihoz tartozó hivatalos adatait:

1910. év: 44.211 lakos, 75,4% magyar (33.350 fő), 14,8% szlovák, 7,2% német, 0,5% cseh
1919. év: 46.820 lakos, 38,4% magyar (17.991 fő), 48,8% csehszlovák, 12,8% egyéb
1938 előtt saját bevallása szerint a lakosság többsége csehszlovák volt, 1938 után magyar, 1946-ban már ismét csehszlovák a többség. Érdekes, hogy 1919-ben egy addig soha nem volt nemzetiség jelent meg, a csehszlovák. (Ilyen volt a szovjet nemzetiség, vagy a jugoszláv is, aminek bizonyos időszakokban sokan vallották magukat, de

érdekes módon a XX. század végére már egy fő sem volt ilyen nemzetiségű.) Az új Csehszlovákiában magyar nem vállalhatott közhivatalt, természetesen mérnöki munkát sem, de még rádiója sem lehetett a kollektív bűnösség elve miatt. Persze ezt nem tanították a testvéri szocialista országok iskoláiban (és nem tanítják manapság sem).

Kassára vonatkozóan 2001-ben már ismét megadták a nemzetiségi arányokat, amikor a város már a hozzácsatolt településekkel és a nagy lakótelep építésekkel az 1950. évi (60.700 lakos) négyeszeresére nőtt.

2011. év: 236.093 lakos, 3,8% magyar (8.940 fő), 89,1% szlovák, 1,2% cseh, 2,1% cigány, 0,17% német. 2011-ben már a 240.688 lakosból csak 2,86% (6.382 fő) vallotta magát magyarnak.

Érdekes ebből a szempontból Pozsony lakosságát is áttekinteni, ami az első bécsi döntés (1938) után nem került vissza Magyarországhoz és fővárosa lett az önálló, a nációk mellett végig kitartó Tiso-féle Szlovák Köztársaságnak, ami 1945. április 4-ig volt életben.

1910. év: 78.223 lakos, 15% szlovák, 41% magyar, 42% német

1919. év: 83.200 lakos, 33% csehszlovák, 29% magyar, 36% német

1921. év: 93.189 lakos, 40% csehszlovák 22% magyar, 28% német

1930. év: 123.844 lakos, 48% csehszlovák, 15% magyar, 26% német

1991. év: 442.197 lakos, 91% szlovák, 5% magyar, 0,4% német, 2% cseh

2011. év: 411.228 lakos, 90,5% szlovák, 3,4% magyar, <0,1% német, 1,3% cseh

(Azért azt figyelembe kell venni, hogy a magyarság nagyobb arányban a Csallóközben és Szlovákia déli országhatára közelében él, de a Pozsonyban élő, magát még magyarnak valló 3,4% is 14.119 főt jelent, ami nem kevés.)

De térjünk vissza a ma már a történelmi messzeségbe tűnő gyermekkorra. Először 1955-ben utazhattunk turistaként külföldre, mi Csehszlovákiába. Én is utazhattam nagyapámmal egy farmotoros Ikarus buszon a Vasgyáriakkal. Nekem meglepő volt, hogy nagyapámat (aki egy elcsatolt gömöri településen született és szülőháza ma is áll) mindenhol rokonok, ismerősök várták. Így volt találkoznánk a kassai Schalkházban (amit én sarokháznak értettem, mert annak volt értelme – helyén ma elegáns nagy szálloda áll), a rozsnyói templomtérén, a poprádi villamosvasút végállomáson. Számomra természetes volt, hogy mindenki magyarul beszélt és a közös múltról. Néhány évvel később több ilyen rokon meglátogatott minket Miskolcon és a nagyapám korosztálya hozta magával a korombeli unokákat is. Meglepődtem, hogy velük egyáltalán nem tudok beszélgetni, mivel egy szót sem tudnak magyarul. Ők már szlovákok lettek, magyar szülőkkel, magyar nagyszülőkkal. Soha többet nem hallottam róluk, senki nem hagyta rám neveiket, címeiket.

Hunfalvy Pál mondása nem az eredetre, de egy történelmi időpillanatra igaz, mégpedig úgy, hogy a nemzetiség a nyelvvel egyenlő. („Nyelvében él a nemzet.”) A mai időkre jellemző, hogy a vegyes házasságban és a szórványban élők gyermekei a Felvidéken legtöbbször már nem beszélnek felmenőik magyar nyelvét. Így fogy nemzedékről nemzedékre a felvidéki magyar. A lakosság jelentős létszáma nem cserélődött ki, hanem négy nemzedék alatt nyelvet és ezzel nemzetiséget cserélt.

Nagy tiszteletet érdemelnek mindazok, akik az asszimiláció malomkövei közötti őr-
lődés után is megmaradtak magyarnak és annak is vallják magukat, lélekben mindig,
akkor is, ha ez egzisztenciális hátránnyal járhat, akik úgy élték át a kis magántörténel-
müket, hogy megőrizték identitásukat.

Ruha István kiváló és köztiszteletben álló kolozsvári hegedűművész volt. Élesen
megmaradt emlékeim között egy budapesti koncertje utáni rádióinterjúja.

– Stefán Ruha világhírű hegedűművészt hallottuk, akitől először is azt kérdezem,
hogyan sikerült ilyen jól megtanulnia magyarul?

– Először is szólítson nyugodtan Ruha Istvánnak. Magyarul pedig nem volt nehéz
megtanulnom, mivel ez az anyanyelvem, ugyanúgy, mint Önnek.

Talán mi is tehetünk valamit azért, hogy az a veszélyeztetett identitásérzés megma-
radjon, különösen ilyenkor, a 100 éves évforduló idején.

Ruha István hegedűművész
(Kabán József felvétele – Forrás: Wikipédia)

DOBOS ZSOLT

„...minden malmunk újra járjon”

*„...De az utódállamokkal történő egymás mellett élést
sorsunkká formálta a történelem,
és miért ne lehetne ez igazi együttélés?!”*

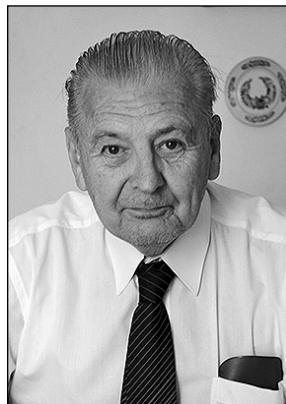
Mécs László XX. századi magyar katolikus költőnk kisebbségi sorsban, a Trianon utáni sokkban megírt meghatóan szép és mélységesen igaz versének kiemelt sora jutott eszembe. Sőt, ami nagyon pozitív, csak részben vágyálomként. Csak a nem túl régi eseményekkel bevezetve: a szerb-magyar II. világháborús ('41/'44) borzalmak áldozatai előtti kölcsönös államfői főhajtás szoborrá testesülése; miniszterelnökünk észéki látogatásán a Dráva két oldalán élő kisebbségeink boldogságának víziója; a romániai forradalom temesvári – ottani felkérésre tartott – megemlékezésen ünnepi beszéde. A negatívumokról –

sajnos akad(t) bőven – itt most (!) ne essen szó. Ellenük ugyanis csak az őszinte párbeszéddel kísért józan, határozott kiállásunk lehet eredményes. Célunk ugyanis, hogy kölcsönösen erősödve kirajzolódjon egy Kárpát-medencei egység (V4 helyett akár V9) kinyújtott karokkal az osztrákok, olaszok... felé, és nem csak a magyar állam, de elszakított testvéreink érdekeit képviselve.

A hivatkozott vers („Hiszek a vérszerződésben”) az ezeréves Magyarország történelmi egységét emelte ki, és az azon elkövetett borzalmas erőszakot kívánta jóvá tenni.

De a mű mai (!) értelmezhetősége nem csak rólunk szól, hanem hit az itt élők egységében. Trianon talán legnagyobb bűne, hogy Nagy-Magyarországgal együtt a hegygerinc védelmével, gazdagságával övezett Kárpát-medencét rombolta szét. Akad idegen ország nacionalistája, aki még a műholdakról kitűnő egységben látható terület nevét is törölné, pedig államhatárai mélyen belenyúlnak a ‘nem létező’ belső medencébe is. A medence-lakók Wass Alberttel együtt kérhetik (ő nem élhette meg), hogy „Adjátok vissza a hegyeimet!” Azok nemcsak a magyar történelem, de az ott lakó magyar véreink jelenkori életének és a velük való kapcsolattartásnak is részei. Amúgy schengenesen.

„Hiszek a vérszerződésben, / mit kötött a Hétvezér...” De ... „...sok későbbi más vezérrrel, / mit kötött a százezer / közvitéz sok millióval: / sok keresztes, jó vitézzel, / barna Corvin-légióval, / kurucokkal, honvédekkel, / világháborús bakákkal...” Ugyanis a Hunyadi, Zrínyik az aradi vértanúk mindegyikében csak magyar vér folyt? És ki meri állítani, hogy mind magyar nyelvet örökölt édesanyjától, és ezen szállt utolsó sóhaja hazájának áldozott élete után? Mátyás fekete serege kezdetben csehekből,

Dobos Zsolt

lengyelekből majd növekvően magyarokból, németekből állt; könnyűlovassága – a huszárok – magyarok mellett szerbekből...

De hitt „...a csók-szerződésben, / mit kötöttek az anyák, / hosszú ezredéven át: / lét-alatti, láthatatlan / csókkutakból szakadatlan, / csobogtak a vérerecskék, / egymás útját keresztelték, / keveredtek, összefolytak, / közös álmokat sodortak, / nagy, szent keresztződésben...”

A szerződés Kárpát-medencei szülőttei nem mindig fegyveres harcok résztvevői, hanem tudásukkal, sokirányú tevékenységükkel szolgálták a hazát. Ki nem büszke Bél Mátyásra, a szlovák származású mészáros fiára, evangélikus lelkészre, aki 5 kötetben 10 magyar megye földrajzi, nyelvi, néprajzi adatanyagát gyűjtötte össze?! Vagy a szintén szlovák apától származó és szintén evangélikus lelkészre, az agrárreformer Tessedik Sámuelre, aki szarvasi iskolájában szlovákul és magyarul tanított, eredményeit a külföldnek pedig németül írta meg?! De megfordítva: nem mondhatjuk el, hogy a „nemzetek tanítója” a cseh-morva részről méltán magukénak tartott Comenius Amos János egyik távolabbi őse, a Felvidékről származva Szeges névre hallgatott, és ez a név pont a vele kapcsolatos Uherski (Magyar) Brodban már 1492-ben dokumentált név? Tudását Sárospatakon is több évig kamatoztatta. És nem mentette át Bartók Béla a Cantata profana zenéjébe „A szarvasokká vált fiúk” erdélyi román népballadát a ma is oly értékes utolsó sorával: „csak tiszta forrásból”?

És „...a föld-szerződésben, / mit ekével írt a nép (...) / s lett belőle: / ezerizű egy-kenyér, / egy-kenyérből ezerizű, / közös-lüktetésű vér!”

Ami ezt illeti, tulajdoni oldalról sem magyar részről, de az utódállamok részéről sem volt minden igazságos, ha egyáltalán lehetett volna. De a velünk korábban egy államban élőknek annyit legalább tudomásul kell venniük, hogy nem csak magyar urak, de magyar jobbágyok is léteztek, és nyelvi alapú megkülönböztetés törvényeinkben nem létezett.

A hatalmi pozíciók elérhetőségéről csak egyetlen példa. („1924-ben Csernoch prímás aranymiséjén ...a nagy püspök, Prohászka volt az ünnepi szónok. Ő mondta akkor: két szlovák gyermek indult el régen Esztergom felé. Az egyik ma az ünnepi szónok, a másik Magyarország bíboros hercegprímása. Mi ketten élő cáfolatai vagyunk annak, hogy Magyarország elnyomta a nemzetiségeket.” Mindszenty József gondolatai 1965-ös aranymiséje kapcsán az USA budapesti követségén.)

Végül versében hite a sírszerződésben az ezeréves haza történelmére utal, és kívánja, hogy az őrző „Pásztor” révén „...bár könnyel, fájón, / minden erő, minden álom, / minden vércsepp összeálljon / S MINDEN MALMUNK ÚJRA JÁRJON”

A verset így, akkor(!) Királyhelmece hazautban 1931-ben Sátoraljújhelyen még talán jogosan(?) elkobozhatta egy cseh vámőr, és mi felháborodhattunk, mindenképpen jogosabban.

De az utódállamokkal történő egymás mellett élést sorsunkká formálta a történelem, és miért ne lehetne ez igazi együttélés?!

Mostanában ezen keretek között javít(hat)unk Trianon igazságtalanságán, és cselekedhetünk közös(!) érdekeinkért.

Visszatérve a bevezetéshez Rév-Komáromban joggal fogad Szent István szobra a Duna túlsó partján. Hunyadi Jánosra sem csak egy kőtömb emlékeztet, szobrát is közösen avatta fel Áder János és a szerb államfő. Miniszterelnökünk tusnádfürdői beszédei kapcsolataink jelentős szélesítése mellett közös problémáink nemzetközi síkon történő megoldásához adnak javaslatot, és kérnek segítséget. Védjük együtt közép-európai összességünkkel, szellemmel, világpolitikai síkon is a keresztény kultúrát, a családot, a nemzetek függetlenségét, és egymást segítve folytassuk nemzetépítésünket, (trieszti kikötő – azerbajdzsáni olajmezős szerződéseink, már épülő/tervezett vasúti-közúti kapcsolataink, az újabb román olajmezők sorsának alakulása, lakosságaink növekvő jogai és életszínvonala...)

És mindez nemcsak Trianon és az eltelt évszázad üzenete lehetne, de így is kell lennie! Bízunk benne!

(Forrás: Magyar Kurir)

Magyar-lengyel keresztény gyökerek

A lengyel-magyar kapcsolatokról – legyen szó akár történelmi, helytörténeti vagy irodalmi párhuzamokról – már sokan, sokszor és sokat írtak, sőt, talán már mindent (?) megírtak.

Azonban a világban történő események, és/vagy az éppen aktuális (legyen az geopolitikai vagy éppen gazdasági) helyzet változása – mégis újra és újra arra ösztönöznek minket, hogy tekintsünk vissza a múltban történő eseményekre, és próbáljunk levonni újabb következtetéseket belőlük, hátha tanulunk valamit abból.

Ez nagyon is igaz a lengyel-magyar kapcsolatokra.

De itt nem csupán az óriási jelentőségű történelmi eseményekre gondolok. Hiszen a közös lengyel-magyar történelmet nem csupán a nagy csaták vagy közös királyaink írták, hanem számtalan „szürke” (hétköznapi) ember is, akiknek a nevük a történelem számára ismeretlen marad (ami egyben a történelemtudomány számára semmilyen kutatási jelentőséggel nem bír). Más szóval – lehetséges, hogy mind a történelem során, mind a mai időkben nekünk, magyaroknak és lengyeleknek lehet befolyásunk a jelenlegi és a jövőbeni eseményekre?

Ahhoz, hogy megpróbáljunk erre a kérdésre válaszolni, kezdjük az elejétől.

Azaz: nézzük meg, hogyan alakultak meg az államaink.

Bárcziné Sowa Halina

Lengyelország születése - Lech, Cseh, Rus legendája

Réges-régen Európában a szláv törzsek jólétben és harmóniában éltek egymással. Bátor testvérek vezették őket: Lech, Cseh és Rus (Rusz). Ezek az uralkodók bátrak voltak a harcban és bölcssek a hatalomban. Az alattvalóik csodálatos életet éltek, élvezve a jólétet, így a szláv törzsek gyorsan benépesítették a területet. Idővel azonban a három testvér félni kezdett az éhínségtől.

Ezért tanácsot hívták össze, és úgy döntöttek, hogy elhagyják a földjüket, hogy jobb helyet keressenek a letelepedésre. Így minden család elhagyta korábbi otthonát, és ismeretlen földekre indultak. Hetek teltek el, míg végül megláttak egy nagy kiterjedésű termékeny síkságot. Akkor Rus így szólt a testvéreihez: - Az embereim elfáradtak. Itt maradunk, és itt lesz az otthonunk. Cseh és Lech elbúcsúztak testvérüktől, és indultak tovább, amíg nagy hegyek jelentek meg a szemük előtt. Cseh csodálattal nézte a magas hegyeket, és így szólt testvéréhez: én és az embereim itt telepedünk le.

Lech tudta, hogy távolabbi helyet kell keresnie a népének, így elindult. Hosszú gyaloglás után alaposan körülnézett a környéken. Tetszett neki a sok halat, vadat

tartalmazó erdők és termékeny földek látványa, tehát úgy döntött, hogy véget vet az útjuknak. A népe, bár bízott királya ítéletében, azt akarta, hogy a (pogány) istenek adjanak jelet arról, hogy ez az a hely, ami a hazájuk lesz. Ekkor vijjogás hallatszott a fejük fölött. Egy hatalmas fehér sas, csillogó fehér tollakkal repült a föld fölött a vörös lenyugvó nap háttérében. Mindannyian benne látták a kívánt isteni jelet.

A piros háttéren lévő fehér sas azóta az egész lengyel nemzet jelképe.

A lengyel címer

Magyarország születése – Hunor és Magor legendája

„Történt egy napon, hogy Hunor és Magor vadászni indultak, és a pusztában egy szarvas bukkant fel előttük; az menekült előlük, ők pedig a mocsarak közé is követtek. Ott azután teljesen eltűnt előlük, és bár sokáig keresték, sehogyan sem akadtak a nyomára. Bejárták a már említett mocsarakat és állataik legeltetésére alkalmasnak találták. Miután apjukhoz visszatérve megkapták tőle az engedélyt, minden holmijukkal a mocsarak közé mentek, hogy állataikat legeltetve ott lakjanak. Miután sokáig laktak a mocsarak között, kezdtek hatalmas néppé növekedni, s ez a vidék már sem befogadni, sem táplálni nem volt képes őket. Elindultak hát innen Scythiába, s miután meglátták ezt a vidéket, gyermekeikkel és állataikkal bevonultak oda, mint hazájukba, hogy megtelepedjenek” (forrás: MEK).

Ugye, látunk egy bizonyos hasonlóságot a lengyel legendával? A testvérek itt is együtt indulnak messzi földekre, helyet keresve a népeik számára. Ahol megtalálták, ott telepedtek le, és azóta felhagytak a vándorló életmóddal.

Emese álma – Turulmadár legendája

A krónikás Anonymusnál olvashatjuk: „Nyolcszáztizenkilencedik esztendőben Ügyek (...), Magóg király nemzetségéből vezére volt Szkítiának, feleségül vette (...) Emese nevű lányt. Ettől fia született, aki az Álmos nevet kapta. Azonban isteni csodás eset miatt nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg sólyom-forma madár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak.” (forrás: Wikipédia)

Ez a monda is hasonlóságot mutat a lengyel legendával – itt a kulcsszó a nagy madár. Mindkét nemzetnek ő lesz az ősi jelképe.

I. Mieszko fejedelem és Vajk / Szt. István megkeresztelkedése – az államok létrehozása

Hartvik püspök Szent István királyról szóló, 1200 körül keletkezett legendája összefüggést teremt a kereszténység 966-ban történt lengyelországi felvétele, valamint

István 1000 körüli megkoronázása között. A legendaíró szerint a magyar koronát II. Szilveszter pápa eredetileg a keresztény hitre térő Mieszkónak szánta.

„Épp ez időben fogadta el Mieszko, a lengyelek fejedelme övéivel a keresztény hitet, s a római szék elöljárójához követeket küldve kérte, hogy apostoli áldással támogassák, és királyi diadémával koszorúzzák”. Egy angyali látomás hatására a pápa azonban „elhatározta, hogy sokkal inkább választottját, Istvánt ékesíti szerencsésen e világi koronával”, és eleget tesz a magyar fejedelem nevében hozzá érkező Asztrik érsek kérésének, miután ez kimutatta, hogy István „méltó ilyen tisztességre s méltóságra, mert Isten segítségével meghódított több nemzetet, s hatalma által sok hitelent az Úrhoz térített” - hangzik a legenda.

A legenda hitelességét a történetírás - források hiányában - nem igazolta. Lengyelországot illetően viszont a mai történészek megegyeznek abban, hogy a kereszténység felvétele szorosan összefüggött a lengyel államiség megszületésével, ezért a lengyel történelem legmeghatározóbb eseményeként fogható fel, mely hosszú távon, évszázadokon keresztül kihatott az akkor megalapozott állam sorsára.

A 960-as évek elejétől a polánok törzse élén álló, a Piast-dinasztiát alapító Mieszko valószínűleg 964-ban vagy 965-ben kezdeményezett szövetséget Csehország fejedelmével, I. Boleszlávval. A német nemzetségekkel folyton hadilábon álló Mieszko a szövetségtől megerősítést remélhetett. A kapcsolatot dinasztikus házassággal szilárdította meg: 965-ben a cseh fejedelem lányával, Dobravával kelt egybe. A mai történészek általában hitelesnek ítélik a középkori krónikaírók azon bejegyzéseit, melyek szerint a keresztény hitű Dobrava személyes hatása nagymértékben hozzájárult Mieszko megkeresztelkedéséhez.

A.D. 966 Mesco dux Poloniae baptizatur
(„Mieszko, Lengyelország fejedelme megkeresztelkedett”).

Az 1000. év karácsonyán kenték föl és koronázták királlyá Istvánt Esztergomban. Ez egyenlő volt szuverén királyi méltóságra emelésével és apostoli küldetésének elismerésével. A pápától kapott előjogra támaszkodva birodalmának szilárd egyházi szervezetet adott: tíz egyházkerületet alapított, köztük két érsekséget: Esztergomban és Kalocsán, valamint nyolc püspökséget.

A keresztység felvételével István megteremtette messze néző uralkodói programjának előfeltételeit, és szívós energiával, okos taktikával fogott hozzá a feladathoz. A történelmi keresztút előtt álló országban négy nagy probléma jelentkezett: a kereszténység megkedveltetése és szívüggé tétele közösségben az apostoli székkel és Nyugattal; az állam önállósága, vagyis nemzeti függetlenség mind a Német-római, mind a Bizánci Császársággal szemben; erős monarchia és politikai egység fölépítése, vagyis a törzsi önállóság és a hűbéri hatalom megszüntetése egy központi kormányhatalom alapítása által; s végül a magyar népi szokások megőrzése a Nyugat-Európába való egyidejű beilleszkedés mellett.

Diplomáciai és politikai érzéke nem csak korának, hanem az egész magyar történelemnek legnagyobb államférfijává avatta. Politikai, vallási és társadalmi szempontból nézve ő volt az, aki megteremtette Magyarországot, és ő jelölte ki és biztosította a jövőbe vezető utat népének. A magyarsággal szomszédos négy különböző kultúra (török-mohamedán keleten, görög-szláv a Balkánon, latin-német nyugaton és pogány-szláv északon) hatása állandóan feszültséggel teli helyzetet teremtett, és az ellentmondásaival kellett folytatnia a küzdelmét. Azt az áldásos változást, amelyet István hozott, jól megvilágítja egy világpolitikai jelentőségű tény: trónra lépése előtt nem egészen fél századdal a magyar lovascsapatok még halálosan fenyegették Nyugatot és a kereszténységet. Azonban István által az alkotmányában, kultúrájában és történelemformáló erejében újjáalakított Magyarország ezzel szemben a keresztény Nyugat előretolt bástyája lett az előnyomuló mongol és török veszély ellen, később pedig évszázadokon keresztül védőfal volt az ázsiai hódítók barbárságával szemben.

Szent László király (1046-1095)

1046. június 27-én Lengyelországban született Szent László magyar király (1077-1095), a középkori lovagi eszményt megtestesítő uralkodó, aki 18 éves országglása során kiemelkedőt alkotott mind a törvényhozás, mind az egyházszerzés és a hadászat terén is.

László még a Vazultól származó hercegek lengyelországi száműzetése idején született, a későbbi I. Béla király (ur. 1060-1063) és Richeza lengyel hercegnő második gyermekeként. Családjá csak András (ur. 1046-1060) trónra lépése után két esztendővel, 1048-ban tért haza Magyarországra. László fiatalkora apja és testvére hatalmi harcainak fényében alakult: 1057-ben – Bélával együtt – elismerte Salamon herceg – András fia – öröklési jogát, két évvel később aztán mégis apja pártjára állt a trónviszály során. I. Béla 1063-ban bekövetkező halála után testvérével, Gézával együtt Lengyelországba menekültek, majd II. Boleszláv király (ur. 1058-1079) segítségével visszatértek és megegyeztek a trónt birtokló Salomonnal (ur. 1063-1074). Béla fiai az

első években számos alkalommal nyújtottak segítséget a királynak a kunok, besenyők és a bizánciak ellen folytatott háborúk során. Salamon király azonban később – tanácsadói befolyására – Gézáék ellen fordult, és többször is életükre tört, ami újabb belharcokhoz vezetett. László bátyja mellé állt a trónért vívott küzdelemben, és az 1074-es háború során döntő szerepet vitt a győztes mogyoródi ütközetben. A csata után Salamon elmenekült, és Géza (ur. 1074-1077) hároméves uralma következett, az ő halálát követően pedig az ország főnemesei és VII. Gergely pápa javaslatára 1077-ben Lászlót koronázták Magyarország királyává.

Az új uralkodó állítólag nem vágyott a trónra, hanem – a krónika szavai szerint – az „égi dicsőségre” pályázott, de hosszas rábeszélésére végül elfogadta a koronát. Bár ő volt az első magyar király, aki hódító külpolitikát folytatott, az uralkodása során nem csak hadvezéri érdemeket szerzett: három törvénykönyvet is megalkotott, melyek egyrészt a keresztény vallás helyzetének megszilárdítására, másrészt a tulajdon védelmére törekedtek. Szent László legendásan szigorú törvényei híven mutatják be a 11. század végi magyar társadalom helyzetét, ahol az anyagi szempontok szerinti rétegződés már lassan végbement, így a magántulajdon tisztelete rendkívül fontossá vált. Szent László az uralkodása során egyszerre lépett fel a keresztény hit és a szuverén Magyarország védelmezőjeként: hogy a görögkeleti egyház pozícióit visszaszorítsa, megalapította a zágربی püspökséget, a kalocsai érsekség központját pedig Bácsba helyezte át. Közben számos szent helyet alapított, melyek közül leghíresebb a Berettyó melletti Szentjobb, valamint a somogyvári Szent Egyed-apátság voltak.

László uralkodása páratlan teljesítménye ellenére mindössze 18 esztendeig tartott, és már 1095-ben, ötvenedik életéve előtt véget ért. A köztiszteletben álló királyt Somogyváron, majd 1113 körül Váradon helyezték végső nyugalomra, sírja később számos csoda színhelye és zarándokhely lett. Kanonizációja után „harcos szent”-ként emlékeztek meg róla, kultusza a lovagi eszmény Anjou-kori hódításával pedig tovább szárnyalta alakját. Mind a mai napig egyik legjelentősebb királyunkként tartjuk őt számon, emléket számos szobor és intézményév őrzi.

Richeza / Adelajda (1013?-1060?) – lengyel hercegnő, I. Béla felesége, Szt. László király édesanyja.

Sokan úgy vélik (és igazuk van), hogy egy ember életét nagymértékben meghatározzák a gyermekévek, valamint az anyai nevelés, különösen, ha ez vallási nevelést jelent. Egészen biztos, hogy Szt. László király, az édesanyja szerető gondoskodása és a vallásos nevelése nélkül nem lett volna az, aki volt. Nem lett volna olyan determinált, hogy az Isten és az Egyház parancsai szerint alakítsa ki az országát. Nem lett volna olyan bátor és harcos, hogy megvédje a népét, ha nem lett volna erős katolikus hite, amelyet az édesanyja ültetett be a lelkébe, az pedig később úgy bontakozott ki, mint egy gyönyörűsép virág. És a lengyel-magyar hazaszeretetet – habár kevesen említik ezt – szintén otthonról hozta, mint egy szellemi örökséget.

Árpád-házi Szent Kinga (1224-1292) – hercegnő, krakkói és sandomierz-i hercegné, klarissza apáca IV. Béla és Laszkarisz Mária első gyermekeként született. Korán eljegyezték a Piast-házbeli V. Szemérmes Boleszláv lengyel fejedelemmel, akihez tizenöt évesen, 1239-ben feleségül is ment. A házasság jó hatással volt a lengyel-magyar kapcsolatokra. Szüzességi fogadalma hatására Boleszláv is örök tisztaságot fogadott (ún. Szent József házasságban éltek, azaz nem éltek házáséletet, így mindketten megőrizték a szüzességüket). Kinga teljes hozományával hozzájárult a tatárok elleni védelemhez, akik ennek ellenére 1241-ben végig dúlták is; a fejedelmi pár előbb a szepességi Podolinba majd a Dunajaeц bal partján álló Czorsztyн várába menekült.

A tatárjárás után, 1249-ben hazalátogatott Magyarországra, és az apjától kapott bányászokkal 1251-ben megnyitatta a wieliczka-i sóbányát. Férje 1257-ben neki adományozta a Szandec nevű területet. Kinga 1280-ban klarissza kolostort alapított Ószandecben, más helyeken kórházakat, templomokat és kolostorokat építtetett. Kinga és Boleszláv buzgósága elősegítette Szent Szaniszló boldoggá avatását, melyre 1253-ban került sor. A férje 1279-ben elhunyt. Kinga ekkor klarissza apácaként az általa alapított ószandeci kolostorba vonult a hűgával, a korábban megözvegyült Jolánnal együtt. 1284-ben a kolostor főnöknőjévé választották. Ott hunyt el 1292-ben. 1690-ben VIII. Sándor pápa boldoggá avatta, öt évvel később pedig XII. Ince pápa Lengyelország egyik védőszentjévé tette. 1999. június 16-án avatta szentté II. János Pál pápa.

Boldog Jolán (1244-1298) – Árpád-házi hercegnő, Nagy-lengyel hercegné, klarissza apáca

Árpád-házi Jolán (vagy lengyelül Jolenta Węgierska; 1244 – 1298), az Árpád-házból származó hercegnő, klarissza apáca, aki 1827-es boldoggá avatását követően Boldog Jolán (lengyelül: Błogosławiona Jolenta) néven ismeretes. Jolán IV. Béla magyar király és Laszkarisz Mária királyné leánya volt, aki Jámbor Boleszlávval kötött házassága révén kaliszi és gnieźnói hercegné is volt. Közvetlen családtagjai között további boldogok és szentek is voltak, nagynénje volt Szent Erzsébet, leánytestvérei pedig Szent Kinga, Boldog Konstancia és Szent Margit voltak. Férje 1279-ben bekövetkezett halálát követően Jolán szétesztotta vagyonát az Egyház és rokonai között, majd az ekkora már szintén özvegy testvérel, Kingával az ószandeci klarissza kolostorba vonult. Mikor 1292-ben meghalt Kinga testvére is, Jolán átköltözött a férje által alapított gnieźnói kolostorba és annak apátnője lett, majd nem sokkal később, 1298. június 11-én ő maga is meghalt. A kolostor kápolnájában temették el, majd az ott történt gyógyulások miatt avatták boldoggá.

Kingával ellentétben ő maga kevésbé ismert a magyarok körében, pedig az élettörténete valóban dicséretre méltó. Jolán férje a Piast-házból származó Jámbor Boleszláv, Nagy-Lengyelország, valamint Kalisz és Gnieźó hercege volt. Boldog házasságukból összesen három leánygyermek született, köztük (Jadwiga) egy későbbi lengyel királyné is, aki Łokietek Lokietek Erzsébet magyar királyné (Károly Róbert magyar király feleségének) édesanyja volt, ezáltal Jolán volt Nagy Lajos magyar király anyai dédanyja. A képeken boldog Jolánt gyerekekkel körülvéve szokták mutatni – ez azért van

így, mert ő nem csak a saját három leánya édesanyja volt, hanem további öt gyermek nevelőanyja lett, miután a sógora, Przemysl herceg elhunyt, és a gyermekei árván maradtak.

Anjou Szent Hedvig (1374-1399) – Nagy Lajos lengyel-magyar király leánya, Jagello Władysław felesége, Lengyelország királynője.

Anjou Hedvig (lengyelül Jadwiga Andegaweńska) 1374. február 18. – 1399), Anjou-házból származó magyar királyi hercegnő, I. Lajos magyar király és Kotromanic Erzsébet királyné leánya, aki apja 1382-es halálát követően Lengyelország királynője volt 1399-ben bekövetkezett haláláig. A római katolikus Egyház 1997-ben szentté avatta, azóta Szent Hedvig néven is ismeretes. Hitvesétől, Jagelló Ulászló litván nagyfejedelemtől (a későbbi lengyel király) született egyetlen gyermeke Erzsébet Bonifácia királyi hercegnő születését követően hunyt el gyermekágyi lázban. Halála nem csak az Anjou-ház magyar királyi ágának, hanem az Árpád-ház leányági kihalását is jelentette.

Hedviget eredetileg Habsburg Vilmos osztrák herceggel jegyezték el még négyévesen, mielőtt Ulászlóhoz ment feleségül. A lengyelek azonban nem akarták, hogy Habsburg Vilmos legyen a királyuk, ezért elűzték. Az országot fenyegette keletről a pogány litvánok serege, így kapóra jött, amikor fejedelmük, Jagelló Ulászló 1385-ben házasságkötési ajánlattal jelentkezett Hedvig udvarában, ami persze feltételezte ő és népe áttérését a keresztény hitre. Hedvig ebben Isten akaratát látta, s beleegyezett az új házasságba azzal a feltétellel, hogy a Szentszék kimondja Vilmossal kötött házassága érvénytelenségét. Ez meg is történt, IX Bonifác pápa, elfogadta a felkérést a királyi pártól.

Szent Hedvig lett a litvánok keresztény hitre térítésének igazi pártfogója, aki az üdvöt és a kegyelmet hangsúlyozta férje meglehetősen világias, erőszakos módszereivel szemben. Ő szorgalmazta, hogy a még zavargó, áttérni nem akaróknak ne vegyék el a jószágaikat, hangsúlyozva, hogy: „Ha vissza is adtuk javaikat, ki fogja visszaadni elsírt könnyeiket?” Szorgalmazta a meggyőzés elvét a kereszteléseknél, illetve a litván papság kiművelését. Prágában 1397-ben kollégiumot alapított litván teológusok számára, Krakkóban noviciátust is alapított, ahol elérte a teológiai fakultás megindítását a pápától. Biecz városában kórházat építtetett. Szentség hírében halt meg 1399-ben, s közeli szentté avatását a lengyelek annyira biztosra vették, hogy a krakkói Waweli székesegyház oltára alá temették (nem pedig a kriptába, ahová a királyi főket szokták temetni). Bár a kanonizáció még sokáig váratott magára, mégis töretlen volt Jadwiga tisztelete, s mindenhol szentek társaságában, szentként ábrázolták. Szentté azonban csak az első lengyel pápa, II. János Pál avatta 1997. június 8-án.

Magyar pálos szerzetesek Lengyelországban

A magyar alapítású Pálos remete jellegű szerzetesrendet Boldog Özséb esztergomi kanonok alapította, amikor 1250-ben egyesítette a Patacs-hegyi és a pilisi remetéket.

A XIV. században terjedt el a rend Lengyelországban is. Itt Nagy Lajos rokona, Opuliai László herceg alapította 1382-ben az első pálos kolostort Czesztochowában. Egy szép legenda szerint az oroszországi Belez várában őrizték a Boldogságos Szűznek Szent Lukács festette képét. László herceg, féltvén a tatároktól ezt a drága kincset, a hazájába akarta vinni, Oppelnbe. Nem tudott azonban Czesztochowán, ahol megszállt, túljutni vele, mert a képet semmiféle erő sem tudta onnan elmozdítani. Ebben, valamint éjszakai álmában csodás égi jelet látott, amelynek hatására itt építtetett kolostort. Ennek a kolostornak a jelentősége folytonosan nőtt a rend életében. És hogy milyen óriási ennek a szent helynek a jelentősége, mi sem mutatja jobban, mint az a 1655. évi svéd invázió (ún. II. északi háború, amit a lengyelek „özönvíznek” neveznek), ahol az addig legyőzhetetlen svéd hadierők - amelyek gyakorlatilag megsemmisítettek minden ellenállást - éppen itt, a czesztochowi pálos kolostornál, a többszörös túlerő léteére először szenvedtek kudarcot. A lengyelek úgy vélték, hogy a kegyhelyet maga Szűz Mária védte meg reménytelen helyzetében, s ez bizonyoság, hogy Isten minden vereség ellenére Lengyelországot győzelemre fogja vezetni a háborúban. A második északi háború még sokáig húzódott, és végül a lengyelek felszabadították hazájukat, az özönvíz elmúlt. Ezt követően a lengyel király, II. János Kázmér Lwówban a siker záróakkordjaként felajánlotta országát a Szent Szűznek, akárcsak 1038-ban Szent István Magyarországot.

Czesztochowi pálos kolostor

Összefoglaló

Ebben a rövid előadásomban csupán jelzésértékkel tettem említést a közös lengyel-magyar történelmi személyekről, mert maga a téma sokkal terjedelmesebb, mint gondolnánk. Azonban ezzel azt akartam kihangsúlyozni, hogy a két baráti nemzet államisága történetének legkorábbi szakaszai mennyi hasonlóságot, sőt vérbeli rokonságot és párhuzamot mutatnak egymással.

Itt azonban egy olyan kérdés is felmerül: hogyan tudunk méríteni ebből a pozitív történelmi tapasztalatból a mostani nehéz helyzetben, amikor a világ érezhetően egy nagy változás előtt áll, és pillanatnyilag minden egyes állam csak a saját belső gondjait próbálja megoldani? Hogyan tudjuk megmenteni – mi, magyarok és lengyelek - a keresztény civilizációt és annak értékeit a jövő generációinak, ha Európa jelenleg nem ezt tartja a legfontosabb feladatnak? Hogyan tudunk fellépni a manapság előre törő ultraliberális, sőt, kommunista ideológiákkal szemben?

A kérdés nyitott – azonban nem lennénk bölcsek, ha nem tanulnánk a múlt eseményeiből. Lehet, hogy pont a történelmi sorsközösségünk adhat irányt a helyes válaszhoz ezekre a kérdésekre.

Azt sohasem felejtjük el, hogy akármilyen tragikus eseményeket kellett már átélnie a két nemzetünknek, mégis mindkét ország nagyon büszke lehet arra, amit tett az európai civilizáció építése terén, és ennek védelmében is. A két ország nagy volt - de ez a nagyság elsősorban nem is fizikai terjedelemben fejeződik ki, hanem inkább az állami struktúrában, az uralkodói bölcsességben és érdemekben. Mindenekelőtt azonban a nemzet erkölcsi erejében. Ezt a nagyságot meg kell őrizni a jövőnek, még akkor is, ha ez lehetetlennek tűnik a mai zűrés világban.

Ehhez kérjük a Szt. István és a közös lengyel-magyar szentek közbenjárását.

FORRÁSOK:

Wikipédia

múlt-kor.hu (online történelmi magazin)

pch24.pl (Polonia Christiana online magazin)

mek.hu (Országos Széchényi Könyvtár elektronikus gyűjteménye)

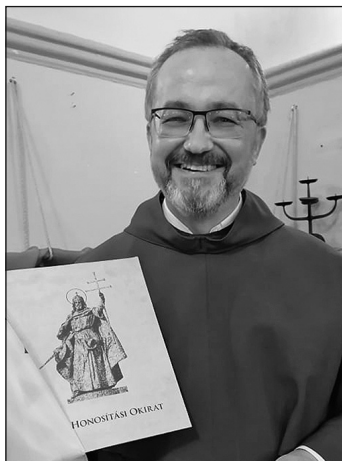
gyorisalon.hu (Győr könyvtárának online kulturális magazinja)

Bogdan atya, Isten veled!

Bogdan Adamczyk, a Szeged-Felsővárosi Szent Miklós Minorita templom plébánosa és rendházfőnöke, miskolci Pro Urbe-díjas, életének 56. és szerzetesi papságának 27. évében 2021. április 9-én az Örökkévalóságba költözött.

„...Április hatodikán megérkezett a Mártírok és embermentők című konferencia előadásából készített kötet korrektúrája, benne Bogdan Adamczyk OFM Conv PhD előadásával. Úgy éreztem, itt a jel, Bogdan meggyógyul. Lesz csodás gyógyulás!... Hiszen csodára várunk a XVIII. századi magyar, és a XX. századi lengyel minorita szerzetes boldoggá avatásához. A két szakrális nemzetállam közös ünnepéhez: a hitvalló és a mártír oltárra emeléséhez hiányzik a csoda. Hinni kezdtem, hogy itt a pillanat. Kelemen Didák és Wojciech Topoliński megmentik élettrajzírójukat. Az Isteni Irgalmasság kilencedet érte felajánlva imádkoztam és bíztam akkor is, amikor 7-én jöttek a telefonok és sms üzenetek azoktól, akikkel bár csak virtuálisan, de körül álltuk, és virrasztottunk betegágya mellett: délben az, hogy „már csak percek vannak...”, majd este a következő: „Még él! Dobog a szíve!”... A szegedi kórház orvosai és ápolói heroikus küzdelmet vívtak életéért. Velük küzdött a rövid, mindössze 56 évnyi életében már sok-sok testi és lelki szenvedést elviselt nagy harcos, Bogdan atya is. Remény volt a lelkemben a teljes reménytelenség közben... Ám az Úr másként döntött. Hazahívta... Lehet, hogy ezzel Didák és Wojciech atyák azt jelzik, hogy az Égi Hazában a magyar, a lengyel, és a március 4-től a magyar-lengyel kettős állampolgár Bogdan együtt erősebb közbenjárói lesznek Közép-Európának...” – írta a szerzetessel munkatársi és baráti viszonyt ápoló Dobos Marianne.

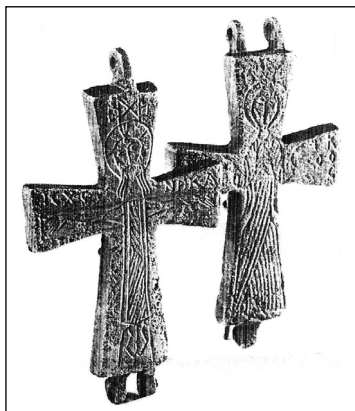
Rendtársa, Paweł Cebula így méltatta Bogdan atya rövidre szabott, mégis tevékeny életét, áldásos papi szolgálatát: „Mint minorita családja, hálát adunk Istennek Bogdan testvérünk ajándékáért, az egész, kegyelmekben gazdag életéért és odaadó, hűséges szolgálatáért! Húsvét nyolcadában, az Isteni Irgalmasság kilencedének 8. napján az Úr magához hívta őt, aki az Isteni Irgalmasságnak nagy tisztelője és apostola volt itt a földön. Most hadd magasztalja a Mennyei Atya Házában az irgalmas Szeretetet, mint az, aki végig bízott Isten ígérésében és kivonult szülőföldjéről! Kívánsága szerint teste itt, magyar földön marad, a miskolci minorita templom kriptájában.” *(Képünkön: Bogdan atya büszkén tartja kezében a magyar állampolgárságát tanúsító honosítási okiratot.)*

SZARKA JÁNOS

Tarnaszentmária Árpád-kori templomának egyháztörténeti háttere

Szent II. János Pál pápa hangsúlyozta, hogy az Egyház két tüdővel lélegzik, a keleti- és a nyugati tüdővel, a görög és a latin szertartás liturgiájával („Orientalium lumen”). A Tarna mentén a magyar katolikus egyház elmúlt évezredében ez a két tüdővel való lélegzés, ha nem is egy időben, de egymást váltva érvényesült. Amíg az Árpád-korban a görög szertartás, később a latin rítus és liturgia szentelte meg ennek a területnek a népét.

Bizánci ereklyetartó mellkereszt
görög felirattal, a 10. századból.
Kabar szálláshelyen, a miskolci
repülőtéren ásták ki.
(Miskolc, Hermann O. Múzeum)

Szarka János

Közismert, hogy a magyarok keresztény hitre térítése két irányból történt: előbb Bizánc,¹ majd pedig Nyugat felől. A keleti térítés hatását tükrözi aTarna mente legkorábbi Árpád-kori centrális térszerkezetű temploma: a tarnaszentmáriai.

A korai magyarországi görög térítés vázlatos áttekintése

A frank hegemonia idején, a salzburgi érsek joghatósága alatt (840-867) Pannónia területén 31 latin szertartású templomot szenteltek fel. Cirill és Metód IX. századi eredményes térítése következtében² – Pilgrim passai püspök szerint – Metód pannon-morva érsekségének joghatósága

¹ A bizánci térítéstárgyi bizonyítékai: a IX-XIV. századi bizánci sirmelléklet-keresztek (Eddig 129 db.-ot találtak Magyarországon. Sokat a kabar szálláshelyeken.); a görög kolostorok és a bennük működő „műhímző műhely” (Veszprémvölgy), „kereszt öntőműhelyek” (Szekszárd), bronzművesség (kalocsai típusú bizánci körmeneti keresztek); a centrális és rotunda típusú templomok a IX-XIII. századból (legalább 169-et tártak fel eddig); a három görög koronánk (Monomachosz korona: 1046. Szentkorona: 1074, és III. László, gyermek király 1205-ös filigrán gyermek koronája. – A koronaküldés eleve joghatósági kapcsolatot is feltételez.), stb.

² A görög Metód ugyan a római pátriárka alá tartozó terület, Róma által kinevezett érseke, de a Hiszekegyet „filioque” nélkül mondja. Bár Aranyszájú Szt. J. Liturgiáját is lefordították ószlávra, de mégis egy közbülső (a keletiek és nyugatiak által is ismert, de kevésbé használt) ún. „Szt. Péter liturgiát” vezettek be a szlávok között. Stb.

alá hét püspökség tartozott. Szávaszentdemeter volt a székhelye. Kovács Béla írja: Metód halálakor már mintegy 200 szláv liturgiát követő pap működött e területen.³ Templomaik száma legalább ennyi, de akár a többszöröse is lehetett! – A honfoglalás előtt az összes német-római birodalmi származású latin rítusú pap elhagyta az ország területét.⁴

A honfoglalás-kori sírokból nem egy olyan tárgy került elő, amely már a bizánci keresztény műveltség tanúja: pl. egy pilini ezüstgomb görög felirata (magyarul: „Uram segítsd meg Jánost, ámen.”).⁵

„896-973 között a magyarság hozzáférhetetlen a nyugati térítés számára.”⁶ A bizánci térítés viszont utat talál őseinkhez, és jelentős gyümölcsöket terem. Tudatos, felülről jövő bizánci térítésről van szó a főmértóságok között.

A kezdeti görög térítést Árpád-házi hercegekhez és főmértóságokhoz kötjük:⁷ 945–948 táján Bulcsú⁸ és Tormás⁹ herceg (=„Termacsu”, Árpád unokája), majd 953-ban Zombor-Gyula,¹⁰ törzsfő és feltehetőleg ugyancsak egy Árpád-házi herceg¹¹ keresztelkedett meg Konstantinápolyban, magával hozva Hierotheosz püspököt. Györffy szerint az erdélyi gyula marosi partvonalán; Ajtony birtokán; Fajsz, illetve Taksony fejedelem partvonalán, Tormás herceg szállásterületén,¹² a Tisza jobb partját birtokló Ond-utódok partvonalán, és Bulcsú harka dunántúli birtokain folyt görög térítés.¹³

³ Kovács Béla „Az egri egyházmegye története 1596-ig” Eger, 1987, 15. o.

⁴ Bozsóky Pál Gerő „Magyarok útja a pogányságból a kereszténységig” Szeged, 2000. 139-140. o.

⁵ Moravcsik Gyula Görög nyelvű monostorok Sz. István korában – In: SzIE. 228-229. o.

⁶ Gutheil Jenő (káptalani levéltáros.) „Az Árpád-kori Veszprém” Veszprém, 1977. 147. o.

⁷ Györffy György „István király és műve” Budapest. (1977) 1983 (Második kiadás). 47-48. o. +Dr. Pirigy István „A magyarországi görög katolikusok története” Nyíregyháza 1990. I. kötet. 19-20.

⁸ Vérbulcsú főleg Balaton környékén birtokos. Egész Kolon megye, vagyis a későbbi Zala vármegye, és Veszprém-Somogy- egy része és birtokához tartozott. In „Szent István Emlékkönyv”. Reprint. Gyűjteményes kötet. Bp. 1988. 181–182. o.

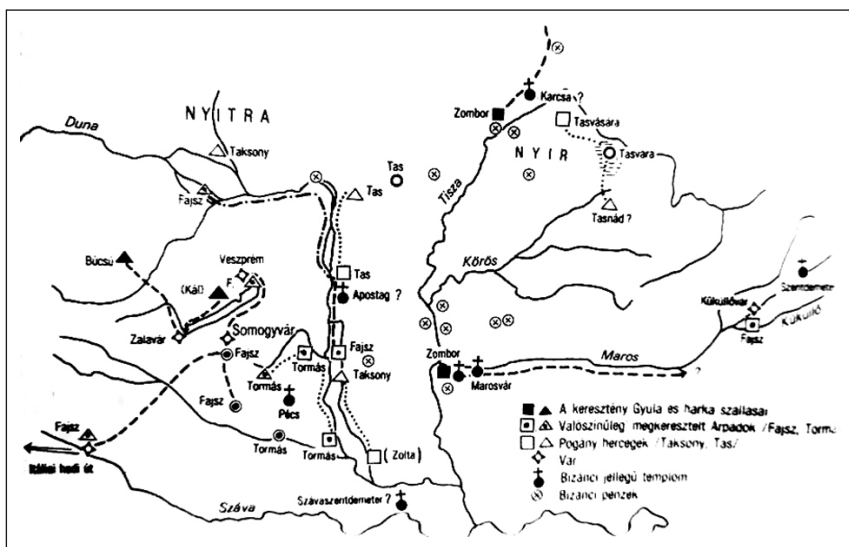
⁹ VII. Konstantinos Porphyrogenetos (945-959) császár így emlékezik meg erről az eseményről a „De administrando imperio” című művében: „Tudnivaló, hogy Teveli meghalt, és az ő fia Termacsu, a mi barátunk, aki nem rég jött fel (ti. Konstantinápolyba) Bulcsúval, Turkia harmadik fejedelmével és karchájával.” A X. századi források alapján dolgozó görög krónikáírók beszámolnak ugyanerről: a XI. századi Joannes Skylitzes munkája; az ő tudósítását átvette az ugyancsak XI. századi Georgios Kendros krónikája és a XII. századi Joannes Zonaras világkrónikája. Ezek hitelességét alátámasztják az óorosz és egyéb források adatai. A görög források tartalma az alábbi: „A türkök (=magyarok) mindaddig dúlták a rómaiak (bizánciak) területeit, amíg vezérük, Bulcsu, Konstantinápolyba nem jött, s ott fel nem vette a keresztiséget. Maga Konstantinos császár lett a keresztapja, aki patrícius rangra emelve és gazdagon megajándékozva bocsátotta őt vissza hazájában. Nem sokkal utóbb a császári városba jött Gyula is, szintén a türkök fejedelme, ő is megkeresztelkedett, s ugyanazon jótéteményekben és megtisztelésekben részesült. Ő magával vitt egy jámborságáról híres szerzetest, Hierotheost, akit Theophilaktos pátriárka Turkia (Magyarország) püspökkévé szentelt, s aki odaérkezve, sokakat kivezetett a barbárság tévelygéséből. Gyula – írja továbbá Skylitzes – hű maradt hitéhez, nem támadta többé a birodalmat. Nem így Bulcsu, aki megszegvén az Istennel kötött szövetséget, népével többször a rómaiak (bizánciak) ellen ment, s midőn ugyanezt forralta a frankok ellen is, fogságba került és Ottó császár által fára húzatott.” (Gutheil 1977, 148. o.)

¹⁰ Zombor-Gyula keresztneve „Sztephanosz” lett. Szálláshelyei: Erdély, a Maros és a Bodrog mentén volt.

¹¹ Kovács 1987, 19. o.

¹² A baranyai és a tolnai részeken is. In Györffy 1977, 112. o.

¹³ Györffy 1883, 47. o.

Fajszt fejedelem idejében elindult bizánci misszió¹⁴

Ajtony és Géza fejedelem görög rítus szerint vette fel a keresztiséget.¹⁵

Amikor I. Ottó német császár 973. 03. 23-án Quedlinburgban megrendezte a keresztény uralkodók találkozóját, (miután fia, II. Ottó 972-ben feleségül vette Theophanu görög császárlányt) az uralkodók általában személyesen, vagy fiúk által képviselve jelentek meg. Ellenben alacsonyabb rendű követeket küldött a görög császár, a macedóniai bolgárok, a dél-itáliai beneventoi herceg, és Géza fejedelem (csak 12 főúrból állt a követsége). Géza így akarta érzékeltetni az uralkodókkal, hogy „Magyarország ugyan a keresztény Európa része, de független az idegen hatalmaktól.”¹⁶ Ebben az időben, az 1054. évi egyházszakadás előtt a kereszténység még egynek tudta magát.

1003-ban Querfurti Brúnó is elismerte a magyarok görög rítusát, amikor ezt írta: „Magyarországon Sarolta alatt kezdődött a kereszténység, de pogánysággal vegyült fertőzött vallás, s ez a bágyadt, zűrzavaros kereszténység rosszabb kezdett lenni a barbárságnál... Sarolta az egész országot kezében tartotta és, ami a férjéé volt, ő maga kormányozta.”¹⁷

¹⁴ Györfly 1883, 48. o.

¹⁵ Érszegi Géza „A magyar állam létrejötte, a kereszténység felvétele és megzilárdulása”, In HC Millennium = (Cséfalvay Pál – Maria Antonietta De Angelis „A magyar kereszténység ezer éve Hungariae Christianae Millennium” Gyűjteményes kötet. MKPK.) Budapest. 2001. 27-29. o.

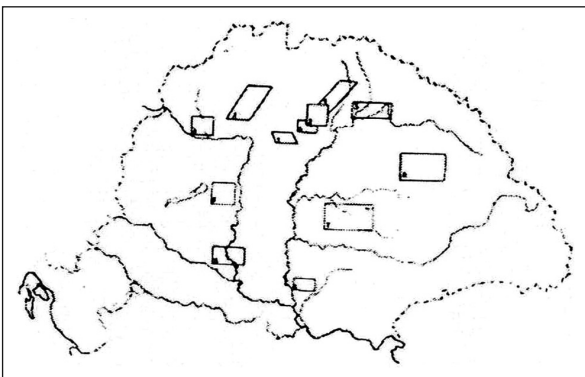
¹⁶ Györfly 1977, 70-71. o.

¹⁷ Franciscus Albinus Gombos: *Catalogus Foncium Hungariae*. I-III. Bp. 1937-38. III. 2297. + Györfly 1977, 61. o. – Érdekesként említsünk meg egyet e kor visszasságai közül; Érszegi Géza írja (Canapariusra és Querfurti Brúnóra hivatkozva), hogy a Géza udvarában is megfordult Adalbertet kétszer is megkeresztelték: egyszer Prágában egy térítő püspök a Vojtech névre, másodszer magdeburgi tanulmányai idején az ottani érsek saját nevére, Adalbertre keresztelte. In HC Millennium Bp. 2001. 29. o.

Helytörténeti adatok Tarnaszentmáriáról:

Tarnaszentmária birtokosairól Anonymus tudósít a Gestában. Azt írja, hogy Aba Sámuel őseinek „Ed és Edumen (kun-kabar) törzsfőknek Árpád vezér Mátra-alján nagy földet adott.” Anonymus nem kabarokat, hanem nagyszámú „kun” népet említ.¹⁸ Kovács Béla szerint Anonymusnál a kun egyenlő a kabarral (vagyis kun-kabar).¹⁹ A kabar magyarokról közismert, hogy jelentős részük már keleti keresztényként érkezett hazánkba. Ezt igazolja: a Párizsi Nemzeti Könyvtár XIV. századi, „1555 A” jelzésű görög kéziratában szerepelő jegyzék, amely felsorolja a konstantinápolyi patriarcha alá tartozó metropolitákat. Köztük szerepel a góthiai Doros metropolitája. Moravcsik szerint püspöki székhelyeinek neve alapján a dórosi metropolita alá tartozó 7 püspökség közül 4 kazár, 1 káliz, 1 alán=jász, 1 onogor, 1 hun püspökség volt. Éppen ezeknek a nemzetiségeknek volt az olvasztótégelye a kabar népelem.²⁰

Török József is Moravcsik állítását erősíti: „... az első keresztény-magyar találkozás... történhetett... a kazárok fővárosának keresztény negyedében.” „...a kazárok, onogurok, alánok között működő, térítő püspökségek révén ismerték a kereszténységet”. „... honalapítás küszöbéhez érkezett magyarság és a hozzá csatlakozott rokon népfajok (NB: kabarok) között voltak keresztény hitűek, vagy legalábbis megkereszteltek szép szám-

Kabar vezérek szállásterületei Anonymus szerint
(Kovács B. térképe)

¹⁸ Györffy György „Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza.” I. kötet, Budapest. 1963 – 1998. 415. o.

¹⁹ Anonymus Gestája szerint a 7 kun-kabar vezér által elfoglalt területek az alábbiak:

1, Ketel, illetve fia Alaptohma Sárospatakon, illetve Komárom táján. (Tarcal vitéz Tarcal hegy környékén.)

2-3, Ed és Edömen (és az unoka: Pata) Abaúj megyében és Mátra alján;

4, Böngrés és fia Bors, illetve a tőle származó Miskolc nemzetség, Miskolctól a Boldva folyása mellett fekvő területen, illetve nagyjából a Garam völgyében;

5, Öcsád és fia Örsúr Sály és Kács környékén;

6, Vajta Tolna megye déli része és a Tisza – Duna – Temes zugában;

7, EteBarany megyében telepedett meg. (Kovács Béla „Kabarok és palócok” In EMÉ 1969, 161-162. o.)

Anonymus szerint Árpádék a bihari részeken is a kabarokhoz sorolható népelemeket találtak. (Györffy I, 571–572. o.) – „Anonymus szerint Biharvárad, s a hozzátartozó ország a Tiszántúlon Ménmarót vezér (dux) uralma alatt állott, akinek szíve bolgár, ura a görög császár, népe pedig kazár volt. Továbbá Györffy szerint „A székelyek lehettek a három kabar törzs egyike.” Györffy minden kabarok által megszállt területet a későbbi dukátus részének tartott. (Györffy I, 42. o. és III. 308. o.)

²⁰ Moravcsik Gy. „A honfoglalás előtti magyarság és kereszténység” In SZIE, 71-77. o.

ban, a sírokból előkerült kereszték, és a nagyszentmiklósi kincs keresztény jegyei alapján...”²¹

Szent István az egyházszerzés idején, Magyarországon két érsekséget hozott létre. Az egyiket a latin szertartásúak számára; főként a Dunántúlra kiterjedő joghatósággal, Esztergom székhellyel. A másikat a görög szertartásúak részére Kalocsa székhellyel; főként a dukátus területén élő kabar magyarok, illetve az új hazában bekövetkezett bizánci térítés hatására a keleti rítusban megkeresztelkedett magyarok számára. Így érthető, hogy pl. Dezső kalocsai érsek két – elvileg Esztergom joghatósági körébe tartozó – kabarok lakta területen is, mint illetékes szolgált. Az első esetben 1067-ben az egri egyházmegyei Százdron, az Aba Sámuel fia, Péter herceg által alapított monostor felszentelésénél, Jeromos és Alexius – jellemzően görög nevű – püspökök jelenlétében, amikor Salamon király tizedmentességet is adott a monostornak.²² A másik esetben 1076 karácsonyán a pécsi egyházmegyei szekszárdi monostorban (Vojta, kabar vezér szálláshelyén) – I. Géza király kérésére és jelenlétében – ugyancsak Dezső kalocsai érsek celebrálja az ünnepi Szentliturgiát!²³ A harmadik adat is árulkodik a kabarok görög rítusáról: Komárom megyében fekszik Ketel, kabar vezér 24 faluból álló birtoka. E faluk védőszentjei is mind görög rítushoz köthetők;²⁴ illetve e megyében – Álmos herceg (a Vazul-fiak leszármazottja) által alapított – dömösi monostor prépostja is 1138-ban egy kabarokra jellemző zsidó nevű Saul, 1156-ban pedig a görög nevű Makariosz volt.²⁵ A prépostság altemplomát helyreállították. Megtalálták az eredeti pillérfőt. Ennek alapján a bizánciakra jellemző oktagonális pillérek tartják az altemplomot! – Stb.²⁶

²¹ Török József „A magyar egyház évezrede” Bp., 2000, 15-16.o. (Vö.: Dr. Szarka János „A rotunda öröksége-2” Miskolc, 2010, 44-52. o.) – Szabó János Győző is a bizánci kórhöz tartozónak tartja a Mátra-alján fennmaradt X-XI. századi építészeti emlékeket: „A XI. században már fennálló egyházi létesítmények egész soráról tudunk, éppen ebben a területszávon. Egertől nyugatra a Tarna mentén Feldebrő és Tarnaszentmária; továbbá a Tárnóca mentén Kisdána temploma; majd Abasár nemzeti monostora, Gyöngyöspata főesperesi temploma, a Zagyvánál a pázsztó ibazilita monostor. Mindezek, vagy régészeti-művészettörténeti bizonyítékokkal keltezhetők ilyen korai időkre, vagy történeti forrásokból lehet erre következtetnünk.” (Szabó János Győző „Heves megye népvándorlás kori történetének néhány kérdése” In „A Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremitani Társulat 1969. évi vándorgyűlésének régészeti és középkori magyar Történeti előadásai” Eger. 35. o.) – Kovács Béla véleménye: „Területünkön (NB: a Tarna mentén is) tehát olyan egyházi építészeti emlékeket találunk, amelyek az itt letelepült népesség bizánci rítusú kereszténységére vallanak... Nem tételezhetünk fel mást, mint a honfoglalás előtt megismert bizánci kereszténységnek a kabarok között továbbélő emlékét... Eger környékén Aba Sámuel szállásterülete volt és ez magyarázza nemcsak a püspöki székhely helyének kiválasztását, hanem a görög patrocíniumok meglétét is. Szent Demeter patrocíniumot találunk Domoszlón, amely Feldebrőtől sincs távol és Pélyen, melynek lakosai gyepűvédő szolgálatot láthattak el. Allításukat támasztja alá a Berettyóújfalú batárában, Andaháza pusztán feltárt és kétségelennül a bizánci rítus előírásai szerint épített templom, amelyet az elpusztult Szentdemeter falu templomának határoztak meg. Közéleben voltak a már ugyancsak elpusztult Szentkozma és Szentmiklós falvak is.” (Kovács Béla „Kabarok és palócok” In EMÉ, 1969. 166-167. o.)

²² Koszta László A kalocsai érseki tartomány kialakulása” Pécs 2013. 40. o. 168. láb.

²³ Koszta 2013, 46. o.

²⁴ Szarka 2010, 49.

²⁵ Koszta 2013. 108-109. o. 453. láb.

²⁶ Bár Koszta László szerint „a régiókban sem a latin, sem a bizánci kereszténységhez tartozó területen nem alakult ki az egyházszerzés idején két érsekség, mégis „Gallus Anonymus egy megjegyzése nyomán (Nb.:

Szabó J. Győző és Kárpáti János szerint az egri völgy *Balaton községtől a Tiszáig, Tiszavalkig* már Géza és Sarolta idejében fejedelmi, majd királyi tulajdonban volt. Ezt igazolja Sarudon (Sarolta nevéből képezve) a korai temető²⁷ és templom²⁸ megléte. Aba Sámuel házassága révén, – *aki Sarolta lányát vette feleségül* – a kabar Aba és a királyi család birtokai is összefonódtak. Természetesen a lelki vonal is összeért. A Bizáncból érkező Hierotheosz által nevelt Sarolta leánya, és a Kazáriából érkező kabar keresztényeket képviselő Aba Sámuel vallási gyökerei felerősítették egymást. Így érthető, hogy az elsők között ezen a területen, a Mátra-alján lett eredményes a görög térítés²⁹ és itt épültek tartós anyagból az első korai kőtemplomok. A kabar urak szálláshelyein a X-XI.

illetve a kislengyel Dzierzwa-krónikája alapján) felvetették Lengyelországban egy a Gniezno mellett működő másik érsekség létét.” (Kosztza 2013. 71-72. o. 313. láb.) Tehát, mint a magyaroknál, úgy párhuzamban a lengyeleknél is két érsekség jött létre az egyházszervezés idején. Ennek lehetséges oka, hogy a Gnieznoi Érsekség a latin szertartásúakat, a Krakói Érsekség pedig Cirill-Metód papjainak térítéseként létrejött, ósláv nyelvű liturgiát végző ún. „vislánokat” szolgálhatta! (Vö.: Kozák K. „Közép-Európa centrális templomai” id. mű 115-119. o. és kiemelten a 20. és 22. láb.) – Az 1215-ös IV. lateráni zsinatig a közép-európai országok püspökei: Cseh-, Magyar-, Lengyelországból a korábbi pápai zsinatokon nem képviseltették magukat. (Hubert Jedín „A zsinatok története” Budapest. 1998. 53. o.) Ezen egyházak Rómától való távolságtartása minimum kettős kötődésre (keleti és nyugati) utal! – Rómában az ezredfordulón a kettős titulusú aventinusi görög kolostor bazilika és bencés szerzetesek közös otthona volt. A szentistváni egyházszervezet nyugatról érkezett első püspökei egy ideig szinte mind éltek ebben a közös kolostorban. Adalbert három évig volt e kolostor szerzetese. Az általa alapított hármastitulusú, Prága melletti brewnov-i, és a pannonhalmi kolostor. (Szarka 2010, 25.) illetve a pécsváradi- is követte az aventinuszi hagyományokat, vagyis mindkét rítus közös kolostoraként működött. A Gellért püspökkel Csanádra érkező 4 pannonhalmi szerzetes legalább fele szintén görög rítusú lehetett, miként maga Gellért püspök is. Gellért, az itáliai Bári közeli görög helységből, Rozarióból származott, illetve velencei szerzetes volt. Mindkét helység, nem csak a görög nyelvtudását, hanem görög rítusát is valószínűsíti. – Kalocsa első érsekének görög neve is árukkodó! Anasztáz-Arsiknak a nevében az „Arsik” nem személynév, hanem méltóságnev. Györffy szerint (Györffy 1983. id. mű 182. o.) a morva-szlovák és a „kaj-horvát” (=észak horvát) nyelvjárásban a megfelelője a jarsik, ersik alak, a magyarban tovább módosulva „Érsek” lett. Metódnak, a pannon-morva érsekség első főpapjának a székhelye Szávaasztendemeter (=Szirmium) volt, és Nyitráról előzőtt tanítványai a honfoglalás korában a Duna-Tisza közén is folytattak missziós munkát. Ennek bizonyítékai a magyar nyelv egyházi jellegű korai szláv jövevényszavai: a kereszt, keresztény, pap, barát, apáca, oltár, szolozsma, malaszt, szent, karácsony, bérnál, zárándokol stb.; valamint a Kalocsáig felhúzó sok szláv helységnév. (Szabó J. Gy. 1978-1979.) illetve még azon túl is. (Pl. Feldebrő neve, amely a szláv **debra** „üreg; vízmósásos mélyedés, -völgy” szóból eredeztethető.) Kalocsa első érseke, ilyen közvetítéssel öröklí meg Metód méltóságnevét, és lesz ún. „Anasztáz-Arsik”, magyarul „Anasztáz Érsek”! Anasztáz görög neve, ugyanakkor a Kalocsai Érsekség görög rítusát is megerősíti. Az is érdekes, hogy Anasztáz-Arsik”-ot 1007-ben a frankfurti zsinaton, és 1012-ben a bambergi székesegyház felszentelésekor is ugyanúgy „Ungarorum archiepiscopus”-ként, vagyis a magyarok érsekéként nevezik meg, mint 1050/1051-ben, – az egyházszakadás előtt 4 évvel – György kalocsai érseket is: „Georgio Colocensis ecclesio Ungarorum archiepiscopo”-ként! (Kosztza 2013. 63. és 68. o.– Nb.: Úgy tűnik, mintha ebben a korban a kalocsai érsek lett volna az összes magyarok vezető érseke!) – Egyébként a görög szertartású magyarok történetük folyamán egységben éltek Rómával! 1054-ig, sőt Kálmán király idejéig egyenrangúak a latin szertartásúakkal. Az 1100-as évektől 1215-ig már érdeklentétek támadtak a két érsekség között. Azután pedig Róma mostoha gyermekeiként, az inkvizíció által kontrol alatt tartva, elnyomott helyzetbe kerültek. (Vö.: Szarka 2010, 168.)

²⁷ Szabó J. Győző: „Árpád-kori telep és temetője Sarud határában” IV. In Egeri Múzeum Évkönyve, 1978-1979.

²⁸ Reg. Árp. II. 121.: „Saruldeghaz”

²⁹ Szabó J. Győző: „Árpád-kori telep és temetője Sarud határában” IV. In Egeri Múzeum Évkönyve, 1978-1979 (XVI-XVII.) 104-105. o. + Kárpáti János „Az egri püspökvár” Eger, 2016, 16-24. o. + Lásd: Lehoczky Alfréd „Hétszáz év a Bükk és a Tisza táján” Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc 2000.

században elkészült centrális várkapolnák másutt is a kabarok bizánci kereszténységéről vallanak.³⁰

Kozák Károly írja: „a gyulafehérvári rotunda után a tarnaszentmáriai templomot tarjuk a legkorábbi centrális templomunknak.”³¹ A X. század utolsó harmadában épült, és hazánkban ez a legrégebb ma is működő temploma. Több szakembernek az a véleménye, hogy Géza fejedelem testvére, Mihály herceg építette, akiről Győrffy azt állítja, hogy bizánci, vagy bolgár felesége volt. Mások szerint az Abák nemzetsége építette. Mindenesetre az építető, Géza fejedelem quedlinburgi követeinek egyike lehetett, mert előképét a quedlinburgi Szent Szervác templom kriptájának téralkotásában keresik, melyet bizánci hatásra, Theophanu császárné útmutatása szerint alakítottak ki.³² Major Jenő szerint „Tarnaszentmárián Géza fejedelem egyik lányának, a bolgár cár elűzött feleségének volt az udvarháza, akinek fiát, a bolgár trón örökösét, Deján Péter cárevicset, Szent István unokaöccsét a szomszédos Feldebrőn nevelték a bazilita szerzetesek” 988-tól.³³ A tarnaszentmáriai templom hasonmását ásták ki az 1960-as években Székesfehérváron a Rózsa utcában.³⁴

Templomunk sajátos rítus- és stílusjegyei

Árpád-kori templomaink rítushoz kötésénél segítségünkre lehetnek az ismert templomtitulusok is. Moravcsik Gyula szerint a latin, vagy görög szertartáshoz tartozás megállapításánál „... sokat várhatunk a helynevek és templomi védőszentek neveinek a vizsgálatától... a bizánci... egyháznak megvannak a maga külön speciális szentjei, s így ezeknek helység-, vagy egyháznevekben való előfordulása sokszor már egymaga is útmutatóul szolgálhat.”³⁵

³⁰ Gervers-Molnár Vera „A középkori Magyarország rotundái” Budapest. 1972. 20-21 és 30-31. o.

³¹ Kozák Károly „Közép-Európa centrális templomai (IX-XI. század). In „A Veszprém Megyei Múzeum közleményei” 17. Veszprém. 1985. 138. o. – Kárpáti János az attemplom, vagyis a sírkamrák prototípusát a mai Izraelben, a Jeruzsálem közeli Beat Semes nemrég feltárt 542-re datált templomának attemplomában gondolja megtalálni. Kárpáti János: „Gondolatok a Mátraalján élő kabarok korai keresztény templomairól” (1976-1986)” In „Épített örökségünk gyöngyszemei a Tarna völgyében: Feldebrő, Tarnaszentmária, Verpelét Árpád-kori templomai” Emlékkönyv. (2019-ben Feldebrőn tartott konferencia tanulmányai) Feldebrő, 2020. 2016-217. o.

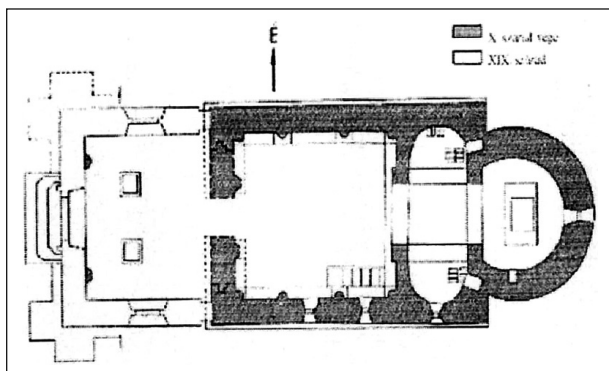
³² Kozák Károly - M. Anda Judit: Tarnaszentmária. Római katolikus templom. TKM Kiskönyvtára. 321. Veszprém.1988. 9-10. o.– A bizánci kapcsolat II. Ottó császárnak 972-ben Theophanu görög hercegnővel kötött házassága révén egyértelműnek tűnik. (Kovács 1987. 164. o. 46. láb.) – Emelt szentélyének az is lehetett a praktikus és kézenfekvő oka, hogy így a szentély alatt könnyebben elhelyezhető lett a sírkápolna.

³³ Kozák Károly - M. Anda Judit: Tarnaszentmária. Római katolikus templom. TKM Kiskönyvtára. 321. Veszprém.1988. 3. o. – Delján Péter édesapja Gavril-Radomír.

³⁴ Győrffy György 1983, 350. o.– Nem véletlen, hogy a székesfehérvári és a tarnaszentmáriai templom alaprajza szinte teljesen megegyezik. Esetleg ugyanaz lehetett a célja Egyiptomi Szent Mária patrónusságának is, vagyis a házasságtörésen ért, vagy azzal vádolt asszonyok számára készíthették. Szilágyi Andor szerint a székesfehérvári a fejedelmi család görög rítusú tagja számára épíltetett magán kápolnának. Tulajdonosaként „felmerült Géza és Sarolta, Géza testvére Mihály, esetleg Vazul. Sőt, még Géza leánya a Boleszlóttól hazaküldött Judit és annak gyermeke Bezprym herceg is, aki később hazájába visszatérve lengyel fejedelem lett 1031-32 között.” (Dr. Szilágyi András „A Kárpát-medence Árpád-kori rotundái és centrális templomai” Budapest, 2008, 162. o.)

³⁵ Moravcsik Gyula „Görög nyelvű monostorok Sz. István korában” In SZLE, 259. o.

A helységek védőszentjeit vizsgálta Mesterházy Károly.³⁶ Összeszámolta a mai Magyarország területén azokat a helységeket, melyek neve a keleti egyházban tisztelt szentekre utal. Összesen háromszáztíz helységet a Kárpát-medence közepén. A szentek között a gyakoriság szempontjából Szent Miklós után második Szent György (100),

A tarnaszentmáriai templom alaprajza

illetve szerepel a Szentkereszt és Egyiptomi Szent Mária is. (Azt is megemlítjük, hogy „A szelepcsényi kódex rituáléinak tanúsága szerint a keleti szenteket a keleti rítus szerint ünnepelték.”³⁷)

A tarnaszentmáriai templom eredeti védőszentjéről Bálint Sándor így vélekedik: „Az a gyanúnk, hogy... Almásszentmária, Bodrogszentmária, Muraszentmária, Tarnaszentmária, Liptószentmária, Szentmária és Somorja helynevek bünbánó (Egyiptomi Szent) Mária elenyészett titulúsának emlékezetét őrzik” – „*Maria Aegyptica Peccatrix* ünnepét legtöbb középkori misekönyvünkben megtaláljuk. Kápolnája állott Székesfehérvárott is, amelyet nyilván vezeklő nők számára alapítottak.”³⁸ „Az új „Sarlós Boldogasszony” titulus csak XIII. századi eredetű! A ferencesek kezdeményezése”³⁹ – írja. (Szerintem, mivel a ferencesek csak a 14. században veszik át a domonkosoktól az inkvizíciós feladatokat – a keleti kapcsolatok kontroll alatt tartását is⁴⁰ – a patrónusváltás ekkor történhetett!)

Az Árpád-korban meglehetősen gyakori volt az Egyiptomi Szent Mária titulus

³⁶ Mesterházy Károly „Adatok a bizánci kereszténység elterjedéséhez Magyarországon” In Debreceni Déri Múzeum 1967. Évkönyve; Debrecen 1970. 145-184.

³⁷ Dr. Szilágyi András „A Kárpát-medence Árpád-kori rotundái és centrális templomai” Budapest, 2008. 122. o.

³⁸ Bálint Sándor „Ünnepi kalendárium I.” április 2. = „Az a gyanúnk, hogy a régi hazánkban szórványosan felbukkanó *Szentmária* helynevek penitenciatartó Mária elenyészett titulúsának emlékezetét őrzik. Ezek: *Almásszentmária* (Santa Maria, Kolozs), *Bodrogszentmária* (Bodrog), *Muraszentmária* (Sveta Maria na Muri), *Tarnaszentmária* (XI. századból származó román templomocskával), *Liptószentmária* (Liptovská Mara), *Szentmária* (Stronka a Sväta Mara, Turóc), *Somorja* (Šamoryn, elhomályosult szóösszetétel).” – Az erdélyi *Remete* (Ramet) görögkeleti román templomban Mária és Zozimus freskója látható a XV. századból: Érsekújvár környékéről került be a pozsonyi Szlovák Nemzeti Galériába egy Egyiptomi Máriát ábrázoló táblakép (1465).” – Tóth Sándor szerint: „Tarnaszentmária, Egyiptomi Szent Mária titulúsának titkára az Arany Legenda vezetett.” „Legenda Aurea”, a középkor legnépszerűbb hagiografiai gyűjteménye, amelyet Jacobus de Voragine XIII. századi itáliai domonkos szerzetes írt. (Tóth Sándor „Hónapok-Csillagok: szentjeink” In „Familia Magazin” / =Az „Új Ember” melléklete/ 2003, áprilisi szám.)

³⁹ Bálint Sándor „Ünnepi kalendárium II.” július 2.

⁴⁰ Fehér M. Jenő írja az inkvizíciós rendről és egyik feladatáról: „Magyar vonatkozásban egész különleges kiemelésük is volt: ellenőrizték királyaink keleti kapcsolatait, amelyek főképp még az Árpád-korban többféle vonatkozásban számottevők voltak.” (Fehér M. Jenő „Középkori magyar inkvizíció” Bp. 1999. 18. o.)

Magyarországon. Például az 1332-1337-es pápai tizedlajstromban, az általam vizsgált alsó-zepléni főesperességről készült rovat 61 falujának templomtitulusai között még mindig 4 Szent Mária található. A következő falvak templomainak volt a patrónusa: Tolcsva (= „Thilthia”), Bekecs (= „Baka”), Rátka (= „Rascha”), Lasztóc (= „Lagatolchoya”). A további patrónusok döntő része is görög kötődésű.⁴¹

Egyiptomi Szent Máriának, mint az aszketizmus hőséne a görög rítusú egyház két liturgikus officiumot ír elő az egyházi év folyamán: nagyböjt ötödik vasárnapján, és április 1-én tartja az emlékeztétét. Továbbá Krétai Szent András nagyböjti bűnbánati nagy kánonjában így kéri közbenjárását a görög szertartásúak: „Bűnbánó Anyánk, Szent Mária imádd az Istent érettünk.” Számomra egyértelmű, hogy a Tarnaszentmária helységnev mögött eredetileg Egyiptomi Szent Mária titulusa állott!

Mivel a tarnaszentmáriai templom Árpád-kori védőszentje Egyiptomi Szent Mária volt. E keleti titulus önmagában is jelzi templomunk bizánci rítushoz való tartozását.

További építészeti érv templomunk bizánci rítushoz kötésénél, hogy négyzetes hajójának szélein kő ülőpadka fut körbe, amely a keleti liturgia elvárásait teljesíti. A hajóhoz csatlakozó három félkörből álló, kelet felé néző triconchás szentélye ugyancsak a görög liturgia elvárásainak akar megfelelni, mégpedig (szír-örmény hatásra) hangsúlyozottan három karéjjal (szentély, prothesis, diakonikon). A hajó déli falában található „fonatos kereszttel díszített kőlap is... keleti (bizánci-kaukázusvidéki) párhuzamokra, hatásokra hívja fel a figyelmünket”.⁴² Valamint a szentélybe vezető – románkorinak meghatározott – emelt kőpadkán látható „hullámvonalas kúszóleveles faragvány is egy késő bizánci keresztelőmedence díszítésével mutat teljes hasonlóságot”.⁴³ Illetve a szentély előtti két oldalon kiépített kőpadok mérete is eltér egymástól.⁴⁴ Ezáltal megjelenik az a kicsi szabálytalanság, melynek magyarázata Egyiptomi Nagy Szent Pachomiuszra vezethető vissza.⁴⁵ A kicsi szabálytalansággal épült templomok magyarázata Egyiptomi Nagy Szent Pachomiusz életrajzában olvasható: „Csak az ördög munkája lehet, ha egy művet a tökéletessége miatt megbámulnak, hiszen tökéleteset csak az Isten alkothat.” A görög (főleg az orosz) templómépítők, hogy ezt a vádat elkerüljék azért többször ejtettek kisebb hibákat munkáikon: a hajó alaprajza rombold, vagy a szentély, a hajó és az előcsarnok tengelyeinek iránya picit eltér, stb.⁴⁶

⁴¹ E rovat 61 egyházközségének leggyakoribb patrónusai: 8 Szent Mihály, 5 Szent Miklós, 5 Boldogságos Szűz, 4 Boldog Mária, 4 Szent Mária, 4 Szt. György, 4 Szentkereszt, stb. (Lásd: Szarka János „A rotunda öröksége-2” Miskolc, 2010, 140. és 143. o. – Vö.: Monumenta Vaticana Hungariae I. sorozat. I. kötet 249-251.o. és 340. 341. o.)

⁴² Kozák Károly - M. Anda Judit: Tarnaszentmária. Római katolikus templom. TKM Kiskönyvtára. 321. Veszprém.1988. 7–8. o. és Dr. Szilágyi András „A Kárpát-medence Árpád-kori rotundái és centrális templomai” Budapest, 2008. 212. o.

⁴³ Kárpáti János: A tarnaszentmáriai templom régészeti kutatásának története és eredményei (1976-1986). In „Épített örökségünk gyöngyszemei a Tarna völgyében: Feldebrő, Tarnaszentmária, Verpelét Árpád-kori templomai” Emlékkönyv. (2019-ben Feldebrőn tartott konferencia tanulmányait tartalmazza.) Feldebrő, 2020. 128. o.

⁴⁴ Kárpáti János, feltáró régész szíves közlése.

⁴⁵ Vö.: Szarka János „A rotunda öröksége-2” Miskolc. 2010. 64.o.

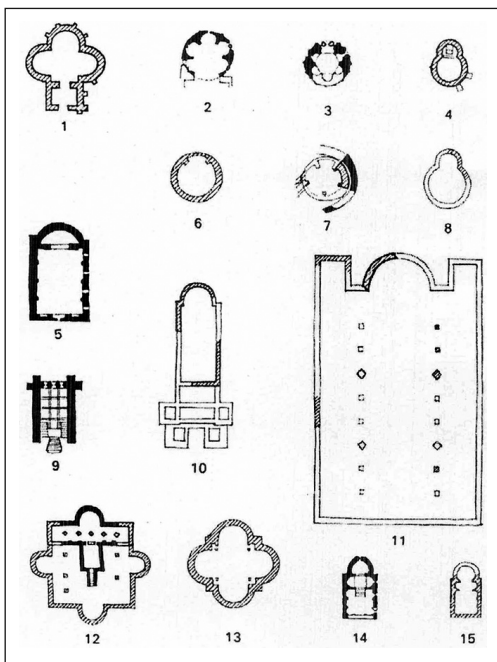
⁴⁶ Szabó János Győző „A gyöngyöspatai Szent Péter templom” In. EMÉ 1985, 56 és 60-65. o.

A templomok építészeti formájából is következtetni lehet arra, hogy melyik rítushoz tartoztak. Noha a bizánci építészet is jól ismerte a hosszaházas, háromhajós bazilikát, – Györffy szerint: „Ilyenné épült a szerémvári görög Szent Ernye-székesegyház 1018 után,⁴⁷ vagy a kalocsai székesegyház, melynek falazata bizánci szokás szerint váltakozva kő és téglából épült⁴⁸ – jellemző alaprajzi típusa mégis a szentélyével kelet felé néző, centrális templom lett. Legalább 169 ilyen ismerünk a Kárpát-medencében.

Gervers-Molnár Vera már bizánci hatást feltételez a rotundák mögött is: „A rotunda típusú korai templomocskák Közép-Európában terjedtek el, a Cirill és Metód által misszionált területen: cseh, morva, magyar, dalmát és lengyel földön.”⁴⁹

Györffy György a rotundákat még latin rítusúaknak tartotta, csak a karéjosokat (3-, 4-, 6-, 12 karéjos) ismerte el görög rítusúaknak.⁵⁰

(Templomtípusok: 1. Pécs cella trichora; 2. Kiszombor, 3. Karcsa, 4. Sárospaták, 5. Pécsvárad, altemplom; 6. Bény, a korábbi körtemplom; 7. Esztergom, királyi várkápolna; 8. Veszprém, a korábbi Szent György kápolna; 9. Pannonhalma, al-

Magyarország államszervezés kori templom típusai

⁴⁷ Györffy 1977, 323. o. + 190. o.

⁴⁸ Török József „A tizenegyedik század magyar egyháztörténete” Bp. 2002. 40. o.

⁴⁹ Gervers-Molnár Vera „A középkori Magyarország rotundái” Budapest. 1972. 19-22. és 60-61. o. – „A cseh tudósok a morva rotundák építését a IX. századon belül, pontosabban Cirill és Metód missziójának idejére, 863 és 885 közé teszik... építészeti formájukban a testvérpár által terjesztett stílusirányzatot látják...” (Uo. 20-21. o.) – „Első emlékei már a X. század végén megjelentek Magyarországon, majd a XI. századtól egészen a tatárjárásig kimutatható továbbélésük... A rotundák virágkora a XI-XII. század lehetett. A XIII. század első felében már valószínűleg jóval kevesebb épült... Igen feltűnő, hogy bár a csoport időben Magyarországon jelent meg a legkésőbb Közép-Európában, mégis itt épült eddigi ismereteink szerint a legtöbb rotunda. Cseh, lengyel és morva területen a számuk jelentősen kisebb. Okát ennek ma még nem tudjuk indokolni... Magyarországon a közép-európai hatások mellett más összetevők is közrejátszhattak a kerek és centrális templomok építésében. Az egyik ilyen hatás a bizánci egyházé lehetett, bár annak jelentőségét ma még nem ismerjük kellőképpen. Apostag bizánci hatású egyháza mellett a Kiszombor-Karcsa-Gerény csoportról csak homályosan sejtjük, hogy előképei valahol a bizánci területen rejlenek.” (Uo. 60–61. o.)

⁵⁰ Györffy 1983, 349. o.

templom; 10. Kalocsa, 11. Székesfehérvár, bazilika; 12. Feldebrő, 13. Székesfehérvár, a Szent Péter-Pál székesegyház előtti kápolna; 14. Tarnaszentmária, 15 Székesfehérvár, Rózsa utcai kápolna.⁵¹)

Kozák Károly (akinek 36 oldalas díjnyertes tanulmányát Györffy lektorálta) egyértelműen görög rítusúaknak tartja hazánk összes centrális térszerkezetű templomát. Így ír: „A középkori Magyarország centrális templomai... alapos fölülvizsgálatot igényelnek.”⁵² – „A gyulafehérvári székesegyház régi sekrestyéjének padló alatti rétegében egy kórkápolna tekintélyes maradványai kerültek elő. Habarcsa téglaporral kevert. E Bizáncban szokásos habarcs használata is felvetette a bizánci-bolgár kapcsolatok lehetőségét, a Gyula 948 körüli megkeresztelkedése és Hierotheosz görög püspök Magyarországra jövele mellett... Egyértelműen kimondhatjuk, hogy a gyulafehérvári körtemplom első magyar keresztelőségházunk, s azt valószínűleg Gyula építette, amikor Hieroteosz püspököt magával hozta. Érezzük a súlyát e kijelentésnek, de az igazság azt kívánja, hogy kimondjuk ezt. Ez a hazánk területén megindult bizánci térítés – talán Cirill és Metód tanítványai nyomán – első építészeti emléke... Ez azt is jelenti, hogy mintául szolgált a hasonló magyarországi templomok építéséhez.”⁵³

Nagy általánosságban kijelenthető, hogy a X-XII. században a szentélyével kelet felé néző,⁵⁴ centrális templom keleten hódított teret, míg a longitudinális terű nyugaton futott be nagy építész-történeti karriert.⁵⁵

Vizsgáljuk meg a bizánci építészet további jellegzetességeit. A bizánci egyházművészet eszkatológikus jellegű.⁵⁶ A végidőkre irányul, ahogy a Nicea-Konstantinápolyi zsinat tömören megfogalmazta a Hiszekegyben: „(Krisztus) ismét eljövend dicsőséggel ítélni eleveneket és holtakat, és az ő országának nem lesz vége... Várom a holtak feltámadását és a jövődő örök életet.” A templomtér világmodell is, égi geometria érvényesül benne; mint Jákob létrája, felfelé, Isten felé rendezi (orientálja) a semleges

⁵¹ Györffy 1983, 351. o.

⁵² Kozák Károly „Közép-Európa centrális templomai...” Id. mű. In VMMK, 1985, 107-143. o. – Bakay Kornél is így vélekedik: „A feldebrői templom görög rítusú építmény, amint az volt a közeli tarnaszentmáriai templom is... Természetesen nem csak Feldebrő és Tarnaszentmária esetében kell a felülvizsgálatot elvégezni a kerek templomok keltezését és jellegét illetően, hanem sok más esetben is (pl. Kallósd, Öskü, Karcsa, Csempezkovács etc.).” (Bakay Kornél „Az Árpádok országa” Budapest. 2002. 405-406. o.)

⁵³ Kozák 1985, In VMMK, 110-117. 133.o.

⁵⁴ Az ókeresztény bazilikák és a keleti templomok általában kelet felé néztek. Mivel a „szentély kelet felé nézett, ezért a pap is az oltárnál kelet felé fordulva állt, és a hívek is természetesen kelet felé fordultak... Olyan templom is van, amely nem kelet felé, hanem nyugat felé néz, és a bejárata néz kelet felé. Ilyenkor a pap az apszisban az ajtó felé, kelet felé fordulva állt az oltárnál, és a hívek is ajtó felé fordultak... Mindig egy irányba fordultak. A kelet Krisztus jelképe, aki az igazság felkelő napja.” (Baán István „Uram tehozád kiáltok” Debrecen. 2016. 62. o.)

⁵⁵ Kádár Zoltán „Bizánci művészet” 1987. 98. o.

⁵⁶ Nagymihályi Géza „Eszkatológia és misztika a keresztény keleten” Hajdúböszörmény, 1999. – A szakrális építészet három eleme: 1, alaprajz; 2, tömeg = külső megjelenés és környezet; 3, térszervezés = a mindenségből falak által kiszakított tér mondanivalója. A harmadik elem, a térszervezés nagyon lényeges keleten. A vízszintes tengelyre felfűzött térsor az aktív tér; a vertikális tengely mentén kialakított tér pedig, a meditatív tér, vagyis a világegyetem modellje! (Nagymihályi G. „Lépj be a szentélybe, lásd a titkokat” Kairosz, 2009, 47. o.)

teret. (A kupolából „fentről jövő fény”, illetve a kelet felé néző szentély az eljövettel irányát is jelzi!) Mondhatni újra szenteli a bűn miatt kaotikussá lett világot. A templom égi geometriájában legfontosabb komponensek: a kupolával borított centrális tér, és a szentély. Akár vízszintes-, akár függőleges tengelye mentén vizsgáljuk a templom szerkezetét, átvezet a profánból a szentbe, az emberiből az isteni világába; vagyis a természetfelettibe való felemelkedést szimbolizálja. (Horizontálisan: előcsarnok – hajó – szentély). Vertikális irányban: a hajó földszintjén áll a küzdő egyház = a hívek. A hajó falain és az ikonosztáz ikonjain van ábrázolva a megdicsőült egyház = a szentek. A centrális teret borító kupola közepén pedig a „KrisztószPantokrátor” = „ítélő Krisztus” képe található, aki a Mennysország kapuját megnyithatja az üdvözültek előtt. Az ókori, vagyis a bibliai világképben a kupola az égboltot jelképezi. Azon túl már Isten világa, a Mennysország helyezkedik el. A középkor végére kialakuló teljes ikonozáción központi és egyik legnagyobb méretű ikonja ugyancsak a „Pantokrátor”, aki által – horizontális síkon is – az Isten világát jelképező szentélybe nyerhetünk bebocsátást.

A bizánci templomok másik, teológiailag legérettebb-, elterjedt (bár nem általános) jellemzője az oktogonalitás.⁵⁷ A nyolcszög alaprajzú templomok prototípusa a belül nyolcszögű, kívül négyszögű konstantinápolyi Szergiosz-Bakkhosz templom lehetett. (Felszentelési éve 536.) A konstantinápolyi előkép után készült tökéletesebb forma a kívül és belül is nyolcszög alaprajzú – 547-ben felszentelt – ravennai San Vitale templom.⁵⁸ Ravennában és gyakran másutt is a kupola vállvonala és a pillérek keresztmetszete is oktogonális. Több ezer templom szentélye és melléktereinek záródása is legtöbbször a nyolcszög öt, illetve három oldalával történik. „A nyolcszög a teremtés nyolcadik napjára utal, ősi eszkatológikus jelkép: az Isten, aki hat nap alatt teremtette a világot, a hetedik (szombaton) megpihent, és a nyolcadik napon, (Nb.: húsvétvasárnap, Krisztus feltámadásának a napján,) illetve a világ végén újjáteremti a mindenséget, megadva végleges és örök formáját. Ez az eljövendő Isten országa, a mennyei Jeruzsálem, melynek eljövételét minden keresztény sóvárogva várja. – Szent István király Székesfehérvárott őrzött szarkofágjának nyolcszirmú rózsái is ebbe a műfajba tartoznak. Bizánci munka.”⁵⁹

Következtetések

A bizánci építészet és művészettörténet fent említett jegyei megerősítik tarnaszentmáriai templomunk görög rítusát. E szentélyével kelet felé néző templom eszkatológikus jellegű. A centrális hajóban nyolcszögbe rendezett nyolc faloszlop, eleve oktogonális térszer-

⁵⁷ Nagymihályi Géza „Kiáltás éjféلكor” Bp. 2014, 53. o.)

⁵⁸ A San Vitale építtetője az, az Ecclesius püspök volt, aki Konstantinápolyban tanulmányúton járt és egyházipolitikai küldetést is teljesített! (Kádár Zoltán: „Bizánci művészet” Corvina, 1978. 23. o.) – Kozák Károly a centrális, és így az oktogonális templomok mintájának is a konstantinápolyi „Sacrum Palatinum” ún. „Arany Triclinum” (= Chrysotriklinosz) termét tartotta. (Kozák 1985, In VMMK, 110.o.) Szerintem viszont a már 42 évvel korábban elkészült konstantinápolyi Szergiosz- és Bakkhosz-templom is lehetett az ősminta! (Kádár Zoltán: „Bizánci művészet” Corvina, 1978. 23-27. o.)

⁵⁹ Nagymihályi Géza „Eszkatológia és misztika a keresztény keleten” Hajdúböszörmény, 1999. 62. o.

kezetet jelez, és kupolát tarthatot,⁶⁰ melynek közepére valószínű a Krisztosz Pantokrátor alakja volt megfestve. Trikonkás szentélye térszerkezetében is kiemeli a görög liturgia hármás tételvárását. Akár egyszottatú, akár háromszottatú a szentély: közepén áll a négyzet alakú oltár (mögötte a püspöki trón); tőle balra (a prothesisben) egy kisebb, az ún. proszkomédiás oltár helyezkedik el; a jobb oldali terület pedig a diakonikon (sekrestye) szerepét tölti be. Továbbá a „fonatos kereszttel díszített kőlap” és „hullámvonalas kúszólevelés faragvány is” bizánci hatásokra hívja fel a figyelmet.

Az is építészeti érv a templom görög rítusa mellett, hogy „direkt hibás”. A szentély előtti két oldalon kiépített kőpadok mérete eltér egymástól.⁶¹ Tehát megtalálható az a kicsi szabálytalanság, melynek magyarázata Egyiptomi Nagy Szent Pachomiuszra vezethető vissza.⁶²

A bizánci tradíció szerint berendezett templom közepén máig nincsenek ülöpadok, mert a hívek állnak a Liturgia alatt. Tarnaszentmárián a hajó körbefutó kő padkakkal tagolt.⁶³ A fal mentén körbefutó ülöpadoknak, vagy székeknek az volt a funkciója, hogy akik képtelenek voltak végigállni a Liturgiát: a betegek, öregek szükség esetén leülhettek. Ennek az a teológiai magyarázata, hogy az Isten jelenlétében csak az Istenrel egyenrangú ülhet, vagyis az Atya mellett a Fiú és a Szentlélek. Ezt láthatjuk Andrej Rubljev Szentháromság ikonján. Az Isten házában az embernek állnia illett. Így adva meg az Istennek kijáró köteles tiszteletet.

Az előadottak fényében tehát a tarnaszentmáriai Árpád-kori templomot, amelynek keleti patrónusa volt, és a bizánci építészet, művészettörténet, teológia meghatározó jegyeit viselte, illetve viseli magán megalapozottan sorolhatjuk hazánk keleti szertartású építészeti emlékei közé. Találón írta egyik album szerzője ezekről a korai centrális templomokról, hogy „keleti kereszténységünk néma tanúi!”⁶⁴

⁶⁰ M. Anda Judit szerint: „... mivel a templomhajó kecses oszlopainak fejezetei felett végződik az eredeti falazat. Ennek vastagsága, az analógiák és a kőfaragványok vizsgálata alapján valószínű, hogy a négyzetes tér boltozott volt” (Kozák Károly - M. Anda Judit: Tarnaszentmária. Római katolikus templom. TKM Kiskönyvtára. 321. Veszprém.1988. „A templom helyreállítása” című fejezet 13. o.) – A szakemberek a templom szentélye felett is feltételeznek egy kis toronyszerű, kupoladobot, bevilágító ablakkal. M. Anda Judit írja: „A boltzatok között jól láthatóan elkülönül a későbbi középső boltszakasz, amely helyén – a zömök, erőteljes oszlopok által hordott – négyzeti torony állhatott.” (Uo. 15. o.) Ezek szerint a szentély négy eredeti, zömök oszlopa kis toronyszerű kupolát tarthatot. – A feltárt szerkezeti elemek két következtetésre adnak lehetőséget. Egyrészt, hogy két kupolája volt a templomnak: az egyik a hajó, a másik pedig szentély felett. Másrészt, ha a hajó felett eredetileg nem épülhetett kupola, akkor az akként is értelmezhető, hogy a kupola áttevődött a szentélybe. Azzal a céllal, hogy a „mennyországra nyíló ajtó” jelképező kupola, közvetlenül az alapító sírja felett helyezkedjen el. Ebben a kupolában elképzelhető egy egyszerűbb Krisztus szimbólum ábrázolása. Pl.: a kereszt, vagy egy mennyből kinyúló áldó isteni kéz. Ilyet látunk a ravennai San Apollinare in Classe apszisozmoaikjának felső részén. Egy körben van ábrázolva a ragyogó csillagok között álló kereszt (a kereszt szárainak metszéspontjában egy Krisztus fej látható). Az apszis legtejtéjén még egy mennyből lefelé nyúló áldó isteni kéz is szerepel. (Kádár Zoltán „Bizánci művészet” 1987. 43+45+47. o.) Egyébként Kozák K. is „fejedelmi, hercegi temetkezőhelyként” határozta meg a templomot, quedinburgi mintára. (Uo. „A templom építéstörténete” fejezet 11. o.)

⁶¹ Kárpáti János, feltáró régész szíves közlése.

⁶² Vö.: Szarka János „A rotunda öröksége-2” Miskolc. 2010. 64.o.

⁶³ Kozák Károly „Közép-Európa centrális templomai (IX-XI. század). In „A Veszprém Megyei Múzeum közleményei” 17. Veszprém. 1985. 138. o.

⁶⁴ Kerkyéné Maczky Emese: „Keleti kereszténységünk néma tanúi a korai Árpád-korból.” – gyűjteményes album, interneten.

BOLERATZKY LÓRÁND

Ordass Lajos püspök másodszori félreállítása (1958)

Ordass Lajosnak 1950-ben történt törvénytelen elítélése után, amely tulajdonképpen nem valutaügy miatt történt, hanem azért, mert Ordass nem ajánlotta fel az egyház iskoláit az államhatalomnak. Nagy szenzációként számított a Kotima finn lap 1956. június 4-iki számában közölt értesülése, mely szerint az Egyházak Világtanácsa Budapesten tartandó értekezletén fel kívánják vetni Ordass Lajos sorsának és jövőjének alakulását¹. Köztudott az is, hogy Ordass Lajos püspöki szolgálata alóli megfosztása teljesen törvénytelenül történt, a kötelező 13 személy helyett csak 12-en voltak, 8-an üres cédulával szavaztak, ő nem is volt jelent a tárgyaláson.

A megbeszélések sorozata kezdődött el Horváth János egyháziügyi hivatali elnök és Dezséry püspök között. A püspök mindjárt kezdetben kijelentette, hogy nem a püspöki szolgálat visszaállítása érdekli, hanem a teljes értékű rehabilitáció. Anyagi jóvátétel sem érdekli. Végül is abban állapodtak meg, hogy Ordass teljes értékű rehabilitációban részesül Keken Andrással és Kende Györggyel együtt, akiknek ügye vele függ össze, de átmenetileg teológiai tanári feladatot kell vállalnia.

1956. október 5-én a Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1584/1956 sz. ítéletével a korábbi ítéletét hatályon kívül helyezte, az egyetemes törvénysszék pedig 7986/1956 sz. ítéletével minden joghátrány alól mentesítette. A rehabilitáció értelmében Ordass olyannak kell tekinteni, mint akinek szolgálatában megszakítás nem volt. Jellemző volt az egyházi ellenzék gondolkozási módjára, hogy Ordass arra akarták rávenni, hogy ne jelöltesse magát a világszövetség elnöki tisztségére, amit Ordass úgy hártott el, hogy ezt nem is kell kérni, mert a régi automatikusan lejárt.

A püspök 1956. október 31-én visszatért püspöki szolgálatába. minthogy előző nap Dezséry László, november 1-jén pedig Vető Lajos lemondtak püspöki tisztségükről. Mindszenty igen rövid időre meglátogatta és üdvözölte, de nem tanácskozott vele, jóllehet ellenfelei hosszú tárgyalással vádolták meg. Az egyház kezdetben teljesen szabadon intézhette ügyeit: Horváth János novemberi szereplése után úgy tűnt, hogy az államhatalom megértőbb lesz az egyházak vonatkozásában. Ekkor kérték Turóczy püspököt, hogy vállalja átmenetileg az északi püspöki tisztséget, amelyre később 285 szavazatból 238 szavazattal meg is választották. A beiktatáson Miklós Imre hivatalvezető mellett

Boleratzky Lóránd

¹ Ordass Lajos: Önéletrajzi írások. Bern, 1987. 553. o.

Veres Pál és Zeutchen Mogen lelkes is részt vettek. Ordass az ajándék autóval végiglátogatta a déli egyházkerület 8 egyházmegyéjét.

A minneapolis-i világggyűlésre Ordass Lajoson kívül Karner Károly, Szabó József, Keken András, Nagy Gyula, Veöreös Imre, Wiczian Dezső, Hafenschel Károly és Solyom Jenő kapott útlevelet, Pröhle Károly és Schulek kérelmét megtagadták. A fő konferencia előtt Pozsonyban, Liselundon és Salzerbadban előkészítő konferencián kellett részt venni. A minneapolis-i konferencia témája ez volt: Krisztus megszabadít és egyesít. A fő istentiszteletet Ordass tartotta, Krisztus halálának gyümölcssei címmel. Kb. 30 ezer ember hallgathatta a 12 ezer ember mellett, akik a teremben voltak. Ordasst újra alelnökké és díszpolgárrá választották. Nekem Nagy Gyula úgy számolt be, hogy Ordass olyan ovációban részesült, mintha Jézus Krisztus lett volna.

Zahatérve Ordass sokfelé beszámolt a nagygyűlésről. Az állami szervek nyugatbarátnak tekintették beszámolóit. Közben megjelent az 1957. évi 22. tvr., mely szerint az Elnöki Tanács engedélyére van szükség akkor, ha a püspöki állásban változás történt. Horváth János mindjárt a megjelenés napján megtelefonálta Ordassnak, hogy ez rá nem vonatkozik. már csak azért sem, mert az ő szolgálata megszakítás nélkülnek volt tekinthető a bírósági ítélet alapján. Ordass közben nem értesült arról, hogy távollétében szovjet kezdeményezésre Budapesten az egyházakkal kapcsolatban konferencia volt, amelyen elhangzott az egyházakkal kapcsolatos eljárások szigorításának a szükségessége is. Nyilvánvaló, hogy Horváth pálfordulását is ennek a konferenciának a hatása okozta. Ordass hosszú levelet intézett Horváth Jánoshoz, melyben rámutatott azokra a kérdésekre, amelyekről tanácskozni kellene. A Horváth János által bejelentett tárgyalóbizottság összetételével kapcsolatban mindjárt vita támadt az összetétele tekintetében, ugyanis Ordass kifogásolta Pálffy Miklós, Mekis Adám és Grünvalszky jelenlétét. Róluk köztudomású volt, hogy a kommunista rendszer ügynökei, akik az állami érdekeket képviselik tűzön-vízen át.

Az állami tárgyalóbizottság összetételével kapcsolatban Ordass azt írta: Láttam már életemben mindenféle csúfságot, de ennyi ízléstelenséget egy tömegben, mint ezen a tárgyaláson, még nem². A tárgyalások nem vezettek eredményre, bár közel álltak a megoldások. Ordass ultimátumról beszélt, amikor Horváth a régi lemondott egyházi személyek visszahelyezését követelte. Ordass kijelentette, hogy nincs jogköre ezek visszahelyezésére, ami kb. 15 személyt érintett. Így az utóbbi idők változásai semmivé váltak volna.

A következő időszakban Grenák Károly miniszteri biztos ellenőrzése alá került az egész egyház, még a levelezés is, amelyet Ordass felbontatlanul mindig visszaküldött. Horváth teljes erővel Ordass ellen fordult, és konferenciákon állandóan kritizálta a püspök passzivitását. A tárgyalásokat nyilvánvalóan állami részről szakították meg. Azt a mesét hangoztatták, hogy Ordass hosszasan tárgyalt Mindszentyvel, ami nem volt igaz, Vécsey József tévesen állította ezt. Állami részről 1979 februárjában menesztették, Vetőt pedig visszahelyezték. Lundquist és Vajta Vilmos látogatását helytelenítették, valamint az egyház magatartását, amelyet Ordass tartózkodása miatt sérelmeztek. Ordass először annak tisztázását tartotta fontosnak, hogy püspökek tekintik-e őt. Horváth szerint nem az a fontos, hanem hogy jelenleg megfelelő-e erre a tisztségre.

² Ordass Lajos id. munka 713. o.

Az államhatalom abban a helyzetben van, hogy a neki nem tetsző jogszabályokat figyelmen kívül hagyja. Ezzel felmentette az államot mindenféle törvénytelen eljárás következménye alól. Búcsúzóul Horváth azt mondta: Meg tudom jósolni neked, hogy akarva, nem akarva, te a népi demokrácia legádázabb ellenségei között fogsz kikötni. Ordass: Engem nem kerget semmifele politikai törekvés. Amit teszek, az evangélium iránti kötelességemből teszem³.

Horváth Jánossal történt beszélgetés után 1958. január 31. után az evangélikus lelkészek keresztlül próbálta meg Horváth végleg félreállítani Ordasst, de ez nem sikerült. Ordass maga ellen fegyelmi eljárást kért, de beadványára nem is reagáltak. Megindult ellene a sajtótámadás is azzal, hogy nem bírja az állam bizalmát. Turóczyt is ezen a címen állították félre. Az egyházi üléseken igen éles támadások hangzottak el ellene (Koren Emil, Káldy Zoltán, Grünvalszky Károly). Elhangzott, hogy Ordass vagy kapitulál, vagy végelbánás alá vonják, noha a lelkészek szinte kivétel nélkül mellette foglaltak állást.

Levelet írt Dobi köztársasági elnöknek, majd személyesen is felkereste. Csak a nagypénteki munkaszünet ügyében tudott segíteni. Május 17-én szívgörcse, és több napig fekvő beteg volt⁴. 1958. június 19-én az Elnöki Tanács 451-4/1958. számú határozatát kézbesítették ki számára, amelyben közölték, hogy nem járultak hozzá Dezséri László lemondásához. Ezután Dezséry minősíthetetlen beszédben gyalázta Ordasst és követőit, majd a végén kijelentette, hogy püspöki tisztségéről lemond. Így a püspöki széket megürültnek jelentették ki, és Koren Emil megtette az átmeneti időre vonatkozó teendőket⁵.

Az Elnöki Tanács rendelkezésének alkalmazása több vonatkozásban teljesen törvénytelen. Először az állam és egyház között 1948-ban kötött megállapodás értelmében járt el a püspök, ahol nem volt az a kötelezettsége, hogy politikai síkon magáévá tegye a kommunista rendszert, de főleg azért volt törvénytelen a határozat, mert Ordassra nem vonatkozott az 1957. évi 22. tvr., ő ugyanis püspökké választásától megszakítás nélkül állami ítélet folytán volt püspök, így semmiféle jóváhagyásra nem volt szüksége a püspökséghez. Ha akkor közigazgatási bíróság lett volna, ez érvénytelennek nyilvánította volna a határozatot.

Még félreállítása után is folytatódott Ordass ellen az éles támadás, melynek alapja nyilván a kóros szorongás volt, amely még akkor is fennállt vele szemben, amikor már megszűnt minden egyházi hatalma. Turai István meghívta a városházára megbeszélésre a Kukkonen ügyben, akinek életrajzát odaadta. Nagyon idegesítette a kommunistákat az a tény, mert megláthatták belőle azt a töménytelen törvényteleniséget, amely az Ordass ügyet végigkísérte. Ordass közölte, hogy ő nem felforgató ember, csak a tényeket írta le. Halála esetére 1971. június 30-án írta meg rendelkezését. Eszerint egyszerű temetést kér, nem kell gyászjelentés, prédikáció sem kell, csak ima. A temetési szertartást Csengödy László végezte, a sírnál Ruttkay Elemér imádkozott. Halála szívbántalmak miatt 1978. augusztus 15-én következett be. Felesége rövid időre a postára ment, de amikor visszatért, férjét halva találta a földön. Temetése augusztus 19-én történt.

³ Ordass Lajos id. munka 799. o.

⁴ Ordass id. munka 955 és 856. o.

⁵ Ordass id. munka 868. o.

Álljon itt a koporsónál Csengődy László imádsága:

Hálát adunk Teneked Istenünk mennyei Atyánk, a halálon vett diadalodért, egyszülött Fiad,

Jézus Krisztus bűnöket megbocsátó, életet és üdvösséget ajándékozó áldozatodért. Hálát adunk kegyelmed örök visszahívó követedért, a halálért, mely elvitte körünkből testvérünket, dr. Ordass Lajost a Te színed elé. A fájdalom és gyász szorongatja szívünket, még ha a Te kezedre bízunk is őt, és ha tudjuk is, hogy egész életében - mint egyházad lelkesze és püspöke - ennek a Veled való találkozásnak a várható csodájában, bűvöletében és bizonyosságában élt. Koporsója előtt hálát adunk Neked, Istenünk szereteted bőségesen neki ajándékozott jeleiért. A világosságért, amivel a háborús évek sötétségében ragyogóvá titted őt. Áttetszővé, mint aki bátorságával benned tudta reménységének gyökereit. A tisztaságért, szóban és életvitelben, melyet legjobb meggyőződése szerint oly példamutatóan kínált. Hálát adunk Urunknak, a gyásznak e hajlékában a tanító és figyelmeztető iszonyatért is, amely magányos cellák és szívek szenvedéseinek könnyeit és gyötrelmeit idézi élénk. De hálát adunk a végtelen öröméért, amely az imádkozás és a Te igéd erejének megmentő és megtartó csodájáról beszélt és beszél testvérünk dr. Ordass Lajos életéből. A Te jószágod és igazságod koronázza meg emlékezetét a tisztas emberi szóban, egyháza szolgálatában, a történelem visszatekintő szigorában. Hálát adunk a te szolgád igehirdetéséért és a csendért. A csend: bölcsesség és mélység. Valami ebből titokzatosan mindig ott volt a tekintetében, szavában, ritka mosolyában. Sokszor ijesztő szótlanágában is. Most ezt mind a mélység nyeli el. Az Isten szeretetének mélysége. Az Élet, nem a Halál⁶.

Mivel gyászjelentés nem készült, a temetés napját az emberek csak egymástól tudhatták meg. Volt olyan, aki Ceglédről jött motoron. Körülbelül 5-600 ember vett részt a temetésen. Köztük Káldy Zoltán, aki korábban arra akarta rábeszélni Csengődyt, beszélje rá Ordass, hogy többé ne járjon a Tarcsai úti istentiszteletre. Ő erre nem volt hajlandó. Délután a testvéregyházak valamennyi képviselője a lakásán fejezte ki részvétét Ordass Lajosnének⁷.

1989 júniusában megalakult az Ordass Lajos Baráti Kör, miután Norvégiában is létrejött az Ordass Alapítvány Terray László kezdeményezésére. Feladata mindkettőnek Ordass Lajos szellemi örökségének, mély evangéliumi hitének, az egyházzal és magyar nemzettel kapcsolatos iránymutató szolgálatának az ébren tartása⁸.

Rendkívül fontosnak tartjuk Scholz László 1056. december 13-án kelt bűnbánati nyilatkozatát, melynek az a lényege, hogy egyházunkban mindig Isten igéjéhez kell ragaszkodni⁹. Még Ordass félretétele után is folyt ellene a piszkálódás életrajzának külföldre juttatása, halála után pedig az ő követőinek üldözése miatt. Így Danhauser László, Nagybocksai Vilmos, Botta István, Scholz László, Kendeh György, Sólyom Jenő, Wiczian Dezső, Zászkaliczky Pál ellen, valamint az ifjúsággal foglalkozó lelkészek

⁶ Terray László: Nem tehetett mást. Budapest 1990, 198-199 o.

⁷ Terray László: Nem tehetett mást. Budapest. 1990 197. o.

⁸ Keresztyén Igazság 1-2 szám, 1989. június

⁹ Böröcz Enikő: Egyházfő viharban és árnyékban – Ordass Lajos evangélikus hitvalló püspöki szolgálata (1945-1958) 494. o.

ellen hoztak szigorú intézkedéseket. Az egész egyházi munka ellenőrzése Grenák felügyelete alá került.

Ordass Lajos rehabilitációja érdekében először Farsang Árpád írt levelet Káldy püspöknek 1983. december 25-én, ez azonban nem vezetett eredményre¹⁰. Az igazságügyi miniszterhez írt levélre a miniszter elutasító választ adott, mondván, hogy ő nem illetékes ebben eljárni, hanem az egyházi hatóság. Ordass megbízatása alapján 1996. január 25-én nyújtottam be keresetet a déli evangélikus egyházkerület bíróságához, amelyben azt kértem, hogy a bíróság állapítsa meg, miszerint Ordass Lajos másodszori elbocsátása teljesen törvénytelenül történt, mert az ő esetében nem kellett volna az 1957. évi 22. tvr-t alkalmazni, mivel ő beiktatásától kezdve egyfolytában püspök volt, megszákítás nélkül¹¹. Abból levezetni, hogy Dezséry lemondásához nem kapta meg az Elnöki Tanács jóváhagyását, jogi képtelenség. Püspöki felmentése teljesen törvénytelen volt, sem fegyelmi eljárás, sem nyugdíjazási kérelem nem előzte meg. A jogi eljárást az is hátráltatta, hogy felmerült közben az a kérdés is, hogy vajon a bányai egyházkerületnek jogutódja volt-e az újonnan alakított déli egyházkerület. Nyilvánvaló, hogy jogutódlás nem volt, új választásra sem került sor. Boros Péter egyházkerületi ügyész ítéletében megállapította, hogy az Ordass Lajos püspöki szolgálata alóli felmentése részben amiatt volt törvénytelen, hogy Dezséry lemondására mindenféle állami megerősítés felesleges volt. Semmiféle adat nem merült fel, hogy lemondása erőszak hatására történt, inkább az tűnt ki, hogy ő is egyetértett a történésekkel. Egyébként az ő esetében Elnöki Tanácsi határozatra nem volt szükség, így azt törvénytelenül keverték bele az ügybe. Nyilvánvaló, hogy mind az állami, mind az egyházi hatóság teljesen törvénytelenül járt el ebben az ügyben. Személy szerint egyházi vonalon a döntésekért az alábbiak szerint felelősek: Darvas József egyházkerületi felügyelő, Koren Emil esperes, Mihályfi Ernő országos felügyelő, Benczur László püspöki titkár, Mekis Adám lelkész, Grünvalszky Károly egyetemes főtitkár, Vető Lajos püspök, Káldy Zoltán lelkész, Pálffy Miklós teológiai dékán, valamint az állam képviselőiben: Horváth János és Grenák Károly¹².

Szomorú, hogy felperesre maradt az eljárás megindítása. Az ítélet minden kétséget kizáróan megállapította, hogy Ordass Lajos eltávolításának semmiféle jogilag védhető indoka nem volt. Ennek következtében Káldy püspöksége mindvégig törvénytelen volt. Ordass hűségét abban látjuk, hogy nem volt hajlandó engedni a püspöki kötelezettségeiből még akkor sem, ha ezzel saját érdekeit kockáztatja, inkább feláldozza magát, a zsarolásnak nem enged, a szenvedést nem akarja elkerülni. A hűség igazi példaképe.

(Ordass Lajos evangélikus püspök születésének 120. évfordulójára ez évben emlékezünk. A szerző halála előtt már nem volt lehetőség kéziratának stilisztikai tökéletesítésére, ennek ellenére a kézíraton csak néhány apróbb módosítást végeztünk. Nyomatásban történő megjelenését személyes emlékeket is tartalmazó forrásértéke indokolja.)

¹⁰ Boleratzky Lóránd id. munka 2009. 75. o.

¹¹ Boleratzky Lóránd: Ordass Lajos, a mártírsorsú evangélikus püspök, 2001. 75. o.

¹² Boleratzky id. m. 99. o.

ZSUGYEL JÁNOS

„A fogoly lengyel”-től a fogoly cárig

EGY KÖLTEMÉNY UTÓÉLETE

Csengey Gusztáv az eperjesi kollégium, majd a miskolci jogakadémia professzoraként számos teológus- és jogászgeneráció oktatásában vett részt, de emlékezetét leginkább költőként őriztük meg. 1862-ben, frissen érettségizett diákként a teológiai akadémiára történő felvételére várva, szülei irsai házában foglalkozott az európai történelem tanulmányozásával. Az 1794. évi lengyel felkelés hősenek, Tadeusz Kościuszkónak helytállása ihlette a verset, amely azonban megírását követően csak baráti körben hangzott el, s először az asztalfiókban kötött ki. Az 1863 januárjában újból kitört lengyel felkelés hatására azonban egyik barátja elvitte a kéziratot a Vasárnapi Újság szerkesztőségébe, ahol hamarosan bekerült az egyik lapszámba. A magyarság általános szimpátiájával kísért felkelés ugyan hamar elbukott, de a vers páratlan népszerűsége jutott, s számos európai nyelvre is lefordították.

Máig makacsul tartja magát az a legenda, hogy 1896-ban Kosciuszko születésének 150-ik évfordulójára Csengey Gusztáv Varsóba utazott, ahol a város polgármestere díszfogattal vitte az állomásról a tiszteletére rendezett díszünnepségre. Bár nemzeti büszkeségünknek hízelegne, ha a történet valódi lenne, ennek igazságtartalmát semmilyen dokumentum nem támasztja alá. A költőnek a Magyar Tudományos Akadémiában őrzött kéziratok hagyatéka – terjedelmes önéletírásában, úti- és naplójegyzeteiben egyetlen utalást sem találtam varsói útjára. A kérdéses időszakban Varsó a cári Oroszország tartománya volt, Varsó életét nem polgármester, hanem orosz kormányzó igazgatta, aki nemigen rendezett a lengyel szabadsághős születési évfordulójára ünnepséget.

A vers lengyelországi hatására vonatkozóan Csengey Gusztáv egy 1907-ben a Petőfi Társaságban felolvasott előadása adhat eligazítást, mely „A fogoly lengyel” története címet viselte. Ebben így ír a költő:

“Egyszer tomboló lelkesedés közt szavalták el ‘A fogoly lengyel’-t Krakkóban, s az, aki elszavalta, maga látogatott meg. Eljutottam hát egyszer ‘A fogoly lengyel’-emmel a lengyelekhez is. Erre vagyok büszke!...”

Bár ez az utalás nem tartalmaz időmegjelölést, megtörténte valószínűsíthető, annál is inkább, mert Krakkó nem volt orosz megszállás alatt, s a lengyel hazafiság és hagyományápolás központjának tekintették.

“A fogoly lengyel” költemény története azonban folytatódott. A 2. világháborúig hazafias hangvétele miatt gyakran elhangzott az iskolai ünnepségeken. Ezt követően

is csak azért merült feledésbe, mert a lengyel szabadsághős cárral szembeni bátor kiállása alkalmas lehetett volna arra, hogy hallgatóiban oroszellenes érzelmeket keltsen, melyre a múlt század negyvenes éveitől nemigen volt fogadókészség.

A Csengey-hagyaték kalandos történetéről az EvÉlet magazin ez év augusztusában (29–30. szám) részletesen írtam. A költő halálát követően a miskolci jogakadémia birtokába került kéziratok jelentős részét Bruckner Győző professzor, volt dékán a világháborút követően felajánlotta az MTA kéziratárának, ahol ezek jelenleg is kutathatók. Csengey Gusztáv állítólagos varsói útjának nyomait keresve bukkantam arra a kéziratot költeményre (MTA Kézirattár 1244/6), mely az “Emlékezés ‘A fogoly lengyel’-re” címet viseli. A kéziraton Csengey Gusztáv kézírásával ez a megjegyzés szerepel: “Felolvasta a Petőfi-Társaság 1917 évi május 13-iki ülésén Pakots József.”. Pakots József abban az időben a Petőfi Társaság titkára és a budapesti Petőfi Múzeum igazgatója volt. 1917-ben Csengey Gusztáv Eperjesen élt, de valószínűsíthető, hogy a Petőfi Társaság “A fogoly lengyel” szerzőjének 75-ik születésnapjáról Budapesten megemlékezett, s mivel a költő a háborús időkben magas kora miatt nem vállalkozhatott az utazásra, a felolvasás távollétében történhetett.

A költemény nemcsak Kosciuszko hősiességére és az erről szóló versre vonatkozó nosztalgikus emlékezést tartalmaz, hanem szól az első világháború aktuális eseményeiről, az orosz hadsereg lengyel földről történt kiűzéséről. Mivel ez – Piłsudski Lengyel Légiói és a német hadsereg mellett – részben az osztrák-magyar hadak segítségével történt, ezért a küzdelem nemcsak a lengyel szabadságot hozta magával, hanem elégtételt adhatott az 1849. évi magyar szabadságharc orosz cári seregek általi leveréséért is. Megjelenik a versben az épp akkor zajló orosz forradalom híre is, hiszen 1917 márciusától a trónjáról lemondott II. Miklós családját akkoriban épp házi őrizetben tartotta az **orosz** polgári kormány. Ezekkel a szavakkal kommentálja harctéri vereséget szenvedett orosz nép reakcióját: “Hát az orosz? – Óh tanult a káron! / Bosszut állott – nem rajtunk: a czáron”. A vers befejező részében a költő a visszanyert szabadság felett érzett örömeinek ad kifejezést. Nem rajta múlt, hogy nem a záró sorokban vizionált “Isten országa”, hanem egy szenvedésekkel teli kor köszöntött országunkra, melyben a költő is méltatlan sorsot kapott. Elhagyni kényszerült a szeretett eperjesi kollégiumot, s méltatlan élet- és lakáskörülmények között élt Miskolcon 1925-ben bekövetkezett haláláig. Egyetlen vigasza lehetett, hogy jogakadémiai tanárként tanártársai és a jogászfűvés szeretete vette körül, s “utolsó kurucként”, s “A fogoly lengyel” költőjeként nyugszik a miskolci evangélikus temető gesztenyefái alatt található, néhány éve felújított sírjában.

*(Csengey Gusztáv verse és az erről szóló írás
megjelent az Evangélikus Élet Magazin ez évi 8-10. számában)*

GYULAI ÉVA

Történetek a miskolci Minorita templom életéből III.

Kedves Minorita Közösség, Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Öröm és megtiszteltetés bemutatni egy olyan könyvet, amelyet Önök ismernek, még akkor is, ha sokan csak a könyvbemutató után veszik kezükbe. Ismerős lehet szinte mindenkinek, hiszen egy sorozat harmadik kötete, vagyis egy korábban megkezdett spirituális és szellemi alkotás újabb fejezete ez a könyv. A legtöbben sejtik, tudják, mi van, mi lesz benne, mégis, remélem, és a szerkesztő, előállítók nevében is mondhatom, meglepetés is lesz, hiszen minden lelki és intellektuális mű, „termék”, sőt gondolat és érzés hordoz valami váratlanságot, titkot is magában. És ha a művet megismerjük, nemcsak felfejtjük a titkát, hanem magunkévá is teszünk valamiféle olyan titkot, sejtést, amely a miénk lesz, sajátként őrizzük tovább.

Ha a könyv és sorozat műfaját meg kell határoznom, történészként, mégpedig olyanként, aki a miskolci minoriták történetével is foglalkozott, azt mondhatom, ez egy *historia domus*. Az egyháztörténetet valamennyire ismerők előtt tudott, hogy a *historia domus* a plébániák, kolostorok által sok helyen már a középkortól vezetett házi krónika, amely a közösség legfontosabb eseményeit, történéseit dokumentálja; azaz valamiféle önreflexió. További műfaji vizsgálattal: egyfajta *pro memoria* vagy *memoriale*, azaz emlékeztető és emlékirat, amely egyrészt emlékezteti készítőjét működése legfontosabb momentumaira, így a felejtés ellenszeréként értékelhetjük; másrészt emlékirat az utókornak és a kívülállóknak, üzenet a közösség jelenéről és múltjáról, hiszen amint elkészül egy krónika fejezete, máris múlttá válik.

Történészként számos *historia domus*t volt szerencsém kutatni levéltárakban, plébániái irattárakban, és mindig bosszantott, ha a *historia domus*t nem krónikaként és a közösség működésének lenyomataként értelmezték, hanem az egyházi felsőbbség leveleinek, legtöbbször körleveleinek gyűjteményeként, nem gondolván a lejegyzéskor arra, hogy a püspöki, esperesi körlevelek számos más plébánián is megvannak, nem beszélve arról, hogy a püspöki irattár is őrzi őket. A kutatót és az utókort ugyanis nem a körlevelek, hanem maguk a lüktető közösségi életek érdeklik, így a valódi *historia domus* olyan történeti forrás, amelyben az élet lüktet, hiszen a lejegyző saját életét, működését dokumentálja, ezzel együtt értékeli is

Gyulai Éva

Ez a minorita krónika ilyen, az élet lüktet benne, ahogyan a krónikaíró, szerkesztő személyiségében is: spirituális élet, intellektuális élet, női élet, tevékeny élet.

A minorita plébánia közösségének a bő elmúlt másfél esztendő felölelő krónikája természetesen szerkesztett, fejezetei a közösség életének főbb aspektusait, tematikáját foglalják össze, amelyek összességében a közösség arculatát is megrajzolják.

A kötetet, a protokoll szerint, a közösség vezetőinek, vagy inkább lelki iránymutatóinak, Pawel és József atyáknak az ajánlása vezeti be, ezzel megteremtve azt a spirituális miliőt is, amelyben a könyv íródott, idézem: „Mindenkiért s mindazért, ami történt életünkben – egyéni és közösségi életünkben, azért, ami történik s történni fog, hálás szívvel dicsőítsük irgalmas Istenünket Szent Ferenc Atyánkkal: Szent, szent az Úr...”. Vagy ahogyan József atya írja: „Köszönöm az Úrnak, hogy vele és érte lehetünk egymásnak testvérei, és hogy az Ő jelenléte átjárja közösségeinket és élővé teszi templomunkat”.

A könyv első része, úgy is mondhatnánk, *personalia*, személyes vagy személyi, személyekre vonatkozó fejezet, a plébánia működésével, adminisztrációjával kapcsolatos legfontosabb változásait sorolja, de nem adatszerűen, hanem lélekkel és érzellemmel. Egyrészt a közösség irányításából távozókat búcsúztatja és méltatja, másrészt az új szolgálattevőket köszönti és mutatja be, mind a minorita testvéreket, mind a világi szolgálattevőket.

A II. részben a 2018 adventjével elkezdődő egyházi év legfontosabb plébániai ünnepeit, szakrális eseményeit, rendezvényeit veszi sorra a kötet, az ezüstmiséktől az első áldozáson, bérnálásán, lelkigyakorlatokon keresztül a templomi koncerteken, emlékműsoron át a Kelemen Didák-zarándoklatig, közölve a szentségekben részesülők névsorát is, egyfajta „osztályalbumbként”. Ezért a kötet a hitüket fiatal életükben megvallóknak és megerősítőknak emlékkönyv is, amelyet életük végéig őrizhetnek.

A plébániai ünnepekhez a szervező és résztvevő hívek írtak rövid, az események spiritualitásához méltó, ugyanakkor a szervezés módszertanához is új szempontokat nyújtó ismertetést. A kis krónikákat áthatja a lelkiség, egyikből idézek: „A lelkigyakorlat alatt a Szentlélekben éltünk. Ő kísért minket és mi kísértük egymást. Megszentelt időtlenség volt ez, amelyben megnyíltunk az örökkévaló szeretet felé.”

A III. fejezet különleges értelmet nyer most 2020. júliusában, amikor a kötetet először kézbe vesszük, címe szerint ugyanis: *Készülődés a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra*. Mára azonban már tudjuk, a kongresszust elhalasztották a világjárvány miatt, de a készülődés így sem lett hiába való. És itt nemcsak a közös imára gondolok, hanem az 1938. évi kongresszusról szóló, az egykori résztvevővel készített bensőséges riportra, az irodalmi műsorból való válogatásra, a székelyföldi zárandoklat előkészítésére.

A IV. fejezet a közösség, egyben a „minoros” hívek kisebb csoportjainak működését reprezentálja a ferencesek átfogó közösségétől a miskolci Minorita plébániához kapcsolódó társulatokig, grémiumokig: Helyi Testvéri Közösség, képviselőtestület, Rózsafüzér-társulat és csoportjai, a különböző imacsoportok, ministráns közösségek. A felsorolást a minoritákhoz kapcsolódó három meghatározó intézmény tör-

téneti áttekintéssel készült bemutatása zárja: a 60 éve alapított és a „Tisztábbat, mélyebbet, magyarabbat” hármasságának üzenetét közvetítő Szent Ferenc kórusé, a kolostorban helyet kapott fiúkollégiumé és az Élteső Lélek Alapítványé. Itt sem hiányzik a lelkiség, az egyik hívői szeminárium vezetője így mutatja be közösségét: „A közösségi találkozón megkérdeztem az egyik szeminarista testvért, mit mondjak. Ennyi választolt: Bátorság... már könnyű volt. Ez az, amit az isten ezen az úton kér: BÁTORSÁG (Az Isten hív, ne félj).”

Az V. fejezetnek a gyászmise szavai adták a címet és a témáját: *Requiem aeternam dona eis Domine...* Adj nekik, Uram, örök nyugodalmat. A fejezet a minoriták közösségében korábban és a közelmúltban elhunyt atyáknak és kiemelkedő híveknek állít emléket, életük, szolgálatuk, hitük rövidebb-hosszabb ismertetésével. Valószínű, hogy sokan, az emlékezők, a családok leginkább ezért a fejezetért fogják forgatni, őrizni a kötetet, ugyanakkor kutatóként nemcsak felemelőnek, néhol megrázónak, hanem hasznosnak is tartom a visszaemlékezéseket történeti, történeti antropológiai szempontból is, hiszen sok olyan személyes adatot tartalmaznak, amelyek ezek nélkül a kutatás és a hívek következő generációja előtt is ismeretlenek maradtak és elvesztek volna. Ez a fejezet sajátos pantheon, nem azoké, akikre naponta fény vetül a társadalom közegében, hanem azok lelki panteonja, akiket a hívők közösségében világít meg fény.

A VI. fejezet a földre húz vissza minket, a mindennapok, a gazdasági és pénzügyi problémák, a munka világába, hiszen a könyv szerkesztője a templom nemrégien megkezdett felújításáról szóló információkat gyűjti és foglalja össze. Nem pénzügyi jelentésben, számokkal, hanem a felújításban érdekeltelkel készült interjúk alapján. Az összefüggő szövegnek jelentős a forrásértéke, hiszen az irattárak megőrzik ugyan a munkákkal kapcsolatos iratokat, számlákat, csak azt nem, a munkálatok megrendelői, résztvevői milyen gondolatokkal, érzésekkel, esetleg kétségekkel tervezik, hajtják végre a vállalt feladatot. Ez a fejezet is az életről szól, a való életről.

A minoros közösség kiemelt feladatának tekinti Kelemen Didák kultuszának ápolását, boldoggá avatási eljárásának támogatását. A könyv VII. része ezt a spirituális és gyakorlati munkát tekinti át az utolsó fél évtizedben, egyrészt „taxatív” felsorolva mindazt a tevékenységet, mindazokat a rendezvényeket, szakrális és világi eseményeket, amelyeket a közösség tagjai és a városban, az országban és az országon kívül egyre bővülő segítők „szent és boldog” céljuk megvalósításáért tettek. Ez a krónika a kultuszt kevésbé ismerők előtt is világossá teszi, hogy hányszor, hányféleképpen lehet és lehetett Kelemen Didákra emlékezni, nevét és életszentségének ismeretét elmélyíteni, a legjobb értelemben propagálni; megjegyzem, hogy ez a beatificatio eljárás egyik követelménye is, éppen emiatt a fejezetet önállóan, kis füzetben is érdemes lenne megjelentetni.

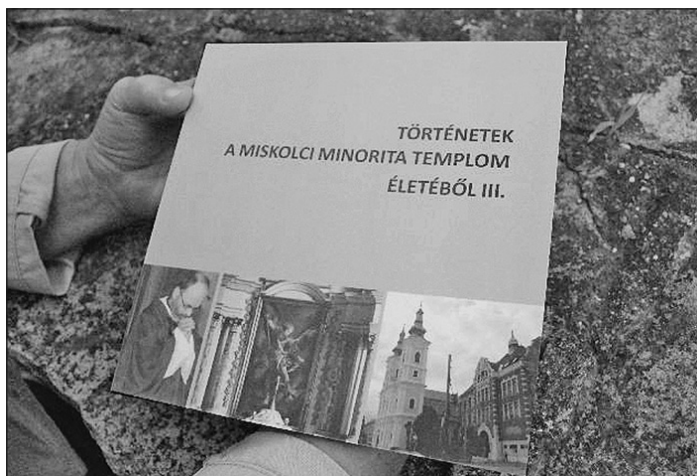
A fejezet tartalmazza a Didák-tisztelet érdekében végzett egyik legutóbbi, a szó szoros értelmében látványos szolgálatát is, a Tiszteletreméltó c. dokumentumfilm vagy dokumentarista film (alkotói: Várhelyi Krisztina és Czikora Ágnes) szöveggönyvét, ráadásul a magyar mellett lengyel nyelven is, hiszen a minoriták lengyelországi

és magyarországi rendtartománya most már közösen működik. Külön öröm, hogy a film elkészítésének óriási munkájában magam is részt vehettem, ahogyan Aenas meséli Didonak hányattatásait: „*quorum magna pars fui*”, amelyeknek magam is nagy részese voltam. Persze én nem nagy, hanem talán a legkisebb részese voltam, de ez sem kevés, gondoljunk arra, hogy a *minor* is kisebbet, kisebbiket jelent. A szövegekönnyvek, a fordítás áldozatos munkájával együtt, szintén hozzájárulnak a könyv hasznosságához, forrásértékéhez a tudományos kutatás szempontjából is. Kár, hogy a filmből egy képkocka sem szerepel a könyvben, de akit a képek is érdekelnek, nézze meg a filmet!

A kötetet – a „kötelező gyakorlat”, a könyv kiadását jegyző Éltető Lélek Alapítvány hivatalos jelentése után a legfontosabb és leglátványosabb minoros rendezvényeken készült fényképek zárják, ez az album is emlékkönyv lehet sokaknak, akik a képeken szerepelnek.

Tisztelt Hívek, Minoros Közösség, Vendégek, köszönöm a türelmet, lehet, hogy mindezt el sem kellett volna mondanom, hiszen dr. Várhelyi Krisztina mint szerkesztő és szerző, a számos egyházi és világi szerző és tanúságtevő, fotós, technikai szerkesztő, a könyvben névvel és név nélkül megjelenő szolgálattevő, azaz a minorita közösség és „holdudvara” által létrehozott manifeszt szolgálat: maga a kötet magáért beszél, de, és ezt hangsúlyoznom kell, nem tudja magát olvasni, ez Önökre vár.

*(A könyvismertetés a miskolci Minorita templomban
2020. július 12-én hangzott el)*

(Forrás: Magyar Kurír)

ZSUGYEL JÁNOS

Könyvismertetés Pelle János könyvéről

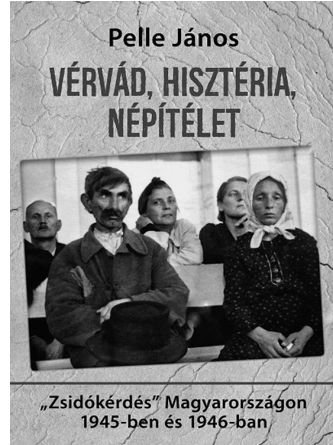
Pelle János: Vérvád, hisztéria, népítélet
„Zsidókérdés Magyarországon 1945-ben és 1946-ban
Milton Friedmann University Press, Budapest, 2020, 223. oldal

„El van varázsolva a nép, mint holdfényben
a mesebeli erdő; rejtekeiben az ősök,
mint jóteknő szellemek, gonosz lidércek,
pajkos manók tovább űzik játékkukat.
Elevenek s holtak cserélgetik lakásukat:
az élők leszállnak a holtakhoz
s a holtak feltámadnak az elevenekben.
Szüntelen folyik ez, minden fogadásnál,
születésnél számtalan halott mozdul egyet,
minden halottal millió eleven tér a sírba.”

Pap Károly: Zsidó sebek és bűnök (1935)

A magyarországi zsidóság és a többségi társadalom együttélésének eseményei nem tartoznak a magyar történelem fényes lapjai közé. 1882-ben a tiszzaeszlári Solymosi Eszter eltűnése miatt a helyi zsidó közösség több tagját rituális gyilkossággal vádolták meg, majd a felmentő ítéletet követően országsszerte zavargások törtek ki, melyeket a hatóságoknak csak a statárium kihirdetését követően sikerült letörni. Az ezután megalakított Országos Antiszemita Párt parlamenti pártként is közvéleményformáló erővé vált, ugyanakkor a kiegyezés korának gazdasági fellendülése során a zsidóság egyre több szálal kapcsolódott, és tevékenyen hozzájárult az ország fejlődéséhez. Ezt a folyamatot törte derékba az első világháborút követő trianoni országvesztés. Bár a zsidóság jelentős része a kommün idején a kárvallott polgári osztályokhoz tartozott, a tanácskormány tagsága többségének zsidó származása miatt az alakuló Horthy-rendszer a zsidóság egészét tette meg bűnbakká. A két világháború közötti időszakban fokozatosan szigorodó törvényi korlátozásokkal nehezítették, majd tették szinte lehetetlenné a zsidóság életét. Az 1944. évi német megszállást követően az államhatalom közreműködött a deportálásokban, s így hozzájárult több százezer magyar honfitárs halálához.

A vesztes világháborút követő társadalmi modellváltás, a nemzeti tragédiáért felelős korábbi kormányzó rétegnek az ország irányításától való megfosztása alapján jogosan gondolhatnánk, hogy a magyar társadalom levonta a múlt keserű tanulságát, s a korábbi tragédia nem ismétlődhet meg. Ezzel szemben 1945 és 1948 között

számos antiszemita jellegű eseményre került sor, melyek halálos áldozatokat is követeltek. Bár az események a korabeli sajtóban említést kaptak, a történések hátterének feltárására kevés kísérlet történt. Bibó István 1948-ban publikált ugyan egy terjedelmes tanulmányt¹, mely az antiszemitizmus 1944 utáni újráledésének okait taglalta, de a konkrét eseményeknek csak néhány oldalt szentel. Az 1990-es évek elején fordult újra az érdeklődés az események még élő szemtanúi felé, s ekkor két dokumentumfilm, illetve néhány tanulmány is bemutatta a történéseket. Pelle János most megjelent könyve azonban az ismertté vált jelentősebb események részletesen dokumentált leírása mellett ezek hátterét és mozgatórugóit is kutatja, s részben új megvilágításba is helyezi. A Szerző ebben a művében mintegy három évtized kutatásainak eredményeit összegezi. Részt vett a 90-es években készült, említett dokumentumfilmek elkészítésében, majd ezt követően megjelent publikációiban is kitartóan foglalkozik a téma feldolgozásával.

A könyv az egyes események bemutatása során az időrendi sorrendet követi. A Kaposváron lejátszódott események meglepően korán, 1945. július 9-én indultak, amikor előzetes letartóztatásba helyezték a város korábbi, köztiszteletben álló polgármesterét. Kaposváry György hivatali állásánál fogva ugyan részt vett 1944-ben a zsidó lakosság deportálásában, de a körülményekhez képest igyekezett ennek során „emberségesen” eljárni. Ennek ellenére a népbírósági tárgyaláson – felmentve a háborús és népellenes bűnök vádjától – másfél év börtönre ítélték. A közvélemény értetlenségét fokozta, hogy a megszálló szovjet katonaság fosztogatásai és garázdálkodásai megtorlatlanul maradtak. A helyi lakosság és a városba visszatért zsidóság közötti viszonyt az a tény is terhelte, hogy a népbírósági per irányítóját hitközség tiszttségviselőnek választották meg. Az 1945. novemberi országgyűlési választásra készülő Magyar Kommunista Párt röplapot készítetett a Független Kisgazdapárt nevében, ennek lejáratása érdekében. Ezzel ugyan nem sikerült újabb szavazókat szerezni, de a röplapon szereplő zsidóellenes jelszavakkal felkorbácsolták a szenvedélyeket. Ebben a felfokozott hangulatban tűnt el egy két éves kisfiú, akit tíz nap múlva egy patakba fúlva találtak meg. Az eltűnést követő néhány napos bizonytalanság alatt „elterjedt a szóbeszéd: a gyermeket a zsidók ölték meg, és vérét templomuk újbóli felszenteléséhez használták.” (68. old.) A provokációk ellenére a kaposváriak nem engedték elszabadulni az indulatokat, így nem került sor erőszakos eseményekre. 1946 júliusában több ezer fő részvételével ankétot tartottak, ahol a pártok és a zsidó közösség képviselői is felszólaltak, s az antiszemitizmus elleni harc és az együttműködés mellett tettek hitet. Az események mozgatórugóinak teljes körű feltárására, valamint a politikai felelősség megállapítására viszont nem került sor.

Az 1946 tavaszán néhány budapesti helyszínen halálos áldozatokat is követelő események hátterében egyidejűleg bukkan fel a vérvád legendájának továbbélése, a világháború utáni mostoha életkörülmények miatti elégedetlenség, vala-

¹ Zsidókérdés Magyarországon 1944 után, in: BIBÓ ISTVÁN – Válogatott tanulmányok II. 621–798. old. Magvető, Budapest, 1986.

mint a kormányzó hatalom dilettáns válságkezelése. A MKP Központi Vezetősége 1945 augusztusában úgy döntött, hogy az országgyűlési választásokra való felkészülés keretében kiemelten foglalkozik a feketekereskedelemmel és a spekulációval. Rákosi Mátyás célja az lehetett, „hogy a jórészt zsidó feketézők elleni propagandával megnyeri majd a 'kisnyilasokat', akik számára vonzó lesz az MKP nem is titkolt antiszemitizmussal vegyített szociális demagógiája.” (75. old.) A hamarosan tömeghisztériává terebélyesedő 1946 májusi eseményeket a Teleki téren vásárolt romlott élelmiszer miatti rosszullet indította, amikor a mentőautóra váró emberek azt kiabálták, hogy „gyermekhús volt az ételben”. (88. old.) A vádak hamarosan több budapesti kerületben is elterjedtek, és az elégedetlen emberek több helyen a deportálásból visszatérő zsidók ellen fordultak. A Ferencvárosban egy Teleki téri házaló ószerest megvertek, miután az utcán azt kiáltották utána, hogy „ott megy a gyermekek gyilkosa!” (90. old.). A hatóságok a megvert személyt előbb kihallgatásra, majd ezt követően szembesítésre a helyszínre visszavitték, ahol a felajzott tömeg újból meglincselte, s még a helyszínre érkező mentők felett is népítéletet akart tartani. AVilág című napilap két nappal későbbi tudósítása már „nyilas hangulatkeltés”-t valószínűsített az események mögött, s az események feltárására indított népbírósi tárgyalás meg is találta a felelőst egy „kisnyilas” házmegbízott személyében, aki a lincselés előtti napokban egy négyéves kislány eltűnése miatt felolvastott a lakóknak egy – a kislány megtalálásához segítséget kérő – levelet. Ennek kapcsán terjedhetett el és erősödhetett fel az érvád, mely néhány nap múlva a házban használt ruhát felvásárló személyek ellen irányult. Az 1947 februári népbírósi tárgyalás során azonban már szóba sem került a feketézők és spekulánsok elleni lélekmérgező kommunista propaganda szerepe az események alakításában.

A három halálos áldozatot követelő 1946. évi kunmadarasi pogrom talán a legismertebb a könyvben tárgyalt események közül. Ez annak is köszönhető, hogy Závada Pál néhány éve megjelent „Egy piaci nap” című könyvének, majd színpadi feldolgozásának forrását ezek az események adták, bár a regény nem dokumentarista jellegű és indíttatású, így a tényleges történések ennek alapján nem rekonstruálhatók. A történet előzményeihez tartozik a népbírósi tárgyalások ténykedése, mely 1945. évi felállítására óta módszeresen igyekezett a környék korábbi vezető, köztisztviselőiben álló személyeit kiiktatni a közéletből. A kunmadarasi református tanítót levanteoktatói tevékenységgel, a KALOT helyi titkárát összeesküvés és szovjetellenes propagandával vádolta meg a kommunista párt helyi titkára. A településen aláírást gyűjtöttek a vádlottak felmentésére, s a vád visszavonását kérték a feljelentőtől. A felpaprikázott hangulatban a párttitkár lövöldözésbe kezdett, mire a feldühödött tömeg a szociáldemokrata párt – zsidó származású – helyi titkára ellen fordult, aki szintén aláírta a feljelentést. A hangulatot tovább mérgesítette, hogy a faluból eltűnt egy – néhány nap múlva budapesti rokonoktól előkerült – gyermek, s a „parasztok azt beszéltek, hogy a zsidók keresztény gyermekeket szednek össze, kolbásznak dolgozzák fel őket.” (103. old.)

A másnap reggeli hetivásárra néhány helybeli azzal a szándékkal érkezett, hogy „megleckéztetik” a zsidókat, s a Haladás című hetilap későbbi tudósítása szerint arra biztatták az asszonyokat, hogy: „Nektek kell ütni a zsidókat, mert az asszonyokat nem fogja a törvény!” (103. old.) Így az asszonyok támadtak a piacon árusító zsidó származású, kommunista párttag kereskedőre, majd csoportba verődve vonultak az utcán a helyi zsidókat üldözve. Többeket megfenyegettek, meglincseltek, majd házaikat kifosztották. Az események során a helyi rendőrök nem álltak hivatásuk magaslatán, részben a fenyegetődző tömegek oldalára álltak, illetve határozatlanságukkal hozzájárultak a pogrom kiszélesedéséhez.

A vérengzés után mintegy kétszáz embert tartóztattak le, illetve vettek őrizetbe. Az ezt követő eljárásokban azonban az események és ezek hátterének részletes feltárása helyett a politikai ellenfelekkel történő leszámolás dominált. Egyrészt figyelmen kívül hagyták, hogy az elkövetők között szép számmal voltak baloldali pártok tagjai is. Másrészt nem akarták a helyi szegényparasztságot maguk ellen fordítani, így egy reakciós összeesküvést szimatolva, elsősorban nem az elkövetőket, hanem – a lincselésben közvetlenül részt nem vevő – felbújtókat kívánták büntetni. Bár az elsőfokú tárgyaláson három halálos ítéletet is kiszabtak, ezt másodfokon mérsékeltek, életfogytiglani, illetve rövidebb börtönbüntetést szabtak ki, sőt egy személy esetében felmentő ítélet is született. A pogrom tényleges részvevőit két-három év börtönnel sújtották, melyből ténylegesen egy-másfél évet ültek le.

A kunmadarasi események híre hamar eljutott Makóra is, ahol az 1945. novemberi választásokon az MKP szintén nem szerzett erős pozíciókat. A hagymatermelés fellegetyarában a módos hagymatermelő gazdák a kisgazdapárt, míg a deportálásból visszatért zsidó származású hagymakereskedők túlnyomórészt a helyi szociáldemokráciát erősítették. A kommunista párt 1946 tavaszán több ezer embert vitt az utcára, akik a feketézők és spekulánsok elleni tüntetésen vettek részt. Az ismert okok miatt a követelések antiszemita jellege nehezen volt palástolható. Ebben a felfokozott hangulatban kezdett terjedni a vérvadás propaganda, melyet részben az ismertté vált kunmadarasi mendemondák is táplálhattak. Bár a szegedi és a helyi lapokban nyíltan foglalkoztak a rémhírekkel, és ezek terjesztését erőteljesen elítélték, 1946. május 31-én kigyulladt a város kisebb zsinagógája. Bár a zsinagóga szándékos felgyújtásának, vagy gondatlan felgyulladásának felelőseit nem sikerült feltárni, az ügy az országgyűlés fórumára is felkerült. Az interpelláció és ennek vitája valószínűsíti, „hogy a gyújtogatás a rendőrség politikai osztálya vezetői által előre megtervezett, dilettáns módon kivitelezett provokáció volt.” (129. old.) Emberéletben akkor nem esett kár, de a makói zsidóság gazdasági-társadalmi helyzete hamarosan ellehetetlenült, s a fordulat éveire lényegében tömegesen hagyták el szülővárosukat. A makói zsidóság egyik utolsó képviselőjét, Szemere Manó terménykereskedőt és fűrésztelep tulajdonost „kizsákmányolóként” fosztották meg vállalkozásaitól, és az 50-es években bedolgozóként tengődött. 1956-ban részt vett a Makói Nemzeti Bizottság munkájában. „Ennek megtorlásaként a forradalom után a karhatalmisták annyira megverték, hogy a rendőrségi fogdában agyvérzést kapott, majd meghalt.” (133. old.)

Az 1946. július 30-án és rá két napra lejátszódó miskolci lincselés történéseit is befolyásolta a miskolci zsidóság és a többségi társadalom ellentmondásos viszonya, melyet a Szerző részletesen bemutat könyvében. Az események közvetlen kiváltó okát azonban a forint 1946. augusztus 1-jén történt bevezetése, illetve ennek előkészületei jelentették. Rákosi Mátyás július 21-én népgyűlést tartott a népkertben, melyen a város és környékének lakossága jelentős számban képviseltette magát. A közellátási gondok miatt amúgy is elégedetlen dolgozókat az bosszantotta, hogy a fizetőeszköz közeli bevezetése miatt a kereskedők áruikat visszatartották, így a napi élelem beszerzése csaknem leküzdhetetlen akadályt jelentett. Ebben a hangulatban adta ki Rákosi Mátyás a jelszót: „A mi véleményünk az, hogy aki a forinttal spekulál, aki alá akarja aknázni demokráciánk gazdasági alapjait, fel kell húzni az akasztófára.” (150. old.) Július 29-én két zsidó származású malomtulajdonost feketekereskedelemért letartóztattak és internáltak. Másnap villamoson utaztak internálási helyükre, s az egyik megállóban szembe találkoztak a vasgyárból a belvárosba vonuló munkástömegekkel, akik éppen egy forintvédő tüntetésre tartottak. Az internáltakat felismerték, majd szidalmazták és összeverték őket. Egyiküket egy szíjjal a nyakán egy arra haladó kocsit után kötötték és vonszolták, így hamarosan kiszenvedett. A másik internáltat is véresre verték, de őt egy nyomozó kimentette a tömeg kezei közül, s egy stráfkocsival a kórházba szállították. Nem lehet kizárni, hogy a „spontán” találkozó tervezett volt, s a verés provokálásával a felvonuló munkások indulatait kívánták levezetni. A tüntetést ezt követően feloszlatták, majd még aznap előállították a hangadókat. A munkások dühét az őrizetbe vételek fokozták, s az események elfajulásához hozzájárult az a híresztelés, hogy a rendőrségen a zsidó származású kihallgató tiszt (aki egyébként 1929-ben betért a református egyházba) „gyalázatosan veri és kínozza a munkásokat”. A munkások a rendőrkapitányság elé vonultak, követelték fogva tartott társaik szabadon bocsátását, majd megostromolták az épületet, a nyomozót rejtekhelyéről kirángatták az udvarra, vascsővel fejbe verték és bányászcsákányt vágtak tarkójába. A magatehetetlen testet – éppúgy, mint a két nappal előbbi áldozatot – tehergépkocsihoz erősítve vonszolták, majd elvitték a helyszínről. Amikor a tehergépkocsi meghibásodás miatt leállt, ledobták a testet a kövezetre és megtaposták. A vandalizmusnak egy orosz rendőrzárat vetett véget. Ezt követően a nyomozót beszállították a kórházba, de fél óra múlva belehalt a sérülésekbe.

Augusztus 1-jén botrányos parlamenti vita volt a miskolci kilengésekről. A képviselők elsősorban a rendőrség erélytelenségét tették szóvá, s a történések elfajulása miatt a kommunista belügyminisztérium felelősségét vetették fel. Másnap ült össze az MKP Központi Vezetősége az események megvitatására. Rákosi Mátyás ezúttal sem kívánta a valós mozgatórugókat feltárni, hallgatott az események antiszemita jellegéről is. Ehelyett azt feltételezte, hogy „egyesek meg akarják hiúsítani az MKP által kezdeményezett, országos horderejű politikai akciókat.” (172. old.) Ennek hatására a rendőrség politikai osztálya nagyszabású per előkészítését kezdte meg, s mintegy 40 embert vettek őrizetbe. Idővel azonban az ere-

deti szándék módosult, az 1947 elejére kitűzött tárgyalás után a gyanúsítottakat szabadlábra helyezték, majd 1948-ban amnesztiával zárult az ügy, így a tettesek a felelősségre vonást megúszták.

Pelle János könyvében az események történetét sokoldalúan dokumentálja. A hivatkozások között helyet kaptak a levéltári források mellett a korabeli napisajtó tudósításai is. Ezen kívül széles körűen szembesíti az írásos dokumentumokat a 90-es években nyilatkozó, még életben lévő szemtanúk vallomásaival is. A kötet bevezető fejezetében részletesen foglalkozik a zsidóság évezredes szenvedéstörténetét feldolgozó szakirodalom következtetéseivel, a vérvádak középkori eredetével, működési módjával, az egyénekre és társadalmi csoportokra kiterjedő, közelmúltig terjedő hatásával. A tömeglélektan kutatási eredményei alkalmazása lehetővé tette annak feltárását, hogyan tudták az elégedetlen társadalmi csoportok érzelmeit politikai hátsó szándékok szolgálatába állítani. Az események magyarázata azonban komplex megközelítést igényel. A Szerző összefoglaló megállapítása szerint a „kített vérvád-hisztéria a magyar társadalom mély, akut válságának megnyilvánulása volt, melyben a holokauszt, a nyomor, az infláció és az éhezés, továbbá az MKP cinikus és elhibázott politikája játszott a főszerepet.” (96. old.)

A holt nemzedékek szenvedéseire való emlékezés és ezek értelmezése – Pap Károly 1935-ben írt, mottóul szolgáló szavainak szellemében – az élő nemzedékek kötelezettsége. Pelle János három évtizedes kutatómunkájának eredményeként létrejött összegző írás az emlékezés kötelezettségének teljesítésén túl segíti majd értő olvasóit a dicsstelen múlt meghaladásában is.

Részlet a miskolci eseményeket feldolgozó „Kavics a síron” című dokumentumfilmből

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

Folyóiratunk több mint másfél évtizedes történetének legnehezebb éve volt 2020. Nemcsak a járványhelyzet jelentett nehezen leküzdhető nehézségeket – hiszen az olvasókkal és szerzőkkel többnyire személyes találkozás nélkül kellett kapcsolatot tartanunk – hanem a papír alapú megjelenés is bizonytalanná vált. Bár a lap szerkesztősége és a szerzői társadalmi munkában tevékenykednek, a technikai előállítás jelentős forrásokat igényel. Korábbi intézményes támogatónk, az Eszmék és Értékek Alapítvány ezt 2020-ban már nem tudta biztosítani számunkra, így – bár a korábbi negyedéves megjelenés helyett két számot elektronikus formában elő tudtunk állítani – de a nyomdai változat kinyomtatását csak új fenntartó belépése volt képes finanszírozni. Így a Miskolc kulturális és közéletében hagyományosan jelentős szerepet játszó Életető Lélek Alapítvány segítségével elnyert pályázati források biztosítják a jövőben a lap megjelenését. Így ez évi első számunk 2021 Pünkösdjén megjelenhet, s reméljük, hogy az enyhülő járványhelyzetnek köszönhetően a keresztény gyülekezetek és egyházi oktatási intézmények segítségével eljuttatjuk Olvasóinkhoz is.

Zsugyel János

Folyóiratunk élén irodalmi rovatunk áll, ahol legtöbbször kerek születési, vagy halálozási évfordulóra emlékező – spirituális kötődésű – alkotásokat mutatunk be. Ezúttal olyan műveket választottunk, melyek még nem jelentek meg nyomtatásban. Csengey Gusztáv kéziratban fennmaradt verse 'A fogoly lengyel' című kultuszvers további sorsáról szól az első világháború végéről, míg Illés György regényrészletének aktualitását a Muhi csata 780. évfordulója nyújtja.

Az utóbbi időben gondolkodásunkat a koronavírus járvány foglalja el, s különös hálával gondolunk az egészségügyben dolgozóakra, ezért az aktuális eseményekről beszámoló rovatunkban a „Köszönet a gyógyítóknak” című konferencia anyagát közöljük.

'Hitvallások' rovatunkban – készülve az év második felében esedékes Eucharisztikus kongresszusra – Kocsis Fülöp érsek-metropolita és Mohos Gábor segédpüspök írása méltatja az eucharisztia jelentőségét. Gyulai Ákos professzor emeritus rövid írásban tesz kísérletet a természettudományos világgép és a keresztény hit egységének megragadására, míg Keresztesné Várhelyi Ilona Húsvét ünnepe kapcsán fejt ki gondolatait a keresztény értékrend érvényesülésének felszabadító hatásáról.

Az 'Egyházak és történelem' rovatunk élén Máger Ágnes festőművész egy centenáriumi Trianon-megemlékezésen elmondott beszédének szövege áll, melyet jól kiegészítenek ki Holló Csaba, a megyei mérnökkamara elnöke személyes visszaemlékezést tartalmazó, valamint Dobos Zsolt Pro Urbe-díjas tanár történelmi megbékélést hirdető írásai. Bárcziné Sowa Halina, a lengyel nemzetiségi önkormányzat országos alelnökeként a magyar-lengyel közös történelemről és keresztény gyökerekről közölt írást, míg Szarka János parókus Tarnaszentmária Árpád-kori templomának történetéről részletes tanulmányt írt. Boleratzky Lórándnak, a Miskolci Evangélikus Jogakadémia 2019-ben elhunyt tanárának egyik utolsó írása Ordass Lajos evangélikus püspök 1958. évi félreállításáról szól.

'Könyvismertetés' rovatunkban Gyulai Éva a minorita templom történetéről szóló könyvet mutatja be, mely a hasonló címet viselő kötetek sorában a harmadik. A kötet a minorita plébánia köré szerveződő közösség életének sokszínűségét mutatja be, s így alkalmas arra, hogy egyfajta historia domus-ként szolgáltasson információt az utókornak. A visszatekintő jelleg mellett az írás különleges aktualitását az adja, hogy egy fejezetet az eredetileg 2020-ra tervezett eucharisztikus kongresszusnak szenteltek a szerzők. Mivel a kongresszus megrendezése ez év őszére húzódott át, olvasói számos hasznos információt találnak ebben a fejezetben az előttünk álló rendezvényre készülve.

Pelle János Vervád, hisztéria, népítélet című könyve – többek között – az 1946. évi miskolci pogrom valós történelmi hátterének bemutatása miatt szolgálhat rá olvasóink figyelmére. A könyv szerzője bemutatja azt az eddig rejtve maradt politikai szálát is, mely 1946-ban az ellátási nehézségek miatt elégedetlenkedő munkásságot tudatosan a város kereskedő-iparos rétege ellen hergelte, majd ezt az események elfajulását követően hatalmi céljainak megfelelően használta ki politikai ellenfeleinek megsemmisítése érdekében, mit sem törődve az ártatlan áldozatok szenvedésével. Az események – akkor még élő – tanúival forgattak Kavics a síron címmel dokumentumfilmet a 90-es években, melynek bemutatójára ez év május 20-án kerül sor városunkban.

Bízunk abban, hogy továbbra is számíthatunk hűséges Olvasóink érdeklődésére, s örömmel fogadjuk észrevételeiket és támogatásukat, valamint várjuk a közlésre szánt kéziratokat. Elektronikus leveleiket a jzsugyel@lutheran.hu címen fogadjuk

E számunk szerzői

Bárcziné Sowa Halina elnökhelyettes, Országos Lengyel Önkormányzat
Boleratzky Lóránd (1920–2019) ügyvéd, a Miskolci Evangélikus Jogakadémia
tanára

Czikora Ágnes újságíró, szerkesztő-műsorvezető, arTTér

Csegey Gyusztáv (1842–1925) költő, a Miskolci Evangélikus Jogakadémia
professzora

Dobos Zsolt Pro Urbe-díjas ny. középiskolai tanár

Dr. Illés György író, irodalomtörténész

Prof. Gyulai Ákos professor emeritus, Miskolci Egyetem

Dr. Gyulai Éva történész, Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Holló Csaba elnök, BAZ megyei Mérnöki Kamara

Keresztesné dr. Várbelyi Ilona muzeológus, irodalomtörténész, Debrecen-
Nyíregyházi Egyházmegye

Kocsis Fülöp érsek-metropolita, Hajdúdorogi Főegyházmegye

Prof. Merkely Béla rektor, Semmelweis Egyetem Budapest

Máger Ágnes festőművész

Mohos Gábor segédpüspök, Esztergom-Budapesti Főegyházmegye

Móra Ferenc (1879–1934) író

Dr. Pfliegler György belgyógyász, tanszékvezető, Debreceni Egyetem

Dr. Szarka János parókus, Miskolci Egyházmegye

Dr. Várbelyi Krisztina kutatásvezető, Éltető Lélek Alapítvány

A szerkesztőbizottság:
Alakszainé dr. Oláh Annamária,
Gróf Lajos, Papp András, Hangóné Birtha Melinda,
Sasvári István, SzeleNGe Judit,
dr. Várhelyi Krisztina, dr. Zsugyel János (főszerkesztő)

Lapalapító: *Gróf Lajos*
Tipográfia: *Keglovics János*

ISSN 2676-8127

Kiadja: *az Élterő Lélek Alapítvány*

Támogatók:

MTA Miskolci Területi Bizottság

**Nemzeti
Együttműködési
Alap**

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

**Eszmék és Értékek
Alapítvány**

MISKOLC

Felelős kiadó: *Holndonner Ferenc,*
Alakszainé dr. Oláh Annamária

Tipo-Top Nyomda, Miskolc
Felelős vezető: *Solymosi Róbert*

**Olvasóink a folyóirat megjelenését
az Élterő Lélek Alapítvány CIB Banknál vezetett
10700086-68936099-51100005 számú számlájára
történő átutalással támogathatják.**

HOZZÁJÁRULÁSUKAT KÖSZÖNJÜK!